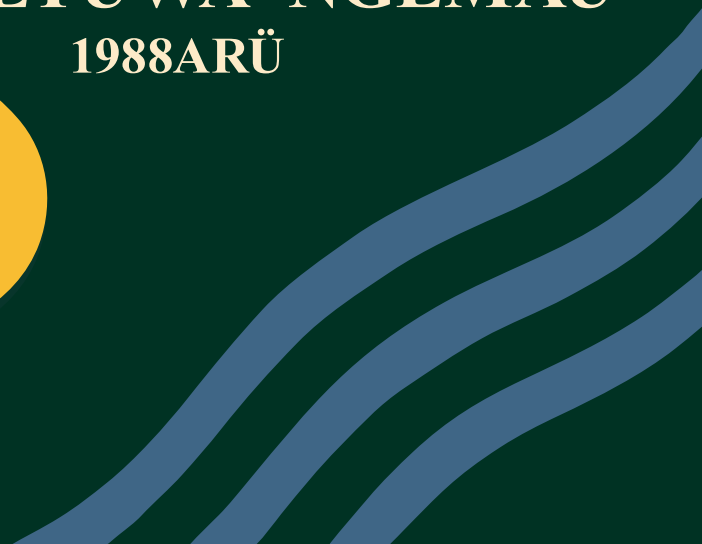
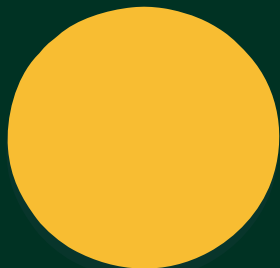

2ª parte da tradução versão preliminar

NORÜ TARETCIPE'E
NA TIKUNAGAWA NA NGEÜ
**I MUGÜ I GUÛMA I
MUGÜETÜWA NGEMAÜ
1988ARÜ**

*Rüta duätägüca' comunidewa nana ngegü natana yaugüü urü tama i nhaã i
nguneügügu 17 de janeiro i 2026gu*

TRADUÇÃO PARCIAL DA
CONSTITUIÇÃO
FEDERAL DE 1988
PARA A LÍNGUA TIKUNA

*Versão preliminar sob validação da
comunidade até 17 de janeiro de 2026*

NORŨ TARETCIPE'E
NA TIKUNAGAWA NA NGEŨ
**I MUGŨ I GUŨMA I
MUGŨETŨWA NGEMAŨ
1988ARŨ**

Rũ nhaa documento rũ nagu ni de 'a i ngema norũ taretcipe'e i ngema projeto i ngemaũ i mugũ i guũma i mugũetiwa ngemaũ 1988arũ ta nagagũwa na ngeũ i nhaã tamãẽpũ' i natucumũgũ, Kaiowá, Kaingang rũ nhumatchi Tikuna, rũ ni nguutchi nagu i Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD).

TRADUÇÃO PARCIAL DA
**CONSTITUIÇÃO
FEDERAL DE 1988**
PARA A LÍNGUA TIKUNA

O presente documento apresenta a segunda etapa do projeto de tradução parcial da Constituição Federal de 1988 para as línguas Kaiowá, Kaingang e Tikuna, realizado no âmbito do Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD).

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
Advocacia-Geral da União

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

GOVERNO FEDERAL
BRASIL
UNIÃO E RECONSTRUÇÃO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAZONAS

INSTITUTO DE DIREITO GLOBAL (IDGLOBAL)

Diretor-Presidente

Carlos Portugal Gouvêa

Diretora Executiva

Dalila Martins Viol

Coordenadora-Geral

Amanda Teles Marques

Pesquisadora

Amirele Porto Machado

Pesquisador

Ademir Garcia

Pesquisador

Cristian Wari'u Tseremey'wa

Pesquisador

Maycon Flores do Nascimento

Pesquisadora

Jhelice Franco da Silva

ADVOCACIA-GERAL DA UNIÃO (AGU)

Ministro de Estado da

Advocacia-Geral da União

Jorge Messias

Secretário-Geral de Consultoria e Advogado-Geral da União Substituto

Flavio Roman

Assessora Especial de Diversidade e Inclusão

Claudia Trindade

Secretária-Geral de Administração

Elisa Monteiro Malafaia

Gestora da Parceria

Jéssica Zimmer Stefenon

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle

Gabriela Brandão

Integrante da Comissão de Monitoramento e Controle

Lara Aued

Apoio Técnico Especializado

Carolina Rodrigues

Crizantho Neto

MINISTÉRIO DOS POVOS INDÍGENAS (MPI)

Ministra de Estado dos Povos Indígenas

Sônia Guajajara

Secretário-Executivo

Eloy Terena

**Secretaria Nacional de
Articulação e Promoção de
Direitos Indígenas**

Giovana Makuxi

**Diretor do Departamento de
Línguas e Memórias Indígenas**

Eliel Benites Kaiowá

**Coordenador-Geral de
Articulação de Políticas
Educativas Indígenas-CAPEI**

Edilson Melgueiro Baniwa

**MINISTÉRIO DA JUSTIÇA
E SEGURANÇA PÚBLICA
(MJSP)****Ministro de Estado da Justiça e
Segurança Pública**

Ricardo Lewandowski

Secretário-Executivo

Manoel Carlos de Almeida Neto

**Secretária Nacional de Acesso
à Justiça**

Sheila de Carvalho

Diretor de Promoção à Justiça

Pedro Henrique Martinez

Coordenadora de Prevenção de**Conflitos no Campo e na Cidade**

Julia Zucchi Natour

**REDE DE MULHERES
INDÍGENAS DO ESTADO DO
AMAZONAS – MAKIRA E'TA****Vice-Coordenadora**

Rosimere Maria Vieira Teles

Tradutor Tradicional

Atos Fermin Vasques

Bernabé Bitencourt Serra

Decūracū-Teodorino Manduca

Carvalho

Mendison Chota Agostinho

PROJETO GRÁFICO**Design de capa**

Cristian Wari'u

Diagramação

Alan Costa de Brito da Rocha

Texto em Tikuna revisado por

Oσίας Guedes Alberto

Rü Programa Língua Indígena Viva no Direito i deaũ

Rü programa língua Indígena Viva no Direito (LIVD) rü nagu narü ñnũ na tüũ na porãẽgũũ rü nhumatchi nüũ na ngetchaũĩacũ tũmagagũ ya guama ya natucumũgũ taguarũ naanewá maẽẽ, nanũũ tacua'gũĩca' tũmaarũ poragũ.

Rü nawanapuracũe i wũigu i nhaagũ Advocacia Geral da União (AGU) rü namaã Ministério dos povos Indígena (MPI) rü nhumatchi Ministério da Justiça rü Segurança Pública (MJSP). Rü wũiwá na ngemagũ na nhaã tamaẽpũ i natũcumũgũ Kaiowá, Kaingang, rü nhumatchi Tikuna, na nagagũwá na ngeaũca' i mugũ i guũma i mugũetũwá ngemaũ, erũ (IBGE) nüũ i ugu rü nhaã tamaepũ i natucumũgũ ni rü mumẽgũũ nagagũwá i deagũũ i 2010gu.

Rü nũmagũ rü nüũ na cua'gũ na wũitchigũ i natucumũgũ rü yima conũ ya nawa ya deagũcũ rü aũriãcũma rü namẽ, na ngemaãcũ naũãũca' i nguẽgũ rü cua'gũ nagu i deaũ i poragũ ya wũietchigũca' i ñũ rü nhumatchi guaneca'ĩũ na ngemaãcũ nüũ ta cuagũĩca' i poragũ i woetama marũ i ngemagũũ i tũmagagũwátama, na ngemaãgũ namaã ta puracũeũ i taguarũ naanewá.

Nhema nhaã puracũ i ngemaũ (LIVD) rü norũ ügũmarenĩ na taguarũ naane nüũ na cuaũca' nanangemagũũ i muũma i natucumũgũ i nüũ ngemagũũ i nacũmagũ rü nhumatchi conũ ya nawa ya deagũcũ rü norũgũtchigũtama, na ngemaacũ na üũca' rü naũgũũca' i wũi i natchiane i taueũtama i üeũ, na ngemaãcũ guũma ya natucumũgũ nüũ na ngemaũca' i porá i taguarũ naanewá.

Rü Instituto de Direito Global (IDGlobal) rü nia yau nhaã projeto LIVD nawá wũi cá i guane ya duẽẽgũca' i ñũwá na ngemaãcũ na namaã na cuaũca', rü nanaũũca' i nhaã puracũ rü tũmaca' na cagũ ya natũcumũgũ ya duãtagũarũ i ñũ rü nhumatchi nguëtanũũgũ i maĩyugũ i ñgũũ i woetama naca'ngueũ i ngema puracũ rü naetũwá marũ nawá i üegũũ i ngema ngũ, na nüũ na daumatũgũũca'.

Rü nhaã puracũ rü naũ namaã i natũcumũgũ i duãtagũarũ i ñgũũmaã na meã niũũca' rü ngema wũitchigũ i natũcumũgũ rü tũmamaã na puracũegũ ya duãtagũ ya tamaẽpũ i natũcumũgũ i nawá ngemagũe i nhaã projeto:

Rü rede de mulheres Indígenas do Estado do Amazonas – Makira E'ta, rü wüigu i Tikunagü mã na puracü; Rü Associação de Difusão Cultural de Canela – ADICUCA; rü wüigu na puracü i Kainganggü mã; Rü nhumatchi Instituto Ixiru Ete – Pai de Todos Tekoha Laranjeira Nhänderu rü wüigu namaã na puracü i Kaiowágü.

Sobre o Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD)

O Programa Língua Indígena Viva no Direito (LIVD) é uma iniciativa que visa promover o reconhecimento e a valorização das línguas indígenas no âmbito jurídico brasileiro.

A ação é promovida pela Advocacia-Geral da União (AGU), com o apoio do Ministério dos Povos Indígenas (MPI) e do Ministério da Justiça e Segurança Pública (MJSP). Dentre os seus objetivos, encontra-se traduzir a Constituição Federal para as três línguas indígenas mais faladas no país — Kaiowá, Kaingang e Tikuna — conforme o Censo de 2010 do Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE).

O programa reconhece o papel fundamental das línguas originárias na construção de uma justiça mais plural, inclusiva e democrática, possibilitando que as comunidades indígenas tenham acesso direto, em sua língua materna, ao principal instrumento normativo do Estado brasileiro.

O LIVD representa um passo significativo na construção de um Brasil que reconhece sua diversidade cultural e linguística como pilar da democracia, ao assegurar que o direito seja efetivamente acessível a todos os povos que compõem a nação.

Por meio de chamamento público, o Instituto de Direito Global (IDGlobal) foi selecionado para executar o LIVD e para essa missão reuniu organizações da sociedade civil, pesquisadores indígenas e especialistas indígenas em linguística.

A execução do projeto é fortalecida por uma atuação em rede com organizações da sociedade civil diretamente vinculadas às comunidades partici-

pantes: a Rede de Mulheres Indígenas do Estado do Amazonas — Makira E'ta, que atua junto ao povo Tikuna; a Associação de Difusão Cultural de Canela — ADICUCA, ligada ao povo Kaingang; e o Instituto Ixiru Ete - Pai De Todos - Tekoha Laranjeira Nhänderu, vinculado ao povo Kaiowá.

Na wüitchigü i natucumügü arü naanewá na ñũ

Nagagu na nüũ na ngetchaũgüũ i nhema Convenção n169 da Organização Internacional do Trabalho ná nüũ i uũ, rü naũpa nana üaũ i ngema puracü na nagagüwá na ngeũ i ngema tamaepü i natucumü rü tûmatanüwá naĩ rü nanawe'gü na nhuacü ta nanaügüũ rü nhumatchi na marü tana yaugüũ ya duãtagü i nhaã tamaepü i natucumügü Kaingang, Kaiowá rü nhumatchi Tikuna arü.

Rü nhaã wümatü rü nanawe' i ngema norü ügüitchipee i mugü i guũma i mugüetüwá ngemañarü na Tûmatanüwá na ngeaũca' ya natucumügü ya nawa ngemagüe na tana yaugüũca' urüena tama ya duãtagü ya wüitchigü i natucumü arü. Rü ngeguma marü narü guutchigu i nhaã puracü rü tá wẽ-naarü tûmatanüwá nanangegü ya yiema nawa i ngemagüe na tumamaã ya deagüũca' rü nanawe'güũca i ngema puracü rüena na marü na tûmaaëgu-güũ ya duãtagü, rü na marü na we'guũ i ngema norü wümatü urüena tama.

Rü ngemaãcü na üaũ i ngema puracü nana mẽũca' i ngema ümatü rü nhumatchi namaã na wüiguũca' i ngema mugüwá rü ümatüũ rü nhumatchi nüũ na ngetchaũgüũ i ñnügü rü nacümagü i woetama i tûmaarü iĩgüũ ya wüitchigü natücumügü, rü nhemaãcü weguyaũũ i ngema puracü na tûmagagüwá na ngeũ i mugü i guũma i mugüetüwá ngemañ ya tamaepü i natücumü.

Consulta Prévia e Validação

Em respeito aos princípios estabelecidos pela Convenção nº 169 da Organização Internacional do Trabalho, todas as etapas que antecederam a tradução foram realizadas mediante consulta prévia, livre e informada junto aos Povos Kaiowá, Kaingang e Tikuna.

O texto ora apresentado corresponde à primeira parte da Constituição Federal a ser validada pelas comunidades envolvidas. Ao final do processo, com a tradução integral do documento, será realizada novamente uma etapa de diálogo e apresentação da tradução, a fim de validar o conteúdo completo, assegurando que todos os termos, conceitos e interpretações estejam cultural e linguisticamente adequados.

Esse processo assegura que a tradução documento constitucional preserve, simultaneamente, a precisão jurídica indispensável e o respeito à cosmovisão, aos valores e às formas próprias de expressão de cada povo indígenas participante.

SEÇÃO III

NATCHICA I NGETA MUGÜMAÄ ARÜ AIEPEWA NGEMAÜ I NAMAÄ CUA'Ü NA NÜNA NA DAUGÜÜ I NGEMA NÜMA NAMAÄ INACUA'GÜÜWA

Art. 104. Ngema natchica i ngeta mugümaä arü aiepewa ngemaü i namaä cua'ü na nüna na daugüü i ngema nüma namaä inacua'güüwa rü nü'ü nangema i 33 naguü i äë'gacügü naguü ni'ï (Ministros).

Wü'itama i de'atücumü. Ngema äë'gacügü i Natchica i ngeta mugümaä arü aiepewa ngemaü i namaä cua'ü na nüna na daugüü i ngema nüma namaä inacua'güüwa rü äë'gacü i tagucüä'arü ta ni'ï i ngema nü'ü unetaü (Presidente da República) natanüwa i ngema tagucüä'gü 35 rü 70 ya taunecü nü'ü ngemagüü rü nü'ü nangema i ngema na nü'ü meäma nacua'güü i ngema mugüwa nü'ü ya utchaü rü tama nü'ü nangemaü natchiga i tchiemareü rü nawena na marü ngema äë'gacü i Senador Federalwa nangupetüü i ngema naega:

I - Wü'iwa rü no'rü tamae'pü i äë'gacügü i mugü i taguarü naane arü maä cua'güü i ngema naügüü rü cuü pocugüü rü toamatchigü i nhaä natchianeme'ewa ngemaü wü'iwa rü no'rü tamae'pü i natücumü i mugümaä cua'güü rü nawa nü'ü naunetagüü nawa i tamae'pü tücumü i nümatama naügüü i natchica i ngeta natchiga inide'agü na nhuäcü tayaü rü ngema gutchaü;

II - Wü'iwa rü no'rü tamae'pü i wü'iguü natanüwa i ngema advogadogü rü natücumügüwa ta i i ngema Ministério Público Federal rü Estadual rü Distrito Federal rü nhumatchi Território-güarü nügümaä rü ücutanüü nhama nhaä art. 94wa nü'ü yauüäcü nü'ü naunetagüü.

Art. 105. Rü name'wa nangemagü i natchica i ngeta mugümaä arü aiepewa ngemaü i namaä cua'ü na nüna na daugüü i ngema nüma namaä inacua'güüwa:

I - Naügüäü naiuaüügüäü aicümaüitchitama i ngupetüüäcü:

a) ngema iramareü i tchieü rü Governadorgü i Estadogüarü rü nhu'matchi Distrito Federal arü rü ta namaã na cua'gü i ngema äë'gacügü mugümaã cua'güü i desembargadorgü rü nhu'matchi Tribunalgü i Justiça i Estadogüarü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Tribunal Regionalgü Eleitoragü rü nhu'matchi i Puracügüarü rü ngema natucumü i Conselho Tribunalgü i namaã cua'güü i ngema na nhure i ngüëë (diëru) na Municípiogüwa nguü rü ngema Ministério Público i Uniãoarü ta ni'ï nawümatügüü rü yanguëgüü napeewa i ngema äë'gacügü i mugümaã cua'güü;

b) ngema nanamugüäü na nuna nadaugüüruü na nü'ü nacua'üca' na tacü namaã i Ministro i Estado rü Comandantegü i Marinha rü Exército rü Aeronáutica urüe'na nūmagütama i Tribunalwa ngemagüü;

c) ngeguma äë'gacü urüe'na nge'erüemare tiügu ya yiema duüë rü tūna nadaugü na tūma nü'ü tacua'üwa taüü rü tana tūna nadaugüü i ngema äë'gacügü i mugümaã cua'güü ngema ngeta itangemaüwa i ngema Ministro i Estado urüe'na Comandante i Marinhaarü rü Exército rü Aeronáutica rü tautama nawa ni'ï i ngema Justiça Eleitoral rü ngemata nangemamare;

d) ngema na tama meã nügümaã nawe'ätchiëgüäü nügüwa i ngeürüü i tribunalgü rü tautama nawa ni'ï i ngema nhaã art. 102 rü I rü nügümaã ta wü'igu nanawe'ätchiëgü ngema guüraüü i tribunalgü;

e) ngema nawenaarü nü'ü nadaugüü i ngema inaügüü i ngema na nü'ü nangemaü na nü'ü naätanüü i ngema inauaügüü;

f) na nügümaã ngema nautagagüetchamareü na nügüna nawa nadaugüü na ngeürüü nü'ü rü cua'maeü rü nü'ü ya yauätchiü na tacü tchigagu iyade'aü;

g) ngema na nügüna naugüaü na te'eta namaã i cua'ü na ta-nameëü i ngema ãë'gacügü i mugümaã cua'güütanüwa i taguarü naane rü Estado nünadauü urüe'na Distrito Federal rü ngeürrü i nawa nangupetüü i nhaã taguarü naanewa;

h) ngema na marü nügüwa nangemaü rü nü'ü naãpaneü rü nacümata i ngema nagu yaüü rü nünaãü rü ngema ãë'gacügüarü mugüwa neüü yaïgu nawa i Supremo Tribunal Federal rü nhu'matchi ngema natucumügü i Justiça Militar rü Justiça Eleitoral rü Justiça do Trabalho rü ta Justiça Federal;

i) Na nanaümatü'ü i ngema ore i to' natchiüanearü rü nhumatchi na namuü na nayangueü i ngema popera i ngema cagüarü;

j) ngema na tama meã nügümaã yaïgüü rü tama nügümaã nawü'iguü i ngema natucumügü rü nhu'matchi ngema nhaãmaã icua'güü natchiga i ngema ngemaüü i puracügü rü nawa i dagüü i ngema ngüëgü nawa neüü nhama na nhaã artigogü. 156-A rü 195, V wa nü'ü yauüäcü;

II - Ngema na marü namaã nacua'ü i ngema mugü na nhuã-cüta yangegüaü:

a) ngeguma ãë'gacü urüe'na ngeerüemare tiïgu ya yiema duüë rü tüna nadaugü nawa i norü gu' i mugü i Tribunalgü i Estads rü Distrito Federal rü Territóriogü rü nhgeguma marü tama nagu yaögüägu i ngema nagu i natchiga;

b) ngema mugüwa nü'ü yauüäcü na nü'ü ya yauäatchiü na ngema na wü'i i natucumü tatama nü'ü iu'ü na nhuäcü ta yaïü nawa i Tribunal Regionalgü Federalgü rü ta tribunagü i Estadogü rü ta Distrito Federal rü Territóriogü ngeguma tama nü'ü nayaugüägu;

c) ngema na ngeta nenaüü rü ngeta nangupetüü rü marü naüü nawa i ngema togümare i natchiane urüe'na ngeguma tomare i natchianecüwawa ma'ëü urüe'na tomare i

municipiuwa urüe'na ya yiema duüê rü ngema taatchiüügüü
i ngema natchianegu;

III - Ngema na marü namaã nacua'ü i ngema norütama iüü i
ngema marü i we'guü nawa i ngema i wü'itama nacüma i nagu
yaguü i ngema Tribunal Regionalgü Federalgü urüe'na i tribu-
nalgü i Estadogü i Distrito Federal i Territóriogü rü ngeguma-
marü namaã nacua'gu ngema ngupetüü:

a) ngema tama namaã nawü'iguü i mugü i federal arü iüügüü
rü rü tama nü'ü nayaugüüü nangemaäcü nü'ü yauü;

b) Ngema na marü namaã nacua'ü i ngema marü i ngema na
nhuäcü namaã inacua'güü i ngema äê'gacügüarü mugü nawa
nhuäcü nawümatüü i ngema mugü i federal iüü;

c) Nangema tama mugü federalwa nemuüäcü nü'ü yaugüü
rü ya toamatchigüraüü nawa i ngema wü'itchigü i tribunal.

§ 1° Ngemaäcüta ni'ï inaüü namaã i wü'igu i Superior Tribunal i
Justiçaarü: Ngemaäcüta ni'ï inaüü namaã i wü'igu i Superior Tri-
bunal i Justiçaarü:

I - Ngema nawa na ngueü rü nawa nü'ü nacua'güü i ngema nacü-
ma rü nügü nawa name'ëgüü i Magistradogü rü nü'ü nacua'äcü
na nawa nangemü i to i norü puracü rü meã we'guügu yaüü i
ngu'gü aicumaüchitama iüü rü nagu natchocuü rü ye'eraäcü ya
daëgüäüca' i ngema naca' inangueü;

II - Conselho i Justiça Federalwa rü nanaü nangemaäcü nagu
yaüü nagu i ngema mugü na nü'ü iyadaugüüü i ngema inaüügüü
na ngeta nenaüü i ngema ngüêê i Justiça Federalca' ngema norü
wü'i rü norü tare na nhuäcüta nügümaã napuracüêü na nüma
namaã nacua'güüäcü na nangemaäcü nügümaã name'ëgüüü rü
nügümaã nangemagüü.

§ 2º Marü inguutchiũãcü naca' nayadau rü nanawe' rü nü'ũ nange-maũca' i ngema mugü i federalwa nü'ũ yauũãcü yaĩũca' ngematama ãnü nü'ũ nangemaũca' marü nügümaã nü'ũ yaugüũãcütama yaĩũ nhamatama mugüwa ümatüũãcü yaĩũ rü nügüũ yaõgüãũ ngeguma-rica tatama ni'ĩ i wü'iguũ i ãnügu tatama naĩũ nawa i ngema 2/3 i ngema nge'ma ngemagüũ ngema taaicumaãcü yanguutchiẽgüũ.

§ 3º Nü'ũ nangema ta i me'ũ i ngema nhaã wa § 2º nü'ũ yauũãcü nawa i ngema nhaã namatüwa nü'ũ yauũãcü:

I - Nawa i uãũtae inaũ'ũ;

II - Nawa inauũgüũ ngeguma tama meã namaã yaũgu;

III - Nawa nhama norũãcü yaĩũruũ rü na ngupetügu i 500 (quin-hento) i i'raũ i no'rü natanü;

IV - Nawa na tauacütama wenaarü naca' taegu i ngema nawa nangemaũ;

V - Nagu nawa curü ãnũmareũ rü tangemaũ na nhuraũũ tama cunawe'ũãcüma nape'ena i ngema i Superior Tribunal de Justiça;

V - To i nagu curü ãnũmareũ nhama mugüwa nü'ũ yauũãcüma.

SEÇÃO IV

NATCHICAGÜ I NGETA MUGÜMAÃ I NACUAEÜWA I JUIZ I FEDERALGÜ

Art. 106. Nhaã ni'ĩgü i ngema natücumü i Justiça Federal:

I - Nhaãgü ni'ĩ i Tribunais Regionais Federais;

II - Nhaägü n'ï i Juíz Federalgü.

Art. 107. Nhaägü ni'ï i Tribunais Regional Federalgü rü 7 gü ni'ï i norü mu rü ngewacaüügü ngeguma ngemaäcü yaïgu rü wü'itchigü i natchicawa neüü rü nhu'matchi Presidente i Repúblicaarü nü'ü unetaü ni'ïrü nü'ü nangemaü i 30 arü ye'era rü nhu'matchi 70 ü rü buamaeüraü rü ngemacü ni'ï:

I - Wü'i arü wü'ime'pü (1/5) natanüwa i ngema advogadogü i marü gume'pü nawa i puracüeü rü ministério publico federalwa ngemagüü rü gume'pü taunecü nü'ü i nguü na nawa napuracüeü;

II - Cü ngema toamatchigü nacü rü ta ngema nangema namugüäü ta ni'ï rü ye'erawa naütschigü ngema na marü mucüma ya taunecü ngema nangemaü nameä napuracüügagu na naïnagüü nawa i ngema norü puracü.

§ 1º Ngema mugücümawa rü nanayau na toinatchicawa na mugüäü ingema juizgü rü Tribunal Regionalgü Federalgü na ngeta ya-cua'arüporaägüü.

§ 2º Ngema Tribunal Regionalgü Federagü ngema nanaügü natü-cumü i namaä nacua'güüruü naügüäüca' i puracügü rü toamatchigü i puracü ngema ngeta inacua'güüwa rü iyaiyegüüwa i ngema naa-netchigü i namaä nacua'güü nhama wü'i i ngüëruü yaïüca' i guane-ca' rü nhu'matchi yiema ngema ätchiüügeca.

§ 3º Ngema Tribunal Regionalgü Federalgürü ta nügü ninuutchi na ngemaäcü naügüäüca' rü namaä cua'güüca' i wü'i i natchi'ca i nawa ta nü'ü iyayauätschigüü na ngemaäcü ta tü'ü nangemaüca' nangema ta nguü nawa i ngema guüma i tacü i mugü nawe'eüacü.

Art. 108. Ngema Tribunal Regionalgü Federalgü rü namaä i cua'güü:

I - Ngema nagu cumaä naunetaü aicumaütschiäcü:

a) ngema juiz federalgü ngema natchicamaã cua'güü nhu'matchi i Justiça Militar rü ta Justiça do Trabalho rü nawatama neüü rü i ngema natucumü i Ministério Público i Uniãoarü rü tautama tü'ü nangema i ngematama i pora nawa i Justiça Eleitoral;

b) nema nawena nü'ü yadaugüü i ngema gutchinüü i tchieü rü ngemaäcütama nawa tü'ü nayauama rü nü'ü naätanüama nümagü i juiz federalgü i ngema natchicawa ngemagüü;

c) ngema mugüwa nü'ü yauüäcü na nü'ü ya yauatchiü rü nawa tanangemaü na nü'ü nacua'ü na nhuäcü nü'ü nacua'ü na ta'cüca' yaüü nangema na ngemaü rü ta'cü rü tchieü yaüü i ngema naca' inauäügüaüca' i ngema norütama i üü i Tribunal urüe'na juiz federal;

d) ngeguma äë'gacü urüe'na ngeerüemare tiügu ya yiema duüë rü tüna nadaugü rü ngeguma ngema äë'gacü rü ngeguma juiz federal yaügu;

e) ngema na tama meã nügümaã yaügüü rü tama nügümaã nawü'igüü rü nügümaätama yaügügu i juiz federalgü nügüwa ngemagüü i Tribunal.

II - Ngema na marü namaã nacua'ü i ngema mugü na marü yanguutchiü na nhuäcüta yaüü nawa i ngema juizgü i estadoarü i nawa i ngemagüü i ngema marü namaã i cua' i federal i ngema natchicamaã i cua'ü.

Art. 109. Nü'ügü i nhaägü i juiz federalgü rü nümagü ta ni'ï inau-güäü nacüü inauaügüü:

I - Ngema união rü nhu'matchi nawa nangemagüü i ngemaü i duüëgüca' i'ü i rü na nawe'egügu icatatama na norüüthitatama yaüü rü tautama ni'ï i ngema nhaägü ni'ï i ngema nagu rü tchieü ya üü nagagu na tchieü cuü ngupetüü rü ngemata nawa nange-maü i nhaägüwa Justiça Eleitoral rü Justiça do Trabalho;

II - nawa nangemagüü namaã i ngema to i natchianegü rü natü-cumü i to i natchianegüarü rü município urüe'na yiema duüëgü i to i natchianewa ma'ëë;

III - nawa nangemagüü ngema nawa naügüü ngema nügümaã wü'iwa nangegüü rü nügümaã wü'iwa namaã napuracüëü mu-güwa nü'ü yauüäcü namaã i união rü nhu'matchi ngema to i natchianegüwa neüü;

IV - Ngema tchieü rü tama meã ya ngegüãü i ngema puracü i naca' nawa inangemaü nanaüãü meã ngema união i nawe'eüäcü rü tama ngema nügümaã cua'güü nawe'eüäcü ngema ngemaü i guanema duüëca' iü'ü rü nü'ü inaüütschi i ngema tama aicuma tchieü rü tautama tü'ü nangema i ngematama i pora nawa Justiça Militar rü ta i Justiça Eleitoral;

V - Ngema tchieü i nguutchtchaüü i ngema nügümaã wü'igu naü-güü nawa na nügümaã wü'iwa nameëgüãü to i natchianegü nge-guma naügügu i puracü nawa ngema natchiane rü nü'ü nangema i ngema i ngupetüü i toi natchianewa urüe'na ngegumarüü ta i numa;

V - A nawa nangemagüü i ngema mugü duüügüü ngemaü ngema nagu yade'aü i ngema nhaã § 5º i artiguwa ;

VI - Ngema tchieü i gutchaügu ngema tama nawe'egüü namaã i ngema natucumü i puracü rü ngema nüma namaã nacua'üäcü i mugüwa naca' i ngema tama nawe'ü na ngemaäcü ya ngegüãü i norü natanü na meã taaüëüü;

VII - ngeguma äë'gacü urüe'na ngeerüemare tiügu ya yiema duüë nawa i ngema gutchaügu i nawa iüü ngeguma tama meã tü'ü nameëüca' ngeguma ngema äë'gacü rü tama meã nawa nangemagu i ngema natchica i nawa inapuracüü;

VIII - Ngema nangema namugüãü na nüna nadauüca' nüma nü'ü nacua'äcü tama nüma nanawe'üäcü i ngema äë'gacü i federal rü na nguutchiëüü ngema nawa nangemaüäcü i tribunal federalgü;

IX - Ngema tchieügü i ngupetüü nawa i ngema ya naviogü rü yima âpe'atüne rü ngema namatüwa wümatüü ni'ï i namaã i cua'ü Justiça Militar;

X - Ngema na tama mugüwa nü'ü yauüâcü icungemaü rü ngema ücüü urüe'na ngema cungeaetchaü ngema na to i natchiane-arü naüü na ngemata na tü'ü napocuü nawenaarü na tacüca' na-naümatüü nanaüü i natchiga na ngeta yiü netaüü rü ngemawai ni'ï ta nü'ü tiü nangetacüâ' tiü aicumaüchi;

XI - Ngema na nügümaã nautagagü na naca' i mugü i duüügü-ca'/maiugüca';

§ 1º Ngema i União tüna naüüâcü ta ni'ï namaã tacua'ü ngema mugüwa ngemagüü nü'ü i ugüüâcü ngeta itama'üüwa urüe'na to i natchigawa.

§ 2º Ngema nacüma tama nawe'üâcü i União rü tata nanayau we-naarü nawa i ngema mugümaã cua'güü nü'ü iuüâcü ngeguma yie-ma ngemae rü tümaüchima ti'ïgu ngeguma ngema nangupetügu i ngema uaü i ngema natchicawa urüe'na ngema Distrito Federalwa.

§ 3º Justiça Federal rü nanaüta rü nanamu ngema namaã i cua'ü rü meã nü'ü na daugüü rü naüpanegüü i ngema Previdência Social rü nü'ü niyauâchi rü ta meã nü'ü nadaugü rü ta mugü i estadowa ngemagüü i natchica i nawa naüpanegüü ngeguma yiema ngüêca' daue rü tama ngemacüâ' ti'ïgu natchica i federalarü iüü.

§ 4º Ngema naüpa nü'ü yautchaü rü ta Tribunal Regional Federal ta ni'ï i ngema namaã i cua'güü ngema ngeta i nangemagüüwa nge-ma namaã cua'güüchiüme'ewa ta ni'ï ngemaü.

§ 5º Ngema nü'ü yaugüthaü i gutchaügü na tchieü i ngema mugü i duüêgüca' iü rü ta Procurador-Geral da República ni'ï i nge-ma nü'ü i yauâchiü rü nü'ü yanguê nhama natchianegü nügümaã wü'iwa nangegüüâcüta rü taguarü naane (Brasil) natanüwa ngemaü rüta naca' inacanüna i Superior Tribunal de Justiça i ngeüüümare i

ngema marü mugüme'ewa ngemaü na paa nawe'atchiüca' na Justiça Federal ta ni'ï i namaã cua'ü.

Art. 110. Wü'itchiga i Estado rü nhu'matchi Distrito Federal rü na-naüta wü'i i nawa na ngutaqueegüü rü nawe'e ta na Capitalwa nangema i ngema natchica rü ngema natchicagü i mugüwa nü'ü yauüãcü ta ni'ï

Wü'itama i de'atücumü. nawa i Território Federalgü ngema nüna nadaugüü rü nüna naãü ngema norü puracü iüü i ngema juizgü i ngema natchicawa ngemagüü rü nhama mugüwa nü'ü yauüãcü.

SEÇÃO V

RÜ NGEMA NAPÜÜERUGÜ I PURACÜMAÃ CUAGÜÜ ARÜ RÜ NGEMA PURACÜGÜ I WÜITCHIGÜ I REGIÃO GÜ ARÜ NHUMATCHI NGEMA JUIZGÜ I PURACÜ MAÃ I CUAGÜÜ ARÜ

Art. 111. Ngema i natucumü i Justiça i puracüarü:

I - Rü napüüerugü i puracümaã i cuagüü ;

II - Rü puracümaã i cuagüü i wüitchigü região arü;

III - Rü Juizgü i puracügümaã i cua'güü arü;

Art. 111-A. Rü Tribunal Superior i Trabalho rü nü'ü nangema i 27 ãë'gacügü i Ministrogü i deetchigüü nawa i Tagucüã'gü (brasileiro) nhu'matchi 35 i 70 arü taunecü nü'ü ngemagüü rü mugüü meãma cua'güü rü nhu'matchi tama tchieegagüü rü nhu'matchi ãë'gacü i Presidente da República ni'ï i ngema nawena marü nü'ü namegu ngema natucumü arü ta i Senado Federal rü ngemaãcü ni'ï:

I - Wü'i arü wü'ime'pü (1/5) natanüwa i advogado i marü nü'ü ngemaü i gume'epü arü ye'era ngema nawa aicumama ngemaü

i puracü i natucumü woetama naca' ngu'ü rü nawatama nange-maü i Ministério Público do Trabalho namaã cuüñarü daunüü nhaã namatüwa ngo'üäcü;

II - Ngema togüamatchigü i juiz i Tribunal Regionalgü do Trabalho rü woetama ngemawa puracüü rü nü'ü naunetagüü i nümagütama i Tribunal Superior.

§ 1º Nagu nanaüta i ngema nüma nü'ü nacua'ü i Tribunal Superior do Trabalho.

§ 2º Nhacü ta ni'ï napuracüü wü'igu namaã i Tribunal Superior do Trabalho:

I - Ngema nawa na ngueü rü nawa nü'ü nacua'güü i nge-ma nacüma rü nügü nawa name'ëgüü i Magistradogü i puracügüarü rü ngema puracüetüwa tatama nü'ü nangema i toamatchigü i puracü rü ngemaäcü ta ni'ï nagu yaüü i ngu'gü i ye'eragüü rü aicümama naca' iüü na nagu natchocuüca' rü ye'crawa nügü nagagüüca;

II - Rü Conselho Superior da Justiça do Trabalho rü aicümama naca' iüü na nagu nhama mugüwa ümatüüwaäcüma ngema na nüna nadauü i ngema guüma i ngüëgü iügüü diëru rü nhu'matchi ngemaügü i Justiça do Trabalhoarü iügüü rü nhu'matchi ngema tama norü iüü natürü nawa inapuracüëü rü ngema rü ta nü'ü tanangema na norü yiüüüütama yaüü;

§ 3º. Nhaã ta ni'ï i namaã cua'gü'ü i Tribunal Superior do Trabalho inaügüäü nacüü inauaügüü aicumaütchiacütama na inapoüäüca' i ngema nüma nagu naüñüëäcü rü nü'ü nacua'güüäcü rü yanguëgüäü i ngema nagu naüñüëü.

Art. 112. Ngema mugü rü nanaüta i natchicagü na ngeta ta nange-maü i Justiça do Trabalho rü nangemaäcü ngema natchica i tama name'wa ngemaü na nü'ü nangemaäcüta nü'ü nangüëü namaã i ngema nawa i nhaã Tribunal Regional do Trabalho.

Art. 113. Nhaã i mugüwa ta nûna nanaã i nawa namaã i natucumü na ngemaãcü meã namaã nacua'güüca' na nhuãcü yaüü i ngema norü puracü na me'üwa na ngemaü rü napuracüü i Justiça do Trabalho.

Art. 114. Namaã i cua'ü ni'ï i Justiça do Trabalho nûmagü ta ni'ï inaügüãü nacüü inauaügüü:

I - Nhacü ta ni'ï namaã napuracügüü rü na nügütanüwa nangemagüü namaã i norü pora i guaneca' iüü nawa i ngema namaã i cua'güü i ngema ngemagüü rü nhu'matchi tama aicuma nügütanüü iüü União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü;

II - Nagu narü inüãcü ta ni'ï nawa nangemagüü i puracü nanguutchiëgüãüca' i ngema na nhuãcüta iyatchaãtchigüü;

III - Nagu narü inüãcü na nü'ü nangemaüca' i ngema wü'i natucumü i ngema naütawa cupuracüü rü nhu'matchi yiema puracütanüügü tucumügü;

IV - Ngema na cuna naãgüãü na cuna nadaugüü mugüwa ümatüüãcüma rü ta nagu cuü niüëgüta nü'ü cucua'ãcü ngeguma cuna nacagügu nawa i ngeguma name'wa inangemagüãcüma yaügu;

V - Ngeguma tama nügümaã nawü'igugu i ngema namaã icua'güü i ngema natchica rü tama nawa ta arü ni'ï i ngema art. 102 rü I rü tama nhaãwa wümatüüwa nangema na nûna nadaugüü;

VI - Namaã nacua'gü i nawa ta na naütanügüãü i ngema nacüü natchiegaëü rü tûmagu natchieëü i ngema tûmaegawa ngemaü i tûmaarü ngemaü ngema nawa i ngema i puracüwa;

VII - Nhuãcü ta ni'ï naüü nacunaütanüü nacuyanguëü ngema nûma nagu cuü namugüüãcüta ni'ï i ngema namaã i cua'güü rü nûna daugüü i ngema puracügü;

VIII - Ngema i üü i napane i nawa niüü rü natanayauüü nhaã art. 195, I, II wa ngo'üãcü ngema norü üetü i mugüwa nü'ü yauüãcü

rü ngeguma nawe'atchiü i ngema üü nawe'wa nangetchiüca';

IX - To inümaã nügü rü utagagüü natchiga i ngema puracü rü mugüwa nü'ü yauüäcüta ni'ï;

§ 1° Tama nü'ü tanayau ngema nügümaã nagu yade'agüü ngema tare i natücumü rü ta nawae na nü'ü naunetagüü i wü'i ta meüwa nangeetchiü rü nawe'atchiëü.

§ 2° Ngeguma tama nayautchaüägu rü tama narü we'atchigu rü to i mugüü cua'üca' tatau nangemaäcü narü we'atchiüca' na ngemaäcü i ngema Justiça de Trabalho na nawe'atchiëü i ngema gutchaü nagu yaüäcü i ngema mugüwa ümatüü na ngema nori nü'ü yauüäcütama yaüü i ngema natchiga i gutchaü.

§ 3° Ngeguma ngürüätschi iyatchaatchigu i puracütanüügü rü nangema i puracü i tauacü iyatchaatchiü erü mugüwa nü'ü niu na tauacü guüma iyatcaatchiü i ngema rü taucürüwa ta nagu nanatchië i ngema duüëgüca' iü rü ta Ministério Público do Trabalho ngema ta ni'ï i we'wa nangeetchiü naca' i ngema natücumü rü nawa ta ni'ï i Justiça do Trabalho tanawe'wa nangeetchiëüca.'

Art. 115. Rü Tribunal Superiorgü i Trabalho rü nü'ü nangema i 07 äë'gacügü i Juizgü i deetchigüü äë'gacü i Presidente da República nawa i tagücüä'gü (brasileiro) nhu'matchi rü ye'eraü 30 i 70 arü taunecüü rü iramaëü ngemaäcü ta ni'ï:

I - Wü'i arü wü'ime'pü (1/5) natanüwa i advogado i marü nü'ü ngemaü i gume'pü arü ye'era ngema nawa aicumama ngemaü i puracü i natucumü woetama naca' ngu'ü rü nawatama ngemaü i Ministério Público do Trabalho namaã cuünarü daunüü nhaã namatüwa ngo'üäcü;

II - Ngema togüamatchigü i juiz do Trabalho rü woetama ngemawa puracüü rü nü'ü naunetagüü rü marü yaü norü puracügü rü ngemaäcü ta ni'ï nü'ü naunetagüü.

§ 1º Ngema Tribunal Regionalgü i Trabalho ngema nanaügü natucumü i namaã nacua'güüruü naügüãüca' i puracügü rü toamatchigü i puracü ngema ngeta inacua'güüwa rü iyaiyegüüwa i ngema naa-netchigü i namaã nacua'güü nhama wü'i i ngüëruü yaüüca' i guane-ca' rü nhu'matchi yiema ngema ätchiüügeca'.

§ 2º Ngema Tribunal Regionalgü do Trabalho ta nügü ninuutchi na ngemaäcü naügüãüca' rü namaã nacua'güüca' i wü'i i natchica i nawa ta nü'ü iyayauatchigüü na ngemaäcü ta tü'ü nangemaüca' nangema ta nguü nawa i ngema guüma i taacü i mugü nawe'eüacü.

Art. 116. Ngema natchica i Varagü i puracü rü ngema nüna dauü i natchica rü ta wü'i i juiz i nü'icatatama ngemaü ni'ï:

SEÇÃO VI

NGEMA NAMAÃ I CUAGÜÜ I WOTATCHIGA ARÜ

Art. 118. Nhaägü ni'ï i natucumü i Justiça Eleitoral:

I - Ngema Tribunal Superior Eleitoral;

II - Ngema Tribunalgü rü Regionalgü rü Eleitoralgü;

III - Ngema Juizgü i wotutchigamaã i cua'güü;

IV - Nhema unetatchigamaã cua'güü.

Art. 119. Rü nhema Tribunal Superior i Eleitoral rü nü'ü nangema i 07 naguü ni'ï i norü mu:

I - Ngema na nü'ü naunetagüü rü tauema nü'ü cua'äcü ni'ï:

a) tamae'pü i natanüwa i Ministro i Supremo Tribunal Federal;

b) tare i juizgü natanüwa i Ministro Superior Tribunal i Justiaarü;

II - Presidente da República ta ni'ï nü'ü unetaü natanüwa i nai-me'wa arü wü'i (6) i advogadogü aicumaäcü mugüü cua'ü rü nagu ma'üü i mugüwa ümatüü rü Supremo Tribunal Federal ta ni'ï i nü'ü unetaü.

Wü'itama i de'a tucumü. Rü Tribunal Superior Eleitoral rü ta nü'ü naunetata i ngema norü Presidente rü nhu'matchi norü Vice Presidente natanüwa i Ministro Supremogü Tribunal Federal rü nhu'matchi Corregedor Eleitoral natanüwa Ministro Superiorgü Tribunal Justiaarü.

Art. 120. Rü nangemata i wü'i i natücumü naega i Tribunal Regional Eleitoral i Capital i wü'itchigü i Estadowa rü nhu'matchi Distrito Federalwa.

§ 1º Nümagü i Tribunal Regional Eleitoral nügü ta ninuutchi:

I - Ngema na nü'ü naunetagüü rü tauema nü'ü cua'äcü ni'ï;

a) tare i juizgü natanüwa i desembargadorgü Tribunal i Justiaarü;

b) tare i juizgü natanüwa i nü'ü naunetagüü i Tribunal de Justiça;

II - Nawa i wü'i i juiz i Tribunal Regional Federal ngeta inangemaüwa i ngema mugümaä cua'güüwa Capitalwa urüe'na Distrito Federalwa ngeguma na tauguma i juiz Federal nü'ü unetaü rü ta Tribunal Regional Federal ta ni'ï nü'ü unetaü erü mugüwa nü'ü niu;

III - Presidente da República ta ni'ï nü'ü unetaü natanüwa i tare (2) i juizgü aicumaäcü mugüü cua'ü rü nagu ma'üü i mugüwa ümatüü rü Tribunal Justiça ta ni'ï i nü'ü unetaü.

§ 2º - Rü Tribunal Regional Eleitoral rü nü'ü na unetata i norü Presidente rü norü Vice-Presidente natanüwa i ngema desembargadorgü

Art. 121. Mugü i nguêêruü rüta nüü niu ngeüü i tribunal ta namaã i cuagüü na meã na nüü i guüma i wotatchiga nhumatchi ngeüü nüü nge-maü i cua' na namaã na puracüü:

§ 1º Ngema nge'ma ngemagüü i tribunalwa rü ngema juizgü i mugüarü rü ngema natucumüwa ngemagüü na nü'ü naunetaü nangemaäcü ya nguutchiüca' na ngemaäcü naügüäü na nü'ü nangemaüca' i ngemagüüca' rü ta tauacü nimugatchitanü.

§ 2º Ngema juizgü i tribunal eleitoralgü rü ngema mugüwa nü'ü yauüäcü rü ta tare i taunecü naguü ni'ï inaüüü rü tauacü wena tare taunecüca' ta arü inaca wena ngema tatama ngema tü'ü namuü wenaarü nawa i ngema wü'itchigü i natchica i puracüarü i nawa nangemaüwa.

§ 3º Rü tauacüüwa ta nanawe'atchiêê i ngema tribunal arü mugü rü tauacütama Constituiçãowa tama ngemaüäcü nanaü erü tauacütama inanapo'ü i ngema na nüna nadaugüü.

§ 4º Ngema Tribunal Regional Eleitoralgü ta ni'ï nü'ü iuü ngeguma mugüwa nü'ü yauüäcü tayaügu:

I - Ngeguma tama mugügu aüguta ngema nhaã Constituição nü'ü yauüäcü yaügu;

II - Ngeguma nangupetügu rü nawe'ï na tare urüe'na tamae'pü i tribunal eleitoral nü'ü cuacümaã yaüü toäcü nü'ü;

III - Tauacüüwa ta wü'ï i natchica tama tribunal eleitoral nü'ü cuaäcümaã ta nanaü ngema napane i nanaca' nadaugüü i federal urüe'na estadoarü na nü'ü naunetaü na tauacü wena naca' cudau na icuüüthäü äê'gacüca';

IV - Nanaôêgü i ngema napane i nawa nü'ü yauü rü nüna nayau-gü i norü pora i ngema nawa nangemaü i naca' nü'ü naunetagüü i estado rü federalwa;

V - Rü i'nanaue ngema habeas corpus rü ngema daugüruũ arü
cua'ruũ rüe'na habea datagü rü nhu'matchi ngema mü.

SEÇÃO VII

NORÜGÜ I NGEMA TRIBUNAL RÜ JUIZGÜ I TCHURARAGÜMAA I CUA'GÜ

Art. 122. Natucumüğü i Justiça Militar:

I - Ngema Superior Tribunal Militargü;

II - Ngema Tribunalgü nhumatchi nhema Juíz Militargü rü
nhema mugüwa nü'ũ yauũãcünü nhema nanhemagü'ũ.

Art. 123. Ngema Superior Tribunal Militar rü ta nü'ũ nangema i gu-
me'epü arü wü'imeepü (15) naguũ i Ministrogü i taguma yaguarü poraãgüũ
rü nhu'matchi Presidente da República nü'ũ unetaũ ni'ĩ nawena na marü
nü'ũ nauneta i Senado Federal rü natanüwa rü tamae'pü rü oficial-generalgü
i Marinhaarü ngema ägümücü natanüwa oficial-generalgü i Exércitoarü rü
natanüwa i tamae'pü oficial-general Aeronáuticaarü rü i puracügugüũtama
niĩgü rü ngema guẽarü dauwa üũ rü wü'imeepü i marü tama puracüẽ.

Wü'itama de'atücumü. ngema Ministro i civilgü rü ta ãẽ'gacü i Presidente
da República natanüwa i taguarü naane caã'gü i 35 ya taunecü nü'ũ ngema-
güũ rü 70 ya taunecü rü bumaeiraũ.

I - Tamaepü i natanüwa i advogado i woetama nü'ũ cua'ũ i
mugü i me'ũ i nacüma nü'ũ ngemaũ rü nhu'matchi ta gume'pü
ya taunecü marü nawa ngemaũ i ngema norü puracü.

II - Tare i nügümaa wü'iguũ natanüwa i juiz rü auditorgü i natü-
cumü i Ministério Público da Justiça Militar.

Art. 124. Nhaägü ta ni'ï i namaã cua'güü na inauüügüü i ngema gutchinü inauüü rü nuna naca' nacagüü i ngema gutchinü notürü nawe'i mugü nadaunüacü tayaüü.

Wü'itücumü i de'agü. Mugü ü'ü nanhuacü nügü na nutaqueeü rü Justiça Militar meewa ni'ï nangemaü.

SEÇÃO VIII

NORÜGÜ TA NI'Ï I TRIBUNAIS E JUÍZES I ESTADOARÜ IIGÜ'Ü

Art. 125. Ngema Estadogü rü nügüta nanutaqueegü na ngemaacü norü ügü i Constituiçãowa ngemaü.

§ 1º Ngema na name'wa nangemagüü i ngema tribunalgü rü ta nuna ta ni'ï inadaü nhema Constituiçãowa nü'ü yauüacümaã erü marü nüetchamatama nügü nutaque'e i Tribunal de Justiça.

§ 2º Namewa tanangema i Estadogü i ngema nuna i daugüü tama Constituiçãowa umatüüacümaã rü nanawâtagü ta natcha'wa i ngema natücumü i ngema ngemaü i nü'icatama iüü.

§ 3º Ngema mugü i estado üü namaã i wü'i ide'a i Tribunal i Justiçaarü rü Justiça Militar i estaduarü rü wi'pe'ewa üü rü nümagü juízgü rü Conselho de Justiçaagü i ngema tarewa üü rü nawa tatama ni'ï i Tribunal de Justiça urü'e na Tribunal de Justiça Militar i Estadogüarü nawena na ngema 20 mil arü ye'era yaüü.

§ 4º Name'warica nangema i Justiça Militar nangemaacü tchuraragüü inauaüüca' ngema tchieü inaügü erü ngemaacü mugüwa nü'ü niu notürü numaricatama ni'ï nü'ü nacua'ü ngeguma duüëmaã tatacü nangupetüëgu rü ngeguma rü ta nü'ü nangema na nuna na yauaüüca' i ngema natchica i nawa nangemaü i wü'i äë'gacü i tchuraragüarü.

§ 5º Rü juiz militargüme'ewa rica ni'ï nangemaü nangemaäcü nü'icatatama nagu yade'agüü gutchagü i tchuraragüü ngupetüëü ya yiema tama tchurara iïgüe nawe'e na Conselho de Justiça'ewa na ngeetchigüäü i ngema togüama i gutchagü i tchuraragüarü.

§ 6º Rü Tribunal de Justiça rü tama wü'i natchicawa naporaä' erü Câmaras regionalgümaä tanaya yauye ingema no'rü pora i wü'itchigü i natchi'cawa erü marü mugümaä cua'güü nü'ü niu.

§ 7º Rü Tribunal de Justiça ngema nanaüta i natchica' justiça nawa' naügü notürü tautama ngema nangemaetcha rü ta nanaü nanawe'ätchiëüca' i toamatchigü i puracügü erü ngematama naya cua' i ngema natchica i norü iïü i duüëgüca' iïü rü yima irane ya ianegüca' iïü.

Art. 126. Na ngemaäcü nawe'ätchiëüca' i ngema gutchagü i ngupe-tüü rü Tribunal de Justiça nanaüta i wü'i i natchica i woetama nawa puracüü nangemaäcü nü'ca tatama i nüna dauü i natchica nagu natoegüü.

CAPÍTULO IV

NHEMA MEGÜ'Ü PURACÜGÜ I JUSTIÇACA'

SEÇÃO I

RÜ MINISTÉRIO PÚBLICO ARÜ

Art. 127. Ministério Público rü wü'i natchica ni'ï marü woetama ngemaü marü i puracü i wü'itchigü i Estadowa rü nawa nangema i ngema norü po'ü rü guanema nü'ü cua'ü notürü tama ngeerüeca'mare ni'ï.

§ 1º Rü nhaägü ni'ï i natchicagü Ministério Público tauacütama ni-tauye erü nü'ü icatama nangema ipora.

§ 2º Ministério Público nü'ü nangema i pora na nü'ü ya yauätchiü namaã cua'güü na nü'ü yadaugüüca' erü ngemaäcü ni'ï naümatüü i art. 169 rü ta nanaü i Poder Legislativo nangema yacua'ëäüca' i ngema nawa nangemaü i ngüëëtaeruü nawe'na wena napuratchaügu wü'i i üwa nangupetüü notürü namaã i ngema norü cua'gü äpane na ngemacü nü'ü naütanügüäüca' erü ngeguma tautama yangüëägu ngema ümatüü rü tautama nü'ü nanaütanügü erü ngemaäcütama ni'ï i nacüma.

§ 3º Ministério Público nanaüta i wü'i i norü de'a i diêrutchigawa daü na marü ngeta iyaüyeüwa nangemaüca' erü ngemaäcü nü'ü niu i ngema diêrutchiga i de'aü.

§ 4º Ministério Público rü tautama namaã niünecüüeruü nagu niü i ngema diêrutchiga erü nü'ü nangema inaügüü erü ngemaäcü naü-gü i mugü i diêrutchiga i de'aü erü Poder Executivo rü ngemaäcü na nawe'e nangemaäcü gu'wa nangeetchigüäü i de'a i diêrutchigawa daü wü'i i taunecüwa natanü i ngupetüü i mugü i ngemaüwa nü'ü yauü nangemaäcü taütama nangupetüüca' i ngema üye i § 3º.wa nü'ü yauü.

§ 5º Rü ngema wü'i i de'a i diêrutchigawa daü erü artigo rü nanamu na tautama nü'ü naüpetüü i ngema marü rü nhu'matchi ngema nge-maü. Rü Poder Executivo rü ta nayadaë nanameëäüca' rü nhu'mat-chi ngema a cua'üca' i ngema diêrutchigawa yadaü i wü'itchigü i taunecüthigüwa

§ 6º Neguma nawa ngemagüü na wü'igu nanuü i ngema natanü ta i puracü i üü rü nawe'ina naweena rü tautama nangupetüüüthiü ngeta marü iyaüyeügu erü ngemaäcü ni'ï i mugü nü'ü iu'ü i ngema diêrutchiga notürü naüpana nanamuü nangemaäcü yawänaäü i ngema diêru i ngemaü.

Art. 128. Rü Ministério Públicowatama ni'ï nangemaü:

I - Rü Ministério Público da União niücua'ü:

- a) rü Ministério Público Federal;
- b) rü Ministério Público do Trabalho;
- c) rü Ministério Público Militararü;
- d) rü Ministério Público do Distrito Federal i Terrítorigü;

II - Rü Ministério Público i Estadogüarü.

§ 1º Ministério Público rü União rü Procurador-Geral da República-maã cua'güü ta ni'ï i nü'ü rü ngemata tatama nangema i Presidente da Republicanatanüwa cungetchaü nawee 35 ya taunecü nü'ü nge-maürü nhu'matchi nawena na nangupetüü i ngema naega natanüwa i guüma i ngema Senado Federalwa ngemagüü nangemaäcü tare taunecü wena cuya ngeüca'.

§ 2º Procurador-Geral da República arü muutchitchiga rü nüetcha-ma tatama nü'ü nacua' i Presidente da República rü nhu'matchi naweta ta na Senado Federal tata nü'ü cua'güü.

§ 3º Ministério Públicogü rü Estadogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü Terrítorigü rü wü'i naega tucumü tanaügü tamaepü i nü-gütanüwa ngemagüü i nügümaã wü'igu arü nguägü na ngemaäcü mugüwa ümatüüäcü na nü'ü naunetaü i Procurador-Geral rü Chefe do Poder Executivoarü ta ni'ï nü'ü i tare i taunecütatama ni'ï naüü i ngema puracü rü nawa nangemaü.

§ 4º Procurador-Geralgü i Estado rü nhu'matchi Distrito Federal rü Terrítorigü rü nüna nayaugü ta wü'igü nügüarü muwa erü marü mugüwa naümatü i ngema norü pora.

§ 5º Ngema mugü i norü nguëruü i União rü Estadogüarü marü nüet-chama tata i procurador geralgü rü nügümaã nanaügü rü nhu'matchi nügü nanutaque'e nangemaäcü wü'igu Ministério Públicomaã na nüna nadaugüü i ngema puracütanüügü i ngema ngemagüü:

I - Ngema nü'ü ingigüü norü poragü ni'ï;

a) wootama tare taunecü nawa ngemagu rü tauacürüwa nüna tanayau i ngema marü nawa nangemaü i puracü erü marü mugü nü'ü niu;

b) Tauacütama cuyaügatchi ngema duüügüarü naweüäcü erü marü ngematama ni'ï i nü'ü naunetagü i Ministério Público;

c) tauacütama inaya iraätchi i ngema marüäë'gacü üü erü art. 39, § 4º, erü woetama marü ngema ni'ï arts. 37, X e XI, 150, II, 153, III, 153, § 2º, I.wa nü'ü yauü;

II - Ngema toamatchigü i meäma rü wä'tagüü:

a) Rü nanayau i ngeürüümare i ngema naega rü nhu'matchi ngema nanaätanüü tautama naätanü nacuü inapoüü naca' i ngema inaüü;

b) puracü i mugüü cua'güü rü guaneüma ipo'üü;

c) ngema cungemaü ngema nge'ma inangemagüüwa i nge-ma tare urüe'na duüügü notürü mugü nawe'üäcümaã;

d) puracügü iüamaüta ngeürüümare i natchicawa i guaneca'ma iüü notürü ngema nacu ngueëtaarü puracüwarica ni'ï arü wena nameü;

e) Puracügü i político-partidáriagüarü;

f) Rü nanayau i ngeürüümare i ngema naega rü nhu'matchi i tama ngo'ü nangemaäcü nügü narü nguëgüü i ngema duüügü nawa ngemagüü i ngema natchica i guaneca'ma rü nhu'matchi tama guaneca' iüü notürü tama naca' ni'ï i ngema tama mugüwa ngo'ü;

§ 6º Namaã yanguëü i ngema natucumü i Ministério Públicowa nge-

magüü rü nhu'matchi art. 95, parágrafo único, V.wa nü'ü yauüäcümaã.

Art. 129. Ngemagü ni'ï i Ministério Público puracügü:

I - Nawee naüü i cuäcücüraü i ngema norü puracügü i ngema tchieü i duüüügü üü nhama mugü naweeüäcüma;

II - Nüna cudadü i ngema aicumaüchima meã namaã cucua'ü i ngema Poderes Públicos rü ngema inaügüü ngema nhama nhaã Constituïçãowa ümatüü äcü rü meãma namaã cucua'ü i ngemaüügü;

III - Nawee na naüü rü icunapoüü i ngema guüma i ngemaüügü iäë'gacüarü iügüü ngema guüma i ngema nhama naanewa nge-magüü i guaneca' iüü;

IV - Naüü i ngemaü ngeguma na ngemagu i puracügü i nhema mugüwa nüü yauuäcü yaigu rü e'na na nhemagu we'gü i naüü na União rü e'na estadowa' nehguma nhema mugüwa' na ümatü'üäcü yaigu;

V - Inapoüü mugüwa nü'ü yauüäcü i ngema duüüügü/mai-yugü nagu rü ünüëüäcü;

VI - Naügüäü rü yamugüäü ngema namewa ngemaüäcü i wümatüü nhama ngema mugü i norü nguëruüwa ümatüüäcü;

VII - Ya nguëü rü tomareta marü nüna dauü i ngema nori rü ngema marü tama mugüwa nü'ü yauüäcü ta ni'ï ngema mugü iyanguëü nü'ü iuüruü ngema nüiraüü i artigowa nü'ü yauüäcü;

VIII - Naca' i ca'ü meãma üpaneäcüma rü nhu'matchi meãma nü'ü nacua'tchaüü rü naca' rü dauü tama marü mugü iyanguëäcüma;

IX - Ngema puracügü nawee na nü'ü ya daugüiraü rü nawee na namaã wü'iguü ta ni'ï i ngema nagu naünuü rü tauacütama marü ngema wü'i i natchica i ngema natucumü i namaätama i puracüëüca' cuyadau.

§ 1° Ngema aicumaüchima Ministério Público nü'ü nacua'güü nhama artigowa ümatüüâcü rü ngerüeca'mare ni'ï notürü tauacüta-ma ngema tama Constituiçãowa ümatüü rü mugüwa ngemaü.

§ 2° Ngema norü puracü i Ministério Públicorü ta ngema naca' ngueüri-catatama ni'ï i ngema nawa tchocuü rü nawee na ngema ngeta inamugüäüwa rü ta nama'üü rü ngegumarica ta ni'ï ngema namugüäü.

§ 3° Ngema na Ministério Públicowa quiücutchaügu rü ta wü'i nawa nügü nagüüwa ta ni'ï nawe'e na Ordem dos Advogados do Brasil ta ni'ï i ngema cuü iyauätchiü rü nawe' nacuü nangemaü i bacharel i direitowa rü marü nawa icupuracü tamaepü i taunecü rü ngemaäcü ta ni'ï i cuca' nacagüü na cuü naunetagüüca'.

§ 4° Name'wa ta nanangemaëgü i Ministério Público ngema art. 93 wa nü'ü yautchaüü.

§ 5° Ngema nayanuutchiü i na taacü naügüü i Ministério Público rü paatatama ni'ï.

Art. 130. Ngema Ministério Público i natucumüwa ngemagüü namaã i Tribunais de Contas rü ta nanaügü rü ta nanaügü na tauacü naüpetüü rü taarü wena nü'ü nadaugü.

Art. 130-A. Conselho Nacional do Ministério Público rü ta nü'ü nangemai 14 i norü mu i Presidente da República ta nü'ü unetaü rü ngemawena rü ta Senado Federal ta ni'ï inangupetüëü nawa nangemaüca' i tare wa taunecü rü ta wena nü'ü naunetagüärü:

I - Rü Procurador-Geral da República ta ni'ï i namaã icuaü;

II - Ägümücü i natucumüwa ngemaü i Ministério Público i Uniãoarüwa ngema wü'itchigü i norü ngu'wa ngemagüü ngema ta ni'ï i ngema ngemagüü nawa i ngema;

III - Tamae'pü i natucumüwa ngemagüü i Ministério Público rü Estadogüärü;

IV - Tare i juizgü ta ni'ï Supremo Tribunal Federal rü to-amatchigü i Superior Tribunal i Justiçaarü ngema ta ni'ï i ngema nü'ü unetagüü;

V - Tare i advogadogü ta ni'ï i Conselho Federal i Ordem i Advogadoarü i taguarü naane (Brasil) ngema ta ni'ï i ngema nü'ü unetagüü;

VI - Tare i duüügü i meätama mugüü cua'güü rü nü'ü nangemaü tauwama tchietchigaüü ta nhu'matchi Câmara i Deputadogüarü ta ni'ï i ngema nü'ü unetaü urüe'na Senado Federal.

§ 1º Ngema ngema ngemagüü i Conselho i ngema Ministério Público neüü tatama ni'ï i ngema nü'ü unetagüü mugüwa nü'ü yauüäcü.

§ 2º Conselho Nacional do Ministério Público namaã nacua' na nuna nadaui ngema puracü rü nhu'matchi ngema ngüëëgü i Ministério Públicoarü rü nü'ü yanguëü i ngema nü'ü namutchireü na nge-maäcü meäma inapuracüëü i ngema natucumü:

I - Nüica tatama nuna nadaugüü na nhuânhaü i ngema norü puracü i Ministério Público naüpanegüaü na nhuacü ta namaã nacua'güü urüe'na namaã nü'ü yauü na nhuacü nameëäü;

II - Ngema art. 37 wa nü'ü yauüäcü ta ni'ï nawe yaüütanüü ngema mugüwa nü'ü yauüäcü ta ni'ï nuna nadaugüü e ngema puracügü i Ministério Público i União rü Estadogüarü puracüëü rü nuna cunayauü i ngema pora i nuna naägüotchireüü wena nü'ü nadaugüta nangemaäcü a nguëgüäüca' i ngema mugüwa ümatüü tautama nuna nayaugüäcü i ngema norü pora i Tribunaais de Contasarü;

III - Nayauäü rü nü'ü nacua'iraü ngema Ministerio Publico União rü Estadogü nü'ü iuü nangemaäcü tama gutcha iyadaüüca' rü nameëäü i ngema naca' nadaugüü nangö'ëüäcümä nange-maäcü nayauäü rü toacü nameëäü ngema ta inauäüütschaüü;

V - Wenataarü nü'ü nadauü i ngema napane rü nhu'matchi nge-
ma i ngupetüüäcü ta aicuma yaüü nangemaäcü na wü'i taunecü
na marü yangüü i ngema Ministério Público i União rü Estado-
güarü naca' i ca'ü;

VI - Nawe'na wü'i taunecü tchigügu naügüäü i ngema napa-
ne i natchigagu ide'äü nawee na nü'ü yauü rü tautama nüica
naüäü ngema naütchaüü na taacü ta naütchaüü i Ministério
Público i nawee nangema nango'ëäü nhama nhaä art. 84, XI.
wa nü'ü yauüäcü.

§ 3º Ngema Conselho rü ta nü'ü nauneta rü tautama nügüü nanagut-
chaë na nü'ü naunetaü natanüwa i ngema natucümü i Ministério Pú-
blicowa ngemagüü na tauema nü'ü cua'üca' rü nhu'matchi tautama
ngemaäcü nanaümatü nawee na mugüwa ümatüüäcü tayaüü:

I - Ngema Ministério Públicowa ngemagüü rü nagu ta nide'agü i
ngema tama megüü i inaügüü;

II - Yanguëäü rü naüäü i ngema puracügu i Conselhoarü na nü'ü a
daugüü nangemaäcü nangemaäcü meä inanguutchiüca';

III - Nüna naca' naca rü nü'ü nauneta i ngema ngemagüüta nawa
i Ministério Público na ngemaaäcü nü'ü nangüëüca' nawa i nge-
ma puracügu i nawa ngemaü rü yanguëäü i ngema Ministério
Público naweeüäcümaä;

§ 4º Rü Presidente do Conselho Federal rü Ordem dos Advogados
do Brasil aicumaäcü ta wü'iwa Conselhomaä nangemagü.

§ 5º Ngema mugü i União rü Estadogüarü nanaügüta na nhuacü
guaneüma na inüü i ngema naca' icuca'ü i ngema tama naeguü rü
cuuäütaëü naca' i guüma i duüügu naca' i Ministério Público ngegu-
ma tama namegu i ngema norü puracü i inaügüü wü'icanama naca'
i Conselho Nacional do Ministério Público.

SEÇÃO II

ADVOCACIAG PÚBLICAARÜ

Art. 131. Advocacia-Geral da União ngema ni'ï i ngema nü'ü ngema i pora na nuna nadauü wü'igu namaã União rü mugümaã rü we-natama i mugü namewaricatama nangema nanaüãü i ngema mugü i nü'ü rü ngüëü na meã yaüüca' nhama mugüwa ümatüüãcü wü'igu namaã i poraü i Executivo.

§ 1º Ngema mugümaã cua'güüeru nawe'ina Presidente da República ta ni'ï i ngema nü'ü unetaü tautchaãcü ngema ngemaü ta ni'ï i ngema Advogado-Geral da União natanüwa i duüügü i 35 ya taunecü nü'ü ngemaü ta ni'ï rü nhu'matchi meama mugüü cua'ü rü tauwama tchiee'gaü.

§ 2º Ngeguma nagu cuücutchaügu i puracü i mugümaã cua'gü nawe'e na wü'i üwa cuüpetüü rü nhu'matchi cuü naapaneü.

§ 3º Ngema ngetanü i ngemaü rü name'wa nangema i Procuradoria-Geral da Fazenda Nacional rü cuü inayanguë na cunaütanüü erü ngemaãcü mugüwa nü'ü niu.

Art. 132. Naca'gü i Procurador i Estadogü rü Distrito Federalarü rü ta nawa natcho i nawa nü'ü naüü ta aicuma nü'ü nacua' i ngema cuü apa-neüãcü namaã i Ordem i Advogadogü do Brasil rü nawa cuü nacua'güü rü ngemaãcü ta ni'ï inaügüãü na ngema nü'ü nadaugüü na aicumaacü ngema yaüü ngema curü cua' rü namaã cucua'ü i ngema mugü.

Wü'itama i de'atücumü. Naca' i ngema defensoria publicowa puracüëü ngema nawa ü'ü yautchaüü i nhaã artigowa rü nü'ü nangema na marü na norü puracüwa ta nangemaetchaü ngeguma marü tamae'pü ya taunecü nawa nangemagu i ngema norü puracü rü nawa ta wü'i i nawa nangugüü na nhuacü inangemaü i norü puracüwa nawena ta i wü'i i napane i nagu ide'auü nama mugüwa nü'ü yauüãcü.

SEÇÃO III

ADVOCACIA ARÜ

Art. 133. Ngegumarüü i advogado rü ngeta norü puracüwa inan-gemaüwa rü tauacüma icunamuutchi rü nhu'matchi ngema norü pora rü tautama nuna cunayau erü ngema ni'ï i mugüwa nü'ü yauü.

SEÇÃO IV

DEFENSORIA PÚBLICA ARÜ

Art. 134. Ngema Defensoria Pública rü wü'i natchica marü i nge-maetchaü ni'ï woo marü tauguma nangeta naca' cuyadaü i pora i mugüwa nü'ü yauü na ngemaäcü ya nguüca' rü na ügüäüca' nayanguutchiü i ngema na nhuäcü ta cuü inapoüü nawa i ngema mugü i cuca' iüü rü nhu'matchi guaneca'ma iüü.

§ 1º Ngema mugü i me'üwa nangeetchiü rü meã nanaü ta i Defenso-ria Pública da União rü nhu'matchi Distrito Federal rü Territóriogü rü nanaoëta na ngemaäcü marü tama nameüca' i ngema tama mu-güarü ye'eraügu aicuma iüü na ngemaäcü nuna nadaü i Estadogüwa rü ta nanayau na ta'cüwa nanguü nangemaäcü nü'ü nacua'güü na ta'cüwa napuracüü rü name i wü'itchigü i namaã cua'ü naüäüta nawa i ngema natchica.

§ 2º Ngema Defensoriasgü i Públicagü rü Estadogüarü rü nü'ü nangema nameã nügümaã ricatama inapuracüü rü nhu'matchi nhure tayaü i ngema ngüêê i namaã inapuracüü nawa nanhu-re yaü rü namewa tana ngema i ngema mugü i nhama nhaäwa naweüruü art. 99, § 2º.

§ 3º Rü nawe'e nayanguutchiêäü nhama nhaã § 2º às Defensorias

Públicas rü União nhu'matchi Distrito Federal.

§ 4º Ngema norü mugü i ngema natchicagüarü i Defensoria Pública rü tauacütama niyauye rü nügümaãrica tatama cua'ürü nagu tata name ni'ï i ngema nge'ma nü'ü yautchaüü nhama nhaã art. 93 e no inciso II do art. 96 nawa i Constituição Federal.

Art. 135. Ngema puracütanüügü i nawa ngemagüü i ngema meãma nagu cuü iüëü nawa i Seções II e III i nhaã capitulorü ta nü'ü naãtanü nhama namatüwa nü'ü yauüäcü art. 39, § 4º.

TÍTULO V

DEFESA DO ESTADO ARÜ NHUMATCHLINGEMA GUÜMA I NATUCUMÜGÜÜ I POÜGÜÜ ARÜ

CAPÍTULO I

ESTADO DE DEFESA ARÜ NHU'MATCHI ESTADO DE SÍTIO ARÜ

SEÇÃO I

RÜ ESTADO DE DEFESA ARÜ

Art. 136. Yima namaã icua'cü (Presidente) i nacüma i aë'gacü namaã icua'ü i guäca' i'ü (república) rü natautcha nü'ü na naga nañnü'ü i ucuë' (conselho) i nacüma i aë'gacü namaã icua'ü i guäca' i'üarü rü naga nañnü'ü i ucuë' i nhaã natchiüanearü po'üruü (conselho de Defesa Nacional) naüaü i mu i po'üruü i estadoarü na inapo'üaüca' urüe'na paama wena naüü rü i natchicagü i marü inaü'cuüwa rü marü inameëüwa rü ngema mu i guäca' i'ü urüena nge-ma na naä'üneaü poraäcüüthi i ngema ngüümü na nameü na wüiwa nagema-güü i duü'ügü rü paa tá nangupetü na tü'ü naä'üneü na tama meä wüiwa i nangemagüü ya yima marü iü'ünearü urüe'na nü'ü yangaugüü i ta'ü i aü'cümaügü i aü'güü i guüwatchigü i ngema íngemagüüwa i nhama i naanewa.

§ 1º Ngema aë'gacüwa neüü i mü i estado i po'üruüarü ü'ü nanameëë tá na nhure yiüü i têpu i norü tai rü naca'tama nayaïeë i ngema naanegü i nawa ínangemaü (nüna íyapa'ü) rü nü'ü nauneta tá i ngema íngemaü rü ngema muäcü rü nangugüaü na nagutchaëäü na naporaëëgü rü natanüwa i nhaäcügü:

I - Tchu'u'u i nhema nhaagü poragüwa':

a) ngutaque'e rü ngema wüiwa ngemaüwa ínaütama;

b) nügü nangaü'ü i cuäcü

c) nügümaã yade'agüü i cuäcü i yawa imuü i de'agü i wüma-tüüwa rü naüpetüecüü i de'agü i yawa ngemaü'wa;

II - nawa íngemaü rü paaätchi namaã íngemaü i meü ngema puracü i ü'ü i guäca' iüüarü rü nagu tayanguätchi i ngema ta'ü i aü'cümaü i guäca' iüü rü União inanangaü naca' ngema tchieü rü natanü i íngupetügüü.

§ 2º nanatai'üarü tēpu i estado i tü'ü ipo'üüarü rü tautama tríta i nguneüarü yeera ni'í ruü name na yeerawa nadaü wüiepücüna ngu-gumaēpü i nguenaüwatama rü tchi ngeguma ngemaäcü yaïetchagu naca' i ngema rü meã nangoeäü i norü mu i aē'gacüwa neüü.

§ 3º I estado i tü'ü ipoü'üarü na porawa nangemaü:

I - ngema pocu na mugüpeewa tchieü iü'ü na namaã irüüwanüü i Estado rü ngema marü ímeē'ü nawa ya yima naü'cü i mugü rü nhaã i utchiga i ngegumatama iü'üwa ta ni'í naca' ya juiz ya nge-maruütama ya nü'ü cua'cü rü tá nanaturaeë ngeguma tama muä-cü yaïgu rü ínanatautchaeë naca' i pocuü na wena nanawae'ü na nü'ü nadau i naüne i tchieü nü'ü ngupetüü nawa i ngema aē'gacü arü dauruügü;

II - ngema na nü'ü iutchigaü rü tá ínayaümücü i popera ingo'eëruüwa i naca' i aē'gacü rü ngema tümaüne rü tümaaëarü ya yiema pocue i nawa ítangemaü i ngema ngora i nagu ta-naüü; (tümaarü ü);

III - rü ngema pocu urüe'na ngema tchaätchi ya ngeerüe ya duü'ëarü rü taumatama name na 10 (gu'me'päarü) i nguneüarü yeera yiüü rü natautchaü ngeguma porá i mumaã icua'ü porá nüna ägu;

IV - rü natchuu ni'ĩ i pocuũarü na tama nü'ũ iutchigaũ.

§ 4º marü naü'ũ i aẽ'gacüwa neũũ i mü i tü'ũ i po'ũũarü urüe'na norü na yeerawa nadaũ rü Presidente da República rü 24 i ngorawatchiãwa rü tá nawa nanangemaeẽ i ü namaã i nagu iuũ i natchiga na meã nü'ũ yauũ naca' i Congresso Nacional rü nanameeẽ tá i ngema yeera irümuũwa.

§ 5º Tchi i Congresso Nacional rü tchaã'tchiwa nangemagu rü tá naca' nangema paatchigüma rü i ngema marü nagu naunetaũgu rü 5 i nguneũgü nuguũwa.

§ 6º Rü Congresso Nacional nanangugü tá i mu i aẽ'gacüwa neũũ i 10 (gu'me'pü) i nguneũgüitchiãwa rü ngema na nayau'aũarüwa ínayaugü rü na nawa'e na yangueẽũ na yeerawa nadaũ na ínaüaũ rü na yoni porawa nangemaũ i estado i tü'ũ ipo'ũũ.

§ 7º na nü'ũ naoõũ i aẽ'gacüwa neũũ i mu rü ngegumatama ínayatchaãtchi i ngema estado i tü'ũ ipo'ũũ.

SEÇÃO II NATÜCUMÜTCHIGÜ II

MUGÜ I PAAÄTCHI NGEMAÜ NGEGUMA TA'ACÜ NGUPETÜGU RÜ YICAMA IÜGATCHIÜ

Art. 137. Yima aẽ'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guãca' iĩ'ũ rü name ni'ĩ nü'ũ naĩnüũ i nacüma i guãca' iĩ'ũarü ucuẽ' rü natchiũanearü po'ũarü ucuẽ' rü naca' ínaca'ũ nüna i aẽ'gacügü i natchiũanearü mugü iü-güũwa (Congresso Nacional) na porá nüna naãũ na naüã'üca' i mu i aẽ'gacüwa neũũ naca' i mugü i paaätchi ngemaũ ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiũ i ngeguma ínangupetügüguwa i:

I - poraäcüütchi i i'ätchiaëü i natchiüane i tagucüä'arüwa ngupetüü urüe'na ai'cumama naüü na inangupetüü rü nü'ü iü'ü na aicumama yiü na tama meä inanguutchiü i ngema mu i marü nü'ü ya yauätchiü i ngema po'üruü i estadoguyane ngemaü.

II - ngearü íngemaüarü nango'tchigaeëü urüe'na ngema ngaü i ä'neäcü nu'ü i ngema tama nü'ü icua'ü.

Wü'itama dea'tucumü. Yima aë'gacü ya namaä icuacü i nacüma i guäca' iü'ü rü na naca' ínaca'ü na porá nuna naä'ü naca' na naüä'ü i mu i aë'gacüwa neüü naca' i mugü i paaätchi ngemaü ngeguma ta'acü ngupetügu rü yicama iügatchiü urüe'na ngema norü yeerawa datchiga rü nü'ü niutchiga tá na ta'cüarü nameëügagu i naca' ínaca'ü rü nanawa'e na yima natchiüanearü mugü iü'üne (Congresso Nacional) nawe'ätchieëü i ngema rümu-mae'üwaäcü.

Art. 138. Rü ngema mu i aë'gacüwa neüü i mugü i paaätchi ngemaü ngeguma ta'acü ngupetügu rü yicama iügatchiüarü nü'ü nauneta tá i norü tai na nhure i nguneü nangemaü rü ngema mugü inanawae'güü i norü ü'tchiga rü ngema aicumá íwegugüü i marü ü'ü i mugüwa rü tá ínayatcha'ätchi rü cü na yicama na marü yautchigaü rü yima aë'gacü ya namaä icuacü i nacüma i guäca' iü'ü rü nü'ü tá nauneta ya yima naucü i ngema mugü i naca'tama iü'ü rü naca' iü'ü i ngema naane i nawa ngemagüü.

§ 1º Ngema mugü i paaätchi ngemaü ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiü i art. 137arü íngupetüüwa rü I rü tama name tá na naü'ü i mu i aë'gacüwa neüü na 30 i nguneügüarü yeera yiü'ü rü bai na yeerawa nadaü rü wü'ie'pü'cünatchigüarü rü na yeerewa nangemaü na nhuguaü yiü'ü i Inciso Iiarü rü name tá naü'ü i mu i aë'gacüwa neü'ü naca' i ngema guüma i nguneü i nagu tá natai'ü i ngema ngearü urüe'na ngema ä'neäcü nu'ü rü tü'ü ima'ü.

§ 2º Na naca' ínaca'ü na porá nuna naäü na naüäüca' i mu i aë'gacüwa neüü naca' i mugü i paaätchi ngemaü ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiü i ngeguma tcha'ätchi nü'ü ngemagu i aë'gacü rü aë'gacü ya namaä icua'cü i Senado Federal rü paatama tá naca' naca i tama marü nameëüäcü ya yima natchiüanearü mugü

íü'üne (Congresso Nacional) na nangutaque'eü i 5 i nguneügügu na nangüaüca' i ngema ngupetüü.

§ 3º Yima Natchiüanearü mugü íü'üne rü tá ínangema na naü'aü nge'mata yagu i ngema gu'tchaeëgüarü mugü.

Art. 139. Rü na poráwa ínangemaü i ngema mugü i paaatchi ngemaü ngeguma ta'cü ngupetügu rü yícama iügatchiü i marü mugüwa ngemaü i mu i art. 137 rü Iwa nge'maümaü rü tá nameü na nayauaü na tümamaü narüuwanüü ya duü'ë i nhaägü mugüwarica:

I - tü'ü müü na ngema natchica i nagu tümamaü naunetaüwa tängemaetchaü;

II - rü ngema na paatchi ipocuü nagu ya ípata i tama ngema iuaü'üca' i í'üne urüe'na yiema aicumama naü'e rü pocue naca' i ngeürüüümare i tchieü;

III - nawa ngemagüü i mugü naca' na nangaü'äüarü na tama natchieëü rü ngema na cuäcü nügümaü íyade'aü rü nanau'ü rü nango'eëü i natchiga tümaca' ya toguä' rü naca' na natautchaeë'ü i natchiga i wümatüwa rü radiowa rü televisäowa i mugücümaäcü;

IV - íyatcha'atchiü na natautchaü i ngutaque'e;

V - naca'yadau rü yayau'ü i ípatagu;

VI - nawe'atchieëü i ngema ínaü'üwagü i puracügü i nawa ingemaü i guäca' i í'üarü;

VII - megüüarü na naca' íca'ü.

Wü'itama dea'tucumü. Tama niücutchi i mugü i naca' í'üwa i inciso IIIarü na yawootchiü i aë'gacügüarü dé'agü i íü'ü ya yima norü ípatagü ya mugü

nawa ü'ünewagü rü ngemaäcü i ngema Metchawa yange'ägurica.

SEÇÃO III

GUÜMA I MUGÜ

Art. 140. Ngema Metcha i natchiüanearü mugü íü'ünearü rü nü'ü nañnü i natücumümaã icua'güü rü nü'ü tá nauneta i natücumü i namaã icua'ü i 5 i natanüüügü nawa ngemagüü naca' na íyaümücüaü rü nüna nadau'ü i ngema mugüarü ügü i naca' i ngema estado i tü'ü ipoü'ü'ü íü'ü rü naca' i ngema mugü i paaâtchi ngemaü ngeguma ta'acü ngupetügu rü yicama iügatchiü.

Art.141. Ínayatchaâtchi i estado i tü'ü ipoüü urüe'na mugü i paaâtchi ngemaü ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiü rü ínayatchaâtchi tá ta i ngema norü ügü rü tautama natchicëü i ngema namaã inacua'ü naca' i ngema mugüwa tchu'uü i íü'ü i norü üruügüwa urüe'na norü yiema namaã cua'güewa.

Wü'itama dea'gütucumü. Ngema na íyatchaâtchiü i estado i tü'ü ipoü'ü urüe'na ngema mugü i paaâtchi ngemaü ngeguma ta'cü ngupetügu rü yicama iügatchiü rü ngema mugü i ü'ü i norü porawa nangemagu rü tá niutchiga nawa ya aë'gacü ya namaã icuacü i nacüma i guäca' iü'ü (presidente da República) rü de'agüwa naca' ya natchiüanearü mugü íü'üne rü namaã na naca'tama yiü'ü rü meã nü'ü yautchigaü na ta'acüca' yiü'ü nayau'ü i ngema mugü i nameë'ü rü namaã i ngema naegagütchimaü ya yiema tü'ü yangau'güearü rü nü'ü iunetaü na naü'ü i mugü na ngema na inaücuüarü.

Art. 142. Ngema Porágü i ä'neü rü iü'ü i Marinhawa rü tchuraragü i natchiüanearüwa rü ngema buanecügu í'üwa (aeronautica) rü mugümaã icua'güne i natchiüaneaaneärü ni'ígü i guüguma ngemane rü mugüäcü íngemagüne rü meã nu'üne i namaã i to i aë'gacü naetüwa ngemane na namaã inacua'ü rü na meã yau'üca'wa rü natatüüwa i ngema i porá i naga i inü yeerewa ngemaü ya aë'gacü ya namaã icua'cü i nacüma i guäca' iü'üarü (Presidente da República) rü naca' tá ni'í na ínapoü'äü i naane i nagu i i'ragüü rü aicumama nawe'gueëaü i poragü i ngema mugü i marü ü'ü rü nawa inaügüü i ngeüüüümare i nhaägü i mugüarü rü mugü i nagu iü'ü na nameü'ca'.

§ 1° Mu i ngueëruü rü tá inanaü i guüma i mugü i nagu iüü i ngema meä nuüwa tá nayaugüü i nügü nameëüwa rü puracü i ätanüü i Porágü i Ä'neüwa.

§ 2° Tama nawa nangema i na tama nameü ipocuü ngeguma tama meäma nango'gu i natchiga i nawa ngema pocugü i tü'ü muü na naga iinüü i tchuraragü.

§ 3° Ngema poeraeü i änegüütanüügü rü tchuraraguni naëgagü'ü rü naetüwa' nhema mugü ngewa'cä'ügü'ü rü nangueegüta nhema mugü marü woetama nhema nucü mama ngemagü'ü:

I - ngema wü'itchigü namaä icua'güü i ngemaügü rü namaä i tautcha rü mugü i taca iü'ü rü mugü iü'ü i nawatama ngemaü rü meä ngugüü ni'igü nawa ya aë'gacü ya namaä icuacü i nacüma i guäca' iü'ü (presidente da republica) rü we'guü i meëtschiü i aë'gacügü ingemaü rü naü'üwa rü namaä inguü'ü ta'acü ngupetügarü urüe'na wena naü'ü rü wootama norütama yaü'gu i ngema nawa na'äegaü rü natchica i tchuragü nawa ngemagüü rü ta iguri namaä i togütschigü i natanü'ügü i nawa ngemagüü rü nügü naü'ü i natchiru i ngema Porágü i Ä'neügarü;

II - ngema tchurara i ngema iü'üwa ngemaü rü nayau'ü na norü yiüü i puracü i nawa nangemaü urüe'na ngema puracü i ätanüüwa i guäca' iü'ü i ianearü i guüguma ngemaüwa rü nameëü i gutchinü i ngeguma nagu yanguätschigu i art. 37 rü inciso XVI rü marü ümatüü i "c"wa marü iutchigaü rü ngema namaä inguü'ü ta'cü ngupetü'guaü iü'üwa tá namu ni'ü rü ngema ingemagüü i mugüwa;

III - ngema tchurara i ingemaüarü rü mugüäcümüä rü nayau'ü na norü yiü'ü i puracü nawa ingemaü'wa rü puracü i ätanüüwa urüe'na puracü iü'ü i guä'ca iü'ü i ianecüä'arü i paaätschitama ngemaü rü tama nawa tü'ü iunetaü rü wo'tama ngema namaä icua'ü i tama we'guäcü rü nameëü i gutchinü i ngeguma nagu yanguätschigu i art. 37 rü inciso XVI rü marü ümatüü i "c"wa i marü iutchigaü rü tá ngema i natücumüwa wü'iwa nanange-

maeë rü natautchagurica rü na ngemawa íngemaü rü tá yee-rawa naca' na marü na nucümaü'ü i norü puracü rü nü'ü íyauzüü i nguneü no'rü puracüarü naca' i ngema na yeerawa naüücarica rü nawa naü i ngema namaã ingüü'ü ta'cü ngupetü'guaüwa rü wo' tare ya taunecüguwena na yaügatchiü rü na yeerawa nan-geü urüe'na tama yamuü i ngema namaã ingüü'ü ta'cü ngupe-tü'guaüwa rü ngema mugü íngemaüacü;

IV - naca' i tchurara rü natchu'gü na naätücümüü naca' na ína-po'üaü i ngema nanawae'ü i meü rü nhumatchi i ngema íyat-chaätchiü na tama nayauü;

V - ngema tchurara rü na yoni puracü iü'üwa íngemaü tama name íngemaü na nügü nawa yaücueëü i natücümü i duü'ügümaã icua'güü (políticos);

VI - yima tchuraragüarü aë'gacü rü nü'ü narütau tá i nawa nan-gemaü rü nhumatchi ngema wü'itchigü i namaã inacua'ü nge-guma tá tchirimare nangugügurica ya aë'gagü ya tchuraramaã icua'cü urüe'na tama namaã namegu rü nawa nawe'ätchieë i ngema tchuraraarü ngugüthica i ngema guüguma ngemaü i na-cümawa rü ngümüarü nguneü urüe'na woetama ngugüthicaarü i ngearüarü nguneüwa;

VII – yima tchuraragüarü aë'gagü ya aicumama naü'cü rü íuaücü i ngema guäca' i mugü nawae'üwa urüe'na tchuraraarü pocuwa'tama rü ínanguutchiü ya tare ya taunecügüarü yeerawa rü nawa naü nanangugüü i ngema ngugü i juiz nü'ü iü'üwa rü nawa tá nangema ni'i i naca' i ngugüthiga i marü nü'ü iü'ü i inciso i nüiraü'wa;

VIII - ínaü naca' i tchuraragü i ngema marü ngemaü i art. 7º rü inciso VIII rü XII rü XVII rü XVIII rü XIX rü XXVwa rü art. 37 rü inciso XI rü XIII rü XIV rü XVwa rü name i mugücümaäcü rü yeeraäcü namaã na nameü i ngema tchuraraarü ü i art. 37 rü inciso XVIwa rü yima tümaü ya “c”wa rüümatüü;

X - ngema mu rü tá we'gu nanaũ i natchiga na Poragü i Ä'neä-cüwa iücuũ rü ngema na nagu inau'cuũ na nhure yi'ũ ya tauncü rü ngema na meã ínangemaũ rü ngema to i nawa ínangemaũ na tomana namuũ i tchurara i tama napuracüũwa rü ngema mugü i taca' i'ũ rü ngema mugü i tü'ũ muũ rü ngema na naãtanüũ rü ngema tautchagü rü togü i nawa nangemaũ i naca'tama i'ũ i tchuraragü rü meã nü'ũ idawenüũ i ngema wü'itchigü i nacüma i ngema norü ügü rü ngegumarüũ i ngema marü inguũ nawa i ngem porá iunetagü i guũ i naãnearü rü ngema ngearüarü.

Art. 143. Ngema puracü i tchuraraarü rü aurima tü'ũ muũ ni'ĩ i ngema íngemaũ i mugüwa.

§ 1º Naca' i Poragü i Ä'neũ rü nawa nangema rü mugücümawa rü nanaã i puracü i ü'ũ tonamanaãtchigü naca'gü i ngema ngümärü nguneũwa rü na yawücutchiũwena rü nü'ũ yau'güũ aicumaãcü rü wü'i i mu i meãma taãeũ icua'ãcü rü nü'ũ ícua'ũ i nhuma ngema íngupetüũ i õ i tupanaca' rü na meã nü'ũ yangau'ũ i ngema cua' na aicuma yi'ũarü urüe'na ngema na duũ'ügümaã icua'ũtchiga rü naca' na meã nanguũ i ngema ü i nacüma i tchurara i aicumaũtchi meũ.

§ 2º Yiema ngeã'tagü rü ngema igrejava ngemagüũ rü nü'ũ natautcha na tama ngema tchuraraarü puracüwa i tü'ũ muũwa nangemagüũ i ngümärü nguneũwa rü notürü rü ínanamu i ngema togü i puracügü i namaã ínacula'ũwa i mugü nüna ã'ũwa.

CAPÍTULO III

NHEMA DAUGÜ I GUÃCA'MA IÜÜ

Art. 144. Ngema daruü i guãca' i'ũ rü nawa'e nayangueẽ'ũ i Estado rü mu i taca' i'ũ rü guãarü namaã itacua'ũ rü naü ni'ĩ naca' na inapoũ'ũ i mugü i guãca' i'ũ rü duũ'ã'taarü na tama aũ'cümãũwa tangemaũ rü ngema ngemaũ i ngemagüũarü rü nawa i nhaägü i namaã icua'güũ:

I - daruü i federalarü;

II - daruü i natchica i nawa iüeuü rü iüeuü rü nama i federalarü;

III - daruü i ferunaca' i nama i federalarü;

IV - daruügü i ianecüä'güarü;

V - daruügü i tchuraragü rü ngema tü'ü rüngüee'ü i aü'cümaü ngupetüguarü i tchuraragü;

VI - daruügü i mugü i federalarü rü estadualarü rü distritalarü.

§ 1º Ngema daurü i federal rü mugüwa rü na ngema namaã inacua'ü i guügutama rü meã nananu rü União ni'ï i namaã nguü'ü rü namaã inaü i ngema puracü i nü'ü icua'üwa:

I - nanameẽ'ẽ rü naca' nadau i ngema mugüü tchieẽü i namaã rü wanüü i mu i duü'ügümaã icua'ü rü duü'ügütücumu urüe'na ngema meüarü tchieẽewa rü puracü iü'ü rü União-arü me iï'ü urüe'na norü ngema ingemaügü i nügümaãtama icua'ü i mu nawa'eüacü rü ngemagü inaü'ü i guäca' iï'ü rü ngegumarüü i togü i mugüü tchieẽü i ngema na inaü'ü na nangemaü nayaütschigüü i estadotanüwa urüe'na guü i naanewa rü nanamu na yatchaãtchiü i wü'itama i nacümaäcü rü ngema mugüwa inaü'üäcü;

II - inapo'üü rü iyatchaãtchieẽ'ü ngema namaã itaeü rü naca' itaeü i ngema tchu'uü i mugüwa i tü'ü tchieaeẽẽü rü droga rü toomatchigü rü ngema taetchiga i tchu'uü rü ngema tomanamare daü rü tama ngema diëruarü ü natchieẽüca' rü togü i namaã icua'güü i guäca' iï'ü i ngema naane i nawa nangemaüwa;

III - yangueẽ'ü i ngema puracügü i tatüarü tchuraraarü rü avião-arü ngutchi'caarü rü ngema naanearü üyearüwa';

IV - naü'ü rü naca'tama woe i ngema daruü i mugümaã icua'üarü puracügü i Uniãoarü.

§ 2° Ngema nama i federalarü daruü rü namaã icua'ü i guüguma ngemaü ni'ï rü meã ü'ü rü União nuna dau'ü rü iü'ü i ngema nü'ü icua'üwa rü nawa ínangu i mugücümaãcü rü nawe'äcü i ätücümüäcü nuna nadau'ü i namagü federalgüarü.

§ 3° Ngema daruü i ferunaca' i nama i federalarü rü namaã icua'ü i guüguma ngemaü ni'ï rü meã ü'ü rü União nuna dau'ü rü iü'ü i ngema nü'ü icua'üwa rü nawa ínangu i mugücümaãcü rü nawe'äcü i ätücümüäcü nuna nadau'ü i namagü i ferunaca'gü i federalgüarü.

§ 4° Ngema daruügü i ianecüã'güarü i tchuraragü i daruügümaã icua'cü namaã iü'ü i ngema nü'ü icua'üarü daruü rü nawa nanangemaë rü nanameeë i ngema cua' i Uniãoarü rü ngema puracü iü'ü i mugüarü daruüarü rü ngema nameeë'ü i pocugü i mugümaã gutchinü'üarü rü tamaetcha ngema tchuraragü.

§ 5° Ngema daruügü i tchuraragü nawa nangema i daruü ingo'ü rü ngema ínapo'ü'ü i mu i guãca' i'ü: naca' tchuraragü i tü'ü rüngüëë'ü i aü'cümaü ngupetü'gu (corpo bombeiros) rü naëtüwa i ngema marü rüwe'ätchiü i mugüwaarü ügü rü nawa nangema nanaü'ü i ngema iü'ü i ianecüa'arü po'ü.

§ 5°-A. Naca' i mugüarü daruügü rü nawa ngemaü i natücumü i namaã icua'ü i ngema meã íngemaü na nü'ü nacua'ü i mugüwa ígutchinü'ü ya unidade federativawa íngemaü rü nawa nangema i ngema natchica i mugü nawa ingueë'üarü daruü.

§ 6° Ngema tchuraragü rü ngema tchuraragü i tü'ü rüngüëë'ü i aü'cümaü ngupetü'gu rü tü'ü rüngüëë'ü i poragü rü namaã ingü'ü i tchuraragütücumü rü naga ínañnü namaã wüigutama i ngema daruügü i ianecüa'arü rü ngema mugüarü daruügü i estadu-algü rü distrito rü naca' i Estadogümaã icua'güü rü Distrito Federalarü rü naanegüarü.

§ 7º Ngema mu rü tá naga nanañüecë i ngema meã nuü rü ngema na meã yaiäcüüü i natücumü i namaã icua'güü nawa i daruü i guãca' iü'ü rü i nacüma i aicuma we'guüäcü i ngema porá iüü na guügu meü naüü i ngema norü naü'üwa.

§ 8º Yima Municipiogü rü name tá naü'aü daruügü i municipalgü naca' na inapo'üa'ü i norü meügü rü puracü iu'ügü rü ngema iücutchiü'gü rü ngema mugü iü'üäcü.

§ 9º ngema natanü i puracütanüügü i daruügü i nawa ngemagüü i natücumügü i nhaã artiguwa nada'ü rü tá nawa niü' i § 4º äcü i art. 39arü.

§ 10 Ngema namaarü daruü rü iü'ü rü naca' na namaã nanguü'ü i mu i guãca' iü'ü rü na tama aü'cümaüwa tangemaü ya duü'üë rü tama aü'cümaü'wa nangemaü i ngema tümaarü tümanatüwatchigü neü'ü i meü'gü i nama i guãca' iü'üwa.

I - nü'ü tacua'ü i cua' i taäcë nawa icua'ü rü ngema cua'gü na ta'cü i meü iü'ü rü nüna inadu'ü i nema nagu iü'ü rü naëtüwa i togü i ügü i mugüwa marü iutchigaü rü ínawe'gugüü naca' i ianecüä' i ngema mu i naca' iü'ü nawa i ngema meü nanaüä'neü i ianewa;

II - nawa nangema rü Estadogü iü'cüüwa rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü ngema nagu yau'ü i natücumü i namaã icua'ü urüe'na ngema íngemaü i üruü rü norü namaã icua'ügü i ngema nagu iü'ü rü naügü i ngema nü'ü icua'üwa i mugücümaäcü.

TÍTULO VI

NGEMA IÜTANÜÜ RÜ DIËRU IÄ'ÜARÜ RÜ I NANGUGÜÜ NANHURE TÁ IUÜ'Ü.

CAPÍTULO I

WE'GU ÜÜ IÜ'TANÜÜ I GUÜ I NATCHIÜANEARÜ

SEÇÃO I

MUGÜ I GUÜARÜ

Art. 145. Ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü natautcha tá nanaügüü nhaãcügü i ngema iütanüü rü diëru iä'ügü:

I - tü'ü muü na diëru iä'ügü;

II - natanü i tüna naca' naca'ügü i nagagu i daruüarü poráarü puracü urüe'na naca' na namaã ingemaũ rü naü'ü na nawa nangemaũ urüe'na ngema porawa ngemaũ rü nacatama i guãca' iü'ü puracügü rü iyauye'güü rü marü iä'ü naca' ngema inaãgüü urüe'na inaüaũ i ngema norü mu imemareũ;

III - narümemaẽ'ü i ngema iãgüü nawa i ngema puracügü i guãca'wa neü'ü.

§ 1º Guũguma tatautchagu rü ngema tü'ü muü nanaã'ü rü tá nü'ü nangema i nacüma duü'ërüü rü tá meã niünagüthigü ngema nagu nameüãcü i ngema naãgüüarü diëru rü ínanatautchaẽ i namaã

nacua'ü i nema ütanüthiga rü naca'woetama na nangugüü na naü'ü i nawa nangemaü i ngema na ngemaca'yü'ü rü nügü nü'ü nacua'eë rü meã inayau'aü i ngema mugü i wü'itchigüca' rü ngema íngema i mugüwaãcü rü ngema meü i ngemaü nanatüwa neü'tchigüü rü nge-ma yeera íngemaü rü ngema iü'ügü na meã namaã icua'ü i diëru i ngema naãgüüarü.

§ 2° Ngema tü'ü muü i ütanügü rü tautama name na nü'ü nangemaü i nagu nanguü na nawa nangugüü i ngema tü'ü muü na diëru iã'üarütamagü.

§ 3° Ngema we'guü iü'ü na naütanügüü i guü i naanearü nawae' na nü'ü nadawenü'ü i ngema mugü i tautchaüthiga rü nango'üarü rü mugüãcü nanaütanügüü rü na nangüeë'üthiga rü ngema na ínapoü'ü i natchicaarü.

§ 4° Ngema nayaügatchiü i ngema tü'ü muü nanaütanüü i mugütücumüwa rü naca' tá nayadaugü na íyai'raãtchiü i ngema ina'wae'ü na nataegugüü.

Art. 146. Nawa nangema i mugü i nguëruü:

I - ngema we'gu ü'ü i natchiga i nugü i cua'arü rü ngema na-tücumü i mugü i nameeë'ü i ngema iütanüüwa rü natanüwa i ngema União rü ngema Estadogü rü ngema Distrito Federal rü ngema Municipiogü;

II - mugüãcü ínangema i ngema na inaücuü i mugü naca' i nge-ma iü'tanüüarü;

III - naüa'ü i guüma i mugü natchiga i ngema iü'tanüüarü mu-gütücumü naca'türü i natchiga:

a) ngema iü'tanüüarü unetatchiga rü ngema yanaraü'ü rü ngemanhaãcü rü naca' i ngema nü'ü iü'ü i tü'ü muü na diëru iã'ü i nü'ü naunetaü i nhaã Constituiçãowa rü ngema na nagu yau'ü i ngema íngupetügüü inaügüü rü nawa nenaü'ü nanan-

gu'güü rü ngema naägüü;

b) rü nanawae'ü rü iäüthchiü rü nagu yaõ'ü rü mugü rü nha-tüwa naü'ü i ngema iütanüü;

c) nügü'aü yaieëü na meã nayau'aü i ngema iütanüü naca' i ngema ü i wüigu iü'ü nawa i ngema duü'ügü i wüigu naügüü rü ngegumarüü ta i ngema nü'ü iu'ü naca' i ngema iütanüü i marü iutchigaü i artigugü 156-A rü 195 rü Vwa;

d) norü aicuma na nü'ü iu'ü na yatoraü'äcü nayau'ü rü nü'ü natautchaëü i ngema i'ragüü i taetanüügü rü naca' i ngema i'raü i taetanüügü rü ngegumarüü ta i ngema mugü i nacatama i i'ü urüe'na ínatautchaë'ü nawa i ngema tü'ü muü na diëru iä'üarü i marü iutchigaü i artigugü 155 rü II rü 156-Awa rü ngema guäma ya duü'ëgü naägüü i marü iutchigaü i art. 195 rü I rü V rü § 12 rü i ngema naägüüarü i nagu íyau'ü i art. 239.

§ 1º Ngema mu i ngueëruü i ta'cü natchiga nameëü i inciso III rü d rü ngegumarüü ta na tautcha tá nana'ügüü i wü' i i mu na nhuäcü i nagu iü'ü rü wü'itama i ngema iütanüüarü degüthchiga rü ngema iägüüthchiga i Uniãoarü rü Estadogüarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü.

I - naca' i ngema naägüü rüe'na nayau'aü rü tama tá ni'ï;

II - natautcha tá ni'ï naüä'ü i ngema nawa ingemagüü na iüthchiü yatoraügü'äcü i Estadowatchigü;

III - ngema degüthchiga rü wü'iwatatama ni'ï rü meäma ngaüwa nangema rü ngema norü nuüthchichiga i ngema na yayauyetchigüü ngema diëru i nüna ü'ü i naca' i ngema nawa ngemaüthchigü i ngema íngemaü i federalawa rü tá paama ni'ï rü natchu'u i ngeüüüümare na tama paa yiü'ü urüe'na na totchigü i nge-maüwa nangemaü;

IV - ngema degüthiga rü ngema nüna dau'üthiga rü ngema tüna naca' naca'ü rü nanawa'e tá ni'ï nügümaã nangau'güü i ngema íngemagüüwa i yeerawa ügüü i aë'gacügü rü nayauaü i nagu iü'ü i ngema wü'itama i wücutchi i natchiüanearü i ngema naãgüüarü.

§ 2º Natautcha ni'ï naca' i ngema nayaugüü ena tama i ngema nagu iüü i wü'itamawa i nagu idé'aü ngema § 1º nameëaü rü wena nayauaü i ngema iütanüügü i marü iutchigagüü i artigugü 156-A rü 195 rü Vwa rü ngema íngemaü i marü iü'ü i ngema artigugüwa rü nagu nanguü i ngema norü yauyetchigüwa(parcela) i nagu yau'ü rü tautama ni'ï ngema nagu iü'ü i wü'itama (regime único) naca' íca'ü.

§ 3º Nogu nanguü i ngema iütanüügüarü degüthiga i marü iutchigaü i artigugü 156-A rü 195 rü Vwa rü tá inaü nawa i ngema nagu iü'ü i wü'itamawa i nagu idé'aü i ngema § 1º.

I - tautama nanaã tá ni'ï nügüaü yaëëaü i ngema iütanüüarü ögü (credito) i marü iutchigaü i artigugü 156-A rü 195 rü Vwa rü naca' i ngema naãgüü i ngema nayaugüü ena tama i ngema nagu iüü i wü'itamawa.

II - rü tá nanaã na nügüaü ya'ü i ngema iütanü'üarü ögü artigugü 156-A rü 195 rü Vwa iutchigaü rü naca' i ngema nü'ü yangaugüü i tama iyau'ü ena tama iü'güü (optante) i naca' ngema nagu iüü i wü'itamawa i ngema nagu idé'aü i ngema § 1º i ngema meü i ngemaügü i nü'ü idau'üarü rü nhumatchi ngema ngemaügü i tama nü'ü idau'ü rü ngegumarüü ta i ngema mugü i taca' iü'ü rü ngema nayau'güü ena tamarü puracügü rü ngema muüma íyanguutchiü i íyangegumaraüütama i ngema naca' tüna naca'ü i ngema nagu iü'ü i wü'itamawa.

Art. 146-A. Mugü i ngueëruü rü nanatautchaë ü i ngugügü i nawa nü'ü ü i naca'tama i ngema iütanüüthiga rü naca' na inapoü'ü na ngema na tama tchiri nangemaüca' i ngema nügümaã inaãgüü rü tama natchieëa'ü na União namaã icua'ü rü mugüwa rü na'ü i mugü i nagu iü'ü i wüiguü na naca' yi'ü i ngema.

Art. 147. Uniãowa nangema rü i naane i federalwa rü ngema tü'ü muü na diëru iã'ü rü naütanüü i estadualgü rü tchi ngema naane tama yayauye i municipiogügu rü inaaü'tchitaäcü rü ngema tü'ü muü na diëru iã'ü rü naütanüü i municipogüarü; naca' i Distrito Federal rü nawa nange-ma i ngema tü'ü muü na diëru iã'ü rü naütanüü i municipiogüarü.

Art. 148. Ngema União rü nawa i ngema mu i nguëcü rü natau-tcha tá nanaü'ü na diëruca' ínaca'ü rü yicama tü'ü natagueë'ü yeeraü i natanümaã i ngema tü'ü mu'üarügü i ngeguma aü'cüma'ü ngupetügu:

I - na nayau'ü i ngema ngürüãtchi nagu'eëügü i ngeguma nangu-petügu i ngema aü'cümaü'tchiü i guãca' iü'ü rü ngeguma nange-ma i ngearü namaã i to i natchiãne urü'e'na i ngema norü na tü'ü namuü'eëü i paa tá ngupetüümaã.

II - nawa i ngema íngemaü na yeerawa nanguü i diëru i guãca' iü'ü i paatamaäcü iü'ü rü ngema yeeraäcü daunaguü na nameü i natchiüanewa i nü'ü idawenüüäcü i ngema marü we'guäcü iü'ü i art. 150 rü III rü "b"wa.

Wü'itama dea'gütucumü. Ngema na tü'ü naã'ü ya yiema diëru i ngema naca' ínaca'ü rü yicama tü'ü natagueë'ü yeeraü i natanümaã rü nhumatchi tü'ü mu'üwa ne'üearü rü tá nawa tangema i ngema na tagu'ü nagu i ngema inaü'ü i ngema norü i marü iü'ü.

Art. 149. Rü naca'tama woe ni'í na nawa nangemaü i União na naü'ãü na naã'ü i ngü'eë duü'ëgüca' rü inawe'atchieëü na meã diërumaã icua'ü rü natücumügü nü'ü cua'güüarü me i'íü urü'e'na nhama ngema ta'cü namaã iü'ü i ngema ínangemagüü i ngema nagu yau'ü i naanegüwa rü nü'ü idawenuüü i marü we'guü i artigugü 146 rü III rü 150 rü I rü IIIwa rü tama natchieë'ü i ngema marü iutchigaü i art. 195 rü § 6°wa rü nagu nanguãtchiü nawa i ngema inaã'güü i ngema nü'ü íya'uü i ngema mugü.

§ 1° Ngema União rü ngema Estadogü rü Distrito Federal rü ngema Municipiogü rü mugüwa rü na naã'ü naca' i natanü i ngema norütma i nagu i'üü i mu i ngema tü'ü ipo'ü'ü ya yiema tau'cüruwa puracüearü i naca' ica'ü i puracütanüü íngemagüüwa rü ngema

marū rŭtchomareŭarū rŭ ngema nawa ngemagŭŭ na inaŭtanŭgŭŭ
rŭ nameŭ na nŭ'ŭ nangemaŭ tá i naca' iŭ'ŭtchiŭ i imeeĉ'tchigŭŭ
ngema nawa nenaŭ'ŭ i natanŭ inaŭgŭŭ'ăcŭ urŭe'na ngema marū
rŭtchomaregŭŭarū rŭ ngema nŭ'ŭ naŭtanŭgŭŭarū.

§ 1°-A. Ngeguma nangemagu i ngema diĉru íngemaŭarū yeera
ingetanŭ rŭ ngema iăgŭŭ we'guăcŭ i ngema marū ítchemareŭ
rŭ ngema nawa ngemagŭŭ na inaŭtanŭgŭŭarū rŭ name ni'ŭ tá
narŭnguŭ i natchiga ngema na naŭnagŭŭ i ngema ítchaemareŭ rŭ
ngema nawa íngemagŭŭ nanaŭtanŭŭarū rŭ nangenagŭăŭ i ngema
rŭi'rameŭ i natanŭ.

§ 1°-B. Inaweăŭ i ngema na tama yangu'ŭ i ngema mugŭ i §1°-Awa
marū iutchigaŭ naca' na meă naŭ'ŭ nanawe'atchiŭca' i ngema diĉru
íngemaŭarū yeera i ngetanŭ rŭ natautcha ni'ŭ naŭ'ăŭ na naăgŭă'ŭ
paatama tama ngema marū íwe'guŭăcŭ rŭ Uniăoarū tawa rŭ
puracŭtanŭŭ i guăca' iŭ'ŭ íngemagŭŭarū rŭ ítchaemareŭ rŭ ngema
nawa íngemagŭŭ nanaŭtanŭŭarū.

§ 1°-C Ngema iăgŭŭ paatama marū tama we'guăcŭ i ngema natchiga
yadé'ăŭ i ngema 1°-B rŭ nawa'e tá ni'ŭ naŭ'ŭ wŭigutchigŭ namaă
i ngema togŭ i mugŭ naca' na nawe'ătchiŭca' i ngema idegŭŭ i
diĉruarū yeera i ngetanŭ rŭ tá porawa nangema i ngema wŭ'itichigŭ
i tĉpu i marū nameĉ'ŭwa rŭ ngema nguneŭ rŭ íniugŭ i ngema nagu
naŭ'ŭwa naŭgŭ.

§ 2° Nhema duugŭ arŭ ŭtanŭ rŭ nhu'matchi nawa' nhema toyepe'e
na meă dieruma i'nacua'ŭ.

I - tama tá narŭngu natchiga i ngema marū nayau'ŭ i to'na-
mana muŭwa;

II - ngegumarŭ ta narŭngu tá natchiga i ngema ngemaŭgŭ i nu'ă
ŭcuŭ i to i natchiŭanegŭwa ne'mugŭ'ŭ urŭe'na ngema puracŭgŭ;

III - natauta tá nangemaŭ i nhure naguŭ tá iŭtanŭŭ nawa i ngema
tŭ'ŭ muŭ na diĉru iă'ŭ:

a) ngema natanüäcü rü íngangema na nawa nenaü'ü i ngema na nhure iü'ü rü nhure diëru iyau'ü guüwama urüe'na ngema natanü i ngema nhure i nawae'üarü i nawa i ngema ngemaü-gü i nuä ücu'üarü rü ngema natanü i ngema nü'ü idau'güü na inaü'üü rü yaücuü i napügü;

b) i naca'türü rü íngangemaü na nawa nenaü'ü rü nayau'ü rü nagu iu'ü i wü'itama i ngugüruü.

§ 3° Yiema duü'ë ya nayau'e i napügü i to i natchiüanewa neü'ü rü name tá ni'í tawüigu na duü'ë ya mugüäcü yangee rü i mugü-cümawaäcü.

§ 4° Ngema mugü nü'ü uneta tá na aicuma yiü'ü i ngema nagu nan-gugüü na ngema i ägüü rü wü'iepücünatama tá nanguü.

Art. 149-A. Yima Municipiogü rü Distrito Federal natautcha tá naü'güäü i ngema naägüü rü ngema mugü nagu iu'ücümäcü naca' i ngema natanü rü ngema nayawootchiü ngema na narümematchigüü i guäca iü'ü i omüarü puracü rü we'gu ü'ü na íyaümücüa'ü naca' i daruü rü inapoü'ütchi-ga i natchicagü i tautchaü i guäca' iü'ügü rü nü'ü idawenuüü i ngema marü we'gu ü'ü i art. 150 rü I rü IIIwa.

Wü'itama dea'gütucumü. Natautcha ni'í naca' ínaca'ü i ngema i ägüütchi-ga i ngema nagu iyau'ü i ngema namatüarü yaue i ngema naü'ü i omü-tanüpanewa.

Art. 149-B. Ngema iütanüüügü i marü iutchigaü i artigügü. 156-A rü 195 rü Vwa:

I - ngema nge'magüü inaügü'ü rü nawa nenaü'ü nanangugüü rü nagu yangüatchiü na tama nangu'ü rü yiemagü nawae'e na-tayangueë'ü urüe'ena tanaütanüü i ngema tangetanüü;

II - tauwama ngemaë;

III - yiema tûmacatama i mugü na iyai'raätchiü i ütänütchiga rü yatoräü'ü urüe'na yiemagü tauma naü'e i ngema iütanüü;

IV - mugü i tama nügüetüwa yamueë'üarü rü ngema nagu yaö'üarü.

Wü'itama dea'gütucumü. Ngema iütanüügü i natchiga íyadé'aü i ngema namatüarü yauye nanangugügü tá yiema tauwama ngemaë i marü iutchigaü i art. 150 rü VIwa rü tautama ínanaü i taregü i ngema iütanüügü i ngema we'guäcü iü'ü i art. 195 rü § 7^owa.

Art. 149-C. Ngema iütanüüwa idegüü iü'ü i ngemaü i iutchigaü i art. 156-Awa rü ngema iägüü iutchigaü i art. 195wa rü V rü ngema rüngu'ü i natchiga i nanaü'aü nawa nangemaü i ngema namaã icua'ü i guäca' iü'ü i we'gumareüwa rü nawa ya aë'gacü i duü'ügümaã icua'cü rü nawa i guäca' iü'ü rü ngegumarüü ta na nuã naücuügü rü tá nawatama nangu naca' i ngema íngemaü i ngema namaã nameü'ü i yeerawa ügüü i aë'gacügü rü nawa naíyai'raätchiü na natatauma na nhure naguü naütanüü i ngema iütanüüwa rü ngema iä'üarü íngetanüü naca' i ngema togü íngemagüü rü yangegumaraütama nanaínagüü i ngema nhure naguü i ngema iütanüüarü i ngetanüü naca' i ngema íngemaü i namaã nameë'ü.

§ 1° Ngema nawae'ü nanaü'ü i natchiga íyadé'aü i namatüarü yauye natautcha tá na nü'ü nangemaü i ngema nhure iütanüügü ii'raätchiügü i wü'itamaäcü rü ngema mugü i ngueëruwa íngemaüäcü.

§ 2° ngema mugü i ngueëruü rü nü'ü natautcha tá na naüpa nü'ü nadau'ü i ngema nagu yanguätchiü i ngema tama ínaü'üwa tá i ngema we'gu marü iü'ü namatüarü yauyewa rü § 1^owa.

§ 3° ngema nuã ücuügü i namaã icua'güü i guäca' iü'ü marü ü'ü i we'gumareäcü rü duü'ügümaã icua'cü ya aë'gacüwa rü nawa i ngema guäca' iü'ü rü ngema marü iwe'guü i art.150 rü VI rü "a"wa rü tá nanaã na naü'äü i ngema marü iwe'guüäcü i namatüarü yauyewa rü § 1^owa rü nawe'gueëãü na iwüiguü na meã tü'ü iyau'ü naca' ngema nü'ü yau'ü i aiepegu nü'ü yangau'üwa.

SEÇÃO II

NAGU NAÜCUÜGÜARÜ I NGEMA IÜTANÜÜARÜ PORÁ

Art. 150. Tama nanatchieë'ãü i ngema to i tü'ü ípoü'ügü rü tüna dau'ügü tümaca' ya yiema naägü'ü rü natchu'u naca' i União rü naca' i Estadogü rü naca' i Distrito rü naca' ya Municipiogü:

I - tü'ü namu urüe'na nanaünagü i ngema iütanüü na tauguma i mugü i inaü'ü;

II - inaü'ü na tama nawüiguü nanayau'ü natanüwa i ngema naä-güü i nü'ü yangau'ü inangemaü'wa nayangegumaraü'ütama rü natchuu i ngerüümare i nayatoraüëëtchigü nawa i ngema nawa nangemagüü puracü i meäma nü'ü nacua'ü urüe'na ngema puracü i nawagü íü'ü rü tama nawa tangema i ngema tü'ü yaücutchiü i mugüwa na naünagüüarü rü na taëgaü urüe'na ngema tümaca' i'ü i mugü;

III - tüna naca' naca'ü na tanaütanüü i ngema iütanüü:

a) nawa i ngema íngemaü i ügüü íngupetüü naüpa na naü-güü i norü porawa nangemaü i mugü i ínangemagu ínaü'ü urüe'na ínaünagügu;

b) i ngematama i puracü i diërutchigawa i nü'ü nangemaü na marü íyautchigaü i ngema mugü inaü'ü urüe'na naünagüü;

c) naüpa nanangupetüü i 90 i nguneü i ngema nguneü i nü'ü nangemaü nayautchigaü ngema mugü inaü'ü urüe'na naüna-güü rü nü'ü idawenüü i ngema marü we'gu ü'ü i tümaü i bwa;

IV – Ngema iütanüüma na naütanüü nheguma na nhemagu i nhema tama mea íngutanüü;

V – naü'ãü na inaü'cuü naca' i duü'ëgüarü taü i puracü urüe'na

ngema meü'gü rü nawa i ngema iütanüü i natanüwa i estadualgü urüe'na municipalgü rü nameë'ü ngeguma nagutchinügu i nge-
ma naca' tüna naca'ü nanaütanüü na iüpetüü rü nawa íngema'ü i
ngema nama i ngema Porá i Guãca' i'ü nüna dau'ü;

VI – Naë'tüwa naü'äü i ngema iütanüügü:

a) ngema meü i ngemaü rü ngema nhure i diëru iyau'ü urüe'na
ngema puracügü i nawa íngemaü rü wü'igü rü toguegiarü;

b) ngema íngemagüü i nagu yaözüü rü ngutague'epatagü i
ngeüüü'ümare i nü'ü icua'üüüarü rü ngegumarüüta i ngema
norü meä nüügü i ngüëëruügü rü norü meeëruügü;

c) ngema meü i ngemaü rü ngema nhure i diëru iyau'ü
urüe'na ngema puracügü i nawa íngemaü i natücumü i
natchiü'anemaä icua'güüarü rü ngegumarüü ta i ngema
norü ügü rü ngema íngemagüü i puracütanüü'gü i ätü-
cumüü naca' na ínapo'üäü i ngema na nawae'ü i meü rü
ngema inaü'güü i cua' i taäëü nawa icua'ügiarü rü nge-
ma duü'ëgiarü ngüëëruü rü tama yeera nayau'ü i diëru rü
nayau'äü i ngema mugü naca' ica'ü;

d) poperagü rü natchigagü rü ngema utchigagü rü ngema po-
pera i norü ümatüruüca' i'ü;

e) nagagü rü na'tchicünaä' iäzüü i wiyaegü i Tagücüä'wa
ü'ü i nawa ngemaü i wiyaearü puracü iü'ü urüe'na wiya-
gü naü'ü nawa ya tagücüä'gü ya naügiü rü/urüe'na ngema
puracügü i guüwama rü íutchigaü nawa ya tagücüä' ya nü'ü
cua'üthicü (artista) rü ngema rü ngemaügiarü ngüëëruü
urüe'na ngema namaä nanguügiüü i digitalgü i nawa inge-
maü rü ngema na íngema na naü'ü rü yamueë'äü i nge-
ma inaü'üwa (CD rü DVD) i ngema nü'ü yau'ü rü omüema
ibaiäcü nawa naugütae'ü ya CD rü DVD rü DRIVES.

§ 1º Na natchu'uü i inciso IIIarü rü *b* rü tama na'ü naca' i ngema

iütanüügü i marü iutchigagüü i artigugü. 148 rü I rü 153 rü I rü II rü IV rü V rü 154 rü II rü ngema na natchu'uü i inciso IIIarü rü c rü tama na'ü naca' i ngema iütanüügü i marü iutchigagüü i artigugü. 148 rü I rü 153 rü I rü II rü III rü V rü 154 rü II rü bai i naca' na nawa yau'ü i ngema nawa nenaü'ü na nangugüü i ngema iütanüü i marü iutchigaü i artigugü 155 rü III rü 156 rü Iwa.

§ 2° Na natchu'uü i inciso VIarü rü “a” rü yeerawa nada naca' i aë'gacü i duü'ügümaä icua'ü rü naca' i ngema iü'güü i marü iü'güü rü ngema porá i guäca' iü'ü i nüna ídau'ü rü ngema ína'üü i puracü i guäca' iü'ü rü naä'ü i puracü i taca' imu'ü i nhuatchi tüna yaä'ü i ngema nagu íyadé'äü naca' i ngema meü i ngemaü rü naca' i ngema iyau'ü rü naca' i ngema puracügü i nawa yadagüü naca' i ngema ingemagüü woetama urüe'na ngema nawa íngupetüü.

§ 3° Ngema na natchu'uü i VIarü rü “a” rü namatüarü yauye i nüiraü'üarü tama ínanaügü naca' i ngema meü i ngemaü rü naca' ngema tü'ü ngema rü naca' i ngema puracügü rü i ngema nawa nangemaë'äü na nango'eë'äü i ngema ügü i meä diërumaä icua'ü i nü'ü iu'ü i mugü iü'ü naca' na naü'ü i ngema na diërumaä icua'ü i tama aë'gacüarü iü'ü urüe'na nangemaü na naütanüä'ü urüe'na naütanüä'ü i ngema natanü urüe'na ngema iütanüü i yiema nawa ingemaë' rü bai na tü'ü ita'ütchiü ya yiema nauegue ya ta'cü ya ngueë'ë na tanaütanüü i ngema iütanüü i ngema nagu nanguatchiü naca' i ngema meü i ngemaü i taguma ngema ü'ü.

§ 4° Ngema na natchu'uü i nü'ü yau'ü i inciso VIwa rü tümaü ya “b” rü “c”wa rü nawa nangema i ngema meü i ngemaürica rü ngema iyau'ü rü ngema puracügü rü ngema nagu yau'ü naca' i nema ingemaü woetama i ngema íngemagüüarü i nagu íyadé'agüü.

§ 5° Ngema mugü rü tá nanameëë i mugü na ngemanhaäcü ngema taetanüügü nango'egüü'ca' natchigawa i ngema iütanüügü i na napügü rü puracügüwa nanguü.

§ 6° Ngeürüüümare i ätanüü urüe'na ngema tama naütanüe rü íyai'raätchiü i ngema nawa nenanü'ü i nanangugüü rü natautchaëäü

i ngema na tümagu yaoō'ü rü tüna naā'ü ya yiema naā'güe i natanü rü nawa nayau'aü na marü nawe'guü rü tü'ü nü'ü nangetchaü'ü urüe'na tümagu yaoō'ü na nhama marü tanaütanüü'rüü yî'ü rü nagu nangu'ü ngema iütanüü rü natanü i tüna naca' naca'ü urüe'na ngema iägüü rü tá name inaā'ü i ngema mugü i naca' i'üwarica rü federal rü estadual urüe'na municipal rü mugüäcü ingemaë i naca'türüma i ngema natchigagü i daunawa iugüü urüe'na nawa ngema i ngema iütanüü urüe'na ngema iägüü rü tama natchieë'äcü i ngema marü iwe'guü i art. 155 rü § 2º rü XII rü gwa ngemaü.

§ 7º Ngema mugü nü'ü natautcha tá inaā'ü na tümawa nangemaë na tanaütanüü i ngema iütanüü rü namaā íntangemaü rü namaā itacua'ü i norü ütanü'thiga i ngema iütanü'ü urüe'na ngema iägüü rü wü'i ngema naü'ü na ngemanhaäcü tanaütanüü'ca' i yicama rü ínawe'guü i ngegumatama rü ítanayau'tchiü na nataeguü i ngema nhure itaütanü rü ngeguma tama ínaü'gu i ngema naü'ü na tüna naā'ü ya yiema naā'güe i natanü rü nawa nayau'aü na marü nawe'guü i ngema íngupetüü.

Art. 151. Natchuu ni'í naca' i União:

I - naü'ü i ngema iütanüü i tama wü'iguäcü yî'í i nguü i naā-ne i nhaā natchiüanewa urüe'na naü'ü i yauyetchiga urüe'na naca'türü i nü'ü iu'ü i ngema Estado, naca' i Distrito Federal urüe'na ngema Municipio rü toarü tchie'ü rü ínayauâ'ü i ngema natautchaëäü na naporaeë'aü i ngema iütanüü na nawa nanguü na natautchaëü na yeerawa naüü i ngema na we'wa nangemaü na ya ütchigüü i ngema duü'ügüarü diëru natanüwa i ngema ya-toraütchigüü i natchigagüarü Naanewa;

II - naütanüü i ngema iyau'ü i tü'ü namuüarü i guäarü ngetanü i Estadoarü rü Distrito Federalarü rü Municipiogüarü rü nge-manhaäcü i ngema natanü rü ngema naü'nagüügü i nagu yau'ü i nawa ngemagüü i guäca' i'ü rü ngema yeerawa ngemagüü naca' na nawa nangemaü i norü mugü rü naca' i ngema namaä icua'güügüarü;

III – naü'ü na tama nawagü ingemaü i ngema iütanüügü i

namaã nacua'ü i Estadogüarü rü Distrito Federalarü urüe'na Municipiogüarü.

Art. 152. Natchuu ni'ï naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal rü naca' Municipiogü nanaüaü iyatoraü'ü i ngema iütanüü natanüwa i megüü rü ngema puracügü iü'ü i ngeürrüümare rü nagagu na ngeta nenaü'ü urüe'na ngeta naü'ü.

SEÇÃO III

NGEMA IÜTANÜÜGÜ I UNIÃOARÜ

Art. 153. Uniãowa nangema na naüa'ü i ngema iütanüü i nhaa-gütechiga wa':

I - nuã naücuü i ngema ngemaügü i to i natchiãnewa' ne' mugü'ü;

II - yeama naü'ü i to i naanewa i ngema ngemaügü i nhaã naane-arü urüe'na marü mugüwa ngemaü na ngemacüã' yi'ü;

III - ngema natanü iyauü rü ngema tü'ü naü'nagüü i ngeürrüü'üwamare neü'ü;

IV - ngema ngemaügü i iügüü;

V - naã'ü i diëru i yicama naütanüü rü diëru tü'ü iü'tchicüü'ü to i natchiüanearümaã rü tüna dau'ü rü urüe'na nawa ngemaü i ngema nawa äegagüü nanaütanüa'ü urüe'na ngema natanü i ngemaügü;

VI - ngema norütama i naane i tama iane nawa ngemaü;

VII - taütschiü i ngemaügü i meügü rü ngema ingemaü i mugü i ngueëruüwa.

VIII - iü'üügü rü iyau'ü rü namaã i tae'ü rü naca' itae'ü urüe'na to i naanewa neü'ü i meügüarü rü puracügü inatchieë'ü nawa i torü ma'ü urüe'na naca' i natchicagü i ngema íngemaü i mugü i ngueëruüwa.

§ 1° Natautcha ni'í naca' i ngema Porá Inaü'ü rü ínayau'aü i ngema nawa inangemaü rü ngema nagu naü'cuü i marü ü'ü i mugüwa rü yatorau'eë i ngema nhure naguü tá iütanüü i ngema iütanü'üarü i marü iugü'ü i inciso I rü II rü IV rü Vwa.

§ 2° Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso IIIwa:

I – nü'ü tiu tá ni'í nawa i ngema ngugü i nawa nü'ü icua'ü i guü'ütchiwama rü guü'ütchiwama i naanewa rü ngema nayeerawaüitchima naüthigüüarü i mugücümaäcü;

§ 3° Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso IVwa:

I - rü nideetchi tá ni'í i ngema íngemaüthiü woetama i ngemaügü i megüü naca' i torü ma'ügü;

II - tautama ni'í nügüetüwa nangemagüthigüü rü nanawüigueë ngema ta'cü iütanüü i wü'itchigü i ü'üwa namaã i ngema muüma i tü'ü naütnüëë'ü i nori naüpatchigüwa;

III - tautama naca' ínaca' i naëtüwa i ngema iütanüü i ngema ngemaügü i ü'güü i to i naanewa í'ü;

IV - rü tá ínii'raätchi i norü ngema íngupetüü nagagu i ügü natchiga i ngema nü'ü yangau'güü i meügü i diëruarü tümawa ya yiema inaägüe i ngema iütanüü rü mugücümaäcü.

§ 4° Ngema Iütanüü i marü iutchigaü i inciso VIwa i namatüarü yauyearü (caput):

I - rü yeerawa tá naüthigü ni'í rü tá nü'ü nangema na nhure iütanüü i nawa íngemaü na ngemanhaäcü tama nü'ü nameü na

namaã inacua'ü i ngema norütamagü i ngemaü na tama naü'ü.

II - tautama naca' ínaca' i ngema iütanüü naëtüwa i ngema i'raü i naane i toeruü i ianearü yawa ngemaü rü nü'ü unetaü na aicuma yi'ü i mugüwa rü ngeguma nagu yadaumaregu i ngema naane-natü i nü'ü natauüma i to i meü i nü'ü ngemaü;

III - nuna inadau tá ni'ï rü nuna naca' ínaca tá municipiogüwa i ngemanhâcü nü'ü unetagüü rü mugücümaâcü rü notürü tchi tama naü'aü na iyai'raâtchiü i ngema iütanüü urüe'na ngeüü'ü'ümare i to i nacümaâcü íyai'raâtchiü urüe'na tama naütanüü i ngema iütanüü.

§ 5° Ngema uiru rü ngeguma nü'ü unetaü na aicuma yi'ü i mugüwa na diëru i íngemaü yi'ü urüe'na ngemaü i diëru tü'ü iü'tchicüü'ü to i natchiü'ianearümaã ni'ï rü notacüma nawa nangema i ngema na tama naütananüü i ngema iütanüü i ngema natchiga íyadé'aü i ngema inciso V i "caput" i nhaã artigoarü rü nanawae'ü na nanaütanüü i ngema nawa nenaü'ü i ngema iü'ü; ngema nhure tá iütanüü rü norü i'ramaë rü lë tá ni'ï rü ínawe'gu i ngema na tomana naü'ü i ngema muü inadegüü i nhaãgü íngemagüüwa:

I - 30ë naca' i ngema Estado rü ngema Distrito Federal urüe'na ngema Naane rü ngema nawa nenaü'üacü;

II - 70ë naca' ya yima Municipio ya nawa nenaü'üne.

§ 6° Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso VIIIwa i nhaã artigoarü caput:

I - tama naü tá na naütanüü i ngema iütanüü naëtüwa i ngema to i naanewa mugüü rü bai i ngema iü'ü i porá i tü'ü nge'maã(omü) rü ngema nawa yawa yigümaã idé'aüü;

II - naü tá na naütanüü i ngema iütanüü wü'iepücünatama naëtüwa i ngema meü urüe'na ngema puracü;

III - tama nayangueë tá i norütamaarü i nawa nangugüü;

IV - nayangueë tá i ngema i nawa nangugüü i ngema iütanüü-güarü i marü iutchigaü i artigugü. 155 rü II rü 156 rü 156-A rü 195 rü Vwa;

V- nü'ü natautcha tá nanangemaü i ngematama inaü'ü na nangu-petüü rü i nawa nangugüü i togü i ngma iütanüü;

VI - nü'ü nangema tá i norü i ngema nhure naguü tá iütanüü i mugü i tü'ü muüwa ngemaü rü íname na nü'ütama yí'ü i wü'itama i ngugüruü inayaugüüwa urüe'na ngema natanüäcú - ad valorem;

VII - nawa na nayau'ü rü ngema iütanüü rü tá naca' ínaca' na tama nawa ítangemaü i ngema i ütanüü rü ngeguma ngema nhure naguü tá iütanüüwa guüarü ämare yaí'gu rü lëäcü tá ni'í i natanü i ngema ngemaü i namaä itae'ü rü naca' itae'ü.

Art. 154. Ngema União natautcha tá naü'äü:

I – nawa i ngema mugü i ngueëruü rü ngema iütanüü i tama iutchigaü i artigo nüíraü'üwa rü ngemanhaäcuü tama nügüetüwatchigü yaí'gu rü tama nangemagu i ngema naü'ü urüe'na ngema nawa nangugüü i ngema norütama i nhaä Constituïçãowa meäma ngo'üarü;

II – nawa na tü'ü naä'üneü i paa ngupetüü urüe'na ngema nge-arü i to i naanewa rü ngema iütanüügü i ngürüätchi ií'ü rü i nü'ü ícua'ü urüe'na tama i nawa ínangemaü i ngema iütanüü rü i ngemagü rü tá inaü'üchigü rü we'guüäcütchigü rü ínayatchaä-tchigü ngema norü ü na inaü'ü.

SEÇÃO IV

NGEMA IÜTANÜÜARÜ I ESTADOGÜARÜ RÜ DISTRITO FEDERALARÜ

Art. 155. Nawa nangema i naca' i Estadogü rü naca' i Distrito Federal nanaü'aü i ngema iütanüügü:

I - tüna naü'eëü i ngema meü yiema yue'earü rü ngema iä'ü rü ngerüü'ümare i megüü urüena ngema mugü i tümaca iü'ü;

II - ngema ügü i nawa ngemaü naca' i napügü na guüwa nai'ü rü ngema naügüü i puracügü i nato'namana nau'ü i nügütanüwa i estadualgü rü municipiogü rü ngema yawa na yigümaä idé'aüarü rü wootama i ngema ügü rü ngema naügüü rü tchi naügü i to i naanewa;

III – Ngemaügü i ngema inhagü'ü muturumaägü.

§ 1º Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso Iwa:

I - ngema naca' tchi iü'ü rü ngema meügü i tama ngeta ü'ü (naane rü îpata) e nawa ngemaügü i mugü i taca' iü'ügü rü Estado i nawa ínangemaü imeü namaä inacua' urüe'na naca' Distrito Federal;

II - ngema naca' tchi iü'ü i ngema meügü i to'namana ü'ü rü ngema nawe'ü na tü'ü namuü nhure iütanüü rü nawa nangema i Estado i ngeta ítaatchiü ya yiema marü yue urüe'na nangemaü ya tümatchiü ya yiema inaäe urüe'na nawa i Distrito Federal;

III – nü'ü nangema tá i cua' nanameeë'ü naca' i ngema norü í'üü i mugü i ngueëruüwa meä nameeë'ü;

a) tchi yima naäcü nü'ü nangemagu ya natchiü urüe'na napa-ta i to i naanewa;

b) tchi yima yucü nü'ü nayemagvu i meügü rü napata yaï'gu urüe'na ínaâtchiügu urüe'na nangemagu i tümaarü meügü ya yiema yue i yeama to i naanewa;

IV - nü'ü nangema tá i ngema nhure naguü tá iütanüügü i rüämae'ü i Senado Federalwa iü'ü;

V - tama nanaütanü tá natchiga i ngema naca'tama inaägüü rü norü tawa i ngema Pora Inaü'ü i Uniãoarü rü meä ügüü i duü'ügu nawa ngemagüü urüe'na yangüтчicuâtchiüruü i ngema na íyanguutchiü i ngema nayaügatchiü ngema nhama naanewa ngemagüü rü naca' ya yima nguepatäügü ya federalgü;

VI - rü niütchigü tá ni'í nagagu i ngema natanüwa i gu'üma i meü ingemaü rü iyaueü muéma ya duü'ëmaä rü ngema iü'ü naüpatama urüe'na ngema iägüüarü;

VII - tautama nanaütanü naëtüwa i ngema to'namana nangeü rü ngema iä'güü naca' ya ngu'epatäügü ya tama yeera yau'günegü na namaä na guaneca' nameeë'ü rü duü'ügütücumu rü ngegu-marüü ta i ngema meä nüü i daruügü rü meeëruügü ingemagüü i yaögüüarü rü tü'ü ngu'eëne ya cua'gü rü natücumü i cua'gü rü nawa ínaü'ü na nü'ü yangau'üca' i ngema norü inawae'ü i natü-cumügü rü nü'ü idawenüü i ngema nawa i' nangemaü i marü ü'ü i mugü i nguecëruüwa.

§ 2º Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso IIwa rü naca' tá nauäë i nhaä:

I - tautama nügüetüwa nayamueë rü nanawüigueë i ta'cü i nge-ma íngetanüü i wü'itichigü inaü'üwa i nawa nangemaü naca' ngema inaiü'ü i napügü urüe'na ngema puracügü íü'güü namaä i ngema guüma i natanü naca' íca'ü i noriacüтчigü i nawa tama-ma urüe'na to i Estado urüe'na Distrito Federalwa;

II - ngema na tama naütanüü urüe'na tama naü'ü na nü'ü namuü nanaütanüäü rü marü naü na tama nawe'guü i mugütanüwa:

a) tautama nangema diëru i yicama ütchicüü'ü na nawüi-guüca' namaã i ngema guüma i natanü i íngetanüü i ügüwa urüe'na ngema nhaägü i ügü;

b) nanaü tá ngema na naoeë'ãü i ngema diëru i yicama ütanüü i nawa ngemaü i ngema ügü nori'tchigü ngemaü;

III - natautcha tá ni'í yadeetchiü i nawa nanaüaü i woetama íngemaüarü i napügüarü rü puracügü íngema'üarü;

IV - mugü inameeë'ü i Senado Federalarü rü norü ügüwa ya aë'gacü ya guüetüwa ngemacü ya namaã icua'cü i guäca' iü'ü urüe'na wü'iarü tamaë'pü i Senadorgü rü ngema ngupetüü i aicumaütchi rümumaë'ü natanüügüwa rü nanaü tá i ngema nhure naguü tá iütanüü iü'ü nawa i ngema ügü rü puracü iügüü rü natanüwa i estadualgü rü ngema to i naanewa i'üarü;

V - natautcha ni'í naca' i Senado Federal:

a) nanaü na nhure naguü tá iütanüü irü i'ramaeü i ngema ügü i aiepewa ngemaüwa nawa i ngema norü ügü i tamaë'pü tchipe'e rü ngema ngupetüü i aicumaütchi rümumaë'ü natanüügüwa;

b) nanangemaë i ngema nhure naguü ta iütanüü irütamaëü i ngematama ügüwa naca' nanameeë'ãüca' i ngema gutchagü i norütama i Estadogüarü mewa ngemaü rü nawa i ngema mugü nanayauã'ü i ngema aicuma rümumaë'ü rü ngupetüü i norü taretchipe'ewa i ngema natanüügü;

VI - naca' ni'í nameeë'ü i norütama ya Estadugü rü Distrito Federalarü rü ngema íngemaüwa i marü iwe'güü i inciso XIIwa rü "g" rü ngema nhure naguü tá iütanüü i aiepewa rü ngema nawa i ngema ügü naca' i ngema inai'ü i napügü rü ngema puracüarü üwa rü tautama name na nai'ramaë'ü nuna ngema marü iutchi-gaü naca' i ngema ügü i natanüwa i estadualgü;

VII - ügüwa rü inaä'üwa i meügü rü puracügüruü naca' ya yiema tügüa'ü yaï'ë i napügü rü tama namaä tae'e rü naägüe urüe'na tama i ngema iütanüüarü rü to i Estadogu tü'ü yangau'güe rü tä tanayaugü i ngema nhure naguü tá iütanüü i estadogüarü rü Estadowa tá nangema na tü'ü iyangau'güü na tümaca'yi'ü i ngema iütanüü nayatoraü'äcü i natanüwa i ngema nhure naguü tá iütanüü i aiepewa ngemaü i Estadoarü ya tümaca' yaï'ë rü ngema nhure naguü iütanüü i natanüwa i estadogu;

VIII - ngema namaä icua'ü nanadegüa'ü i ngema iütanüü ína-nangaü na yatoraü'ü natanüwa i ngema nhure naguü tá iütanüü i aiepewa ngemaü rü ngema estadualgütanüwa i nagu idé'aü i ngema inciso VII rü nanaü tá ni'ï:

a) tümaca' ya tümawa nangu rü ngeguma ya yiema naägüe i ngema iütanüü ti'ïgu;

b) naca' ya yima yamucü rü ngeguma yima nawa nangucü tama tchi inaäcü yaï'gu i ngema iütanüüarü;

IX - ngegumarüü ta nawa nangema:

a) natchiga i ngema meüarü ücu urüe'na napü i to i naanewa neü'ü tümawa ya duü'e urüe'na duü'ë ya mugüwa ngemaë rü tautata inaë tiüü na namaä taäcümaü i ngema iütanüü rü ngeirüümareca' yi'ï rü nhamatchi ngema puracü i to i naanewa íü'ütüü rü Estadowa nangema i ngema iütanüü i ngema ngeta ínangemaüwa ya natchiü urüe'na yima ípata ya napügü nawa ngugüne rü meü urüe'na puracü i ü'ü;

b) natchiga i guüma i natanü ngema i'üü rü ngeguma i ngema napügü inaïgu na inaägüü namaä i ngema puracügü i tama ngema i ütänüü i municipiogüarü cua'wa nangemagu na nü'ü nacua'ü;

X - tama nawa nangema:

a) natchiga i ngema ügü i napügüü to inaanewa mugüü rü bai i natchiga i ngema puracügü iägüü na to i naanewa naü'ü rü natai'üguü na nuna nadau'ü rü ngema nayonie'ü nawa i ngema ínutaque'eü i ngema iütanüüarü i ügüü rü iägüü i norü'üügüwa naca' ínaca'ü;

b) natchiga i ngema ügü i to i Estado petroleo muü rü ngegumarüüta i nhema yi'tchiüü rü nhema ätchiüü i nhema wamüanewa' ne'üü rü nhu'matchi nhema ömü nawa' i naiü;

c) uirutchiga rü nhema nha ümatüüwa' nagu narü inüeäcü nüü ya uü i art 153 rü §5^owa;

d) i puracü iägüüwa i yigümaä idé'aüwa i ngema nacümagü ingemaüwa i radiodifusão i ägagüü rü nagagü rü natchicü-naä'gü i memareü nanayau'ü rü ngetanüü;

XI - tautama nü'ü nacua' tá rü i norü nawa nenaü'ü i ngugüwa rü ngema ínutaque'eü i ngema iütanüüarü i ngema natchiga i ngemaügü i iügüü maquinawa rü ngeguma ngema ü rü inaügu natanüwa i ngema naägüü rü nagu yau'ü i ngema ngemaügü i norü üwa iü'ü urüe'na namaä rü naca' itae'üwa ü'ü rü nagu nana-meeë i ngema naü'ü i tare i ngema iütanüüarü;

XII - mugüwa nangema na ya ngueäü:

a) nü'ü ya uü na te'e ta tiügü'ü ya yiemanaägü'e;

b) nü'ü yautchigaü i nhema ütanü'tchigaü ütchi'cüü;

c) nanawe'ätchiëüä i nhema mugü nagu i'deaü i nhema iütanüü rü ngüeüta;

d) nanangemaë rü na íyanguutchiüca' i tüna naca'üarü rü na nanameë'ü i namaä icua'üarü ü rü ngema iügüü'tchica i nagu yau'ü i ngema inaiü'ü i napügü rü ngema puracügü iägüüarü;

e) inaü'ütchiü na naütanü i ngema iütanüü i ngema to i nanewa i'üwa rü puracügü rü togü i ngemaügü rü naetüwa i ngema nagu yadé'aü i inciso X rü "a"wa;

f) naüpatama nü'ü idau'ü na nüna idau'üca' nawa i ngema na inangemaü i ngema aicuma i'ü rü nagu yau'ü i ngema naca' i muü i to i Estado rü naca' i ngema to i naanewa muü rü puracügüarü rü napügüarü;

g) nameë ngema nacümaäcü nhama i nawa i Estadogüarü-meeë' rü Distrito Fedairalarü rü tama naütanüü rü ngema meügü i nüna idau'güü rü tá inaä rü inanað'eëgü;

h) nü'ü unetaü na aicuma yi'ü i ngema i naigüü rü ngema yi'ruügü natchiga i ngemagü iütanüü rü wü'ie'pücünatama nawa nanangemaeë rü wo ngeüümare yi' i ngema naca' yi'ü rü nagu nanguü na tautama naü'ü i ngema marü ime'ü i inciso X rü bwa;

i) nanangemaeë i ngema nawa nenaü'ü i norü ngugü rü na ngemanhaäcü i ngema iütanüüarü nutaque'e rü yangueë rü ngegumarüü ta i ngema to i naanewa neüüwa i meü rü napügü rü puracügü.

§ 3° ngema iütanüüarü ü i natchiga idé'agüü i ngema inciso II artigoarü caput rü ngema artigugü i 153 rü I rü II rü 156-Awa rü bai wü' i to i ngema iütanüü nameü na nawa nangemaü i natchiga i ngema ügü i nagu yau'ü i porá i tü'ü nge'ü rü puracügü yawa yigümaä idé'agüü rü nhaäarü ü rü ngema marü iutchigaü i art. 153 rü VIIIwa rü bai wü' i to i ngema iütanüü nameü na nawa nangemaü i natchiga i ngema ügü i nagu yaugü'ü i petróleowa neü'ü rü ngema ina'güü rü ngema natchiüanecüa'arü mineralgü. (de'a rü nuta rü uiru rü toomatchigü).

§ 4° nagu nangu'ü i inciso XII rü harü rü nü'ü nangugü tá i ngema nhaä:

I - nawa i ngema ügü namaá i ngema yi'ruügü rü ngema inaigüü i petroleowa neü'ü rü ngema iütanüü rü Estadowa tá nangema ngeta ngema ínangupetüüwa na ínaguecë'äü;

II - nawa i ngema ügü i natanüwa i estadualgü nügütanüwa i ngema naägüü rü gäs i woetama ngemaümaä rü nawa neigüü rü yi'ruügü rü inaigüü i nata iücutchiü i inciso Iwa i nhaä namatüarü yauyewa rü ngema iütanüü niyauye tá ni'í nügütanüwa i Estado i nawa nenaü'ü rü nawa naü'ü rü nüna nadau'ü na ngematama rü nayangegumaraü'ütama i guüwa i ngema ügüwa in-gupetüü namaä i toomagü i napügü;

III - nawa i ngema ügü i estadualgütanüwa i namaä i gäs i woetama ngemaü rü norü nawa nenaü'ügü rü yi'ruügü rü inaü'ügü i tama iücutchiü i inciso Iwa i nhaä namatüarü yauyewa rü tama inaägüü-ca iü'ü rü ngema iütanüü rü tá Estado i nawa nenaü'üwa nangema;

IV - ngema nhure naguü tá iütanüü i ngema iütanüüarü rü tá nü'ü na uneta na aicama yiü'ü nawa na Estado namecë'ü mugüwa rü Distrito Federal i ngema íngemaüwa i § 2º rü XII rü g rü nü'ü idawenüü ngema nhaä:

a) rü wü'icümaäcü ta ni'í i guüma naane i natchiüane i tagucüä'wa rü ínatautcha ni'í yatoraüitchigüü i ngema nge'maügüwa;

b) rü natautcha tá ni'í na nü'ütama yiü'ü nawa i wü'itchi i mugü inayau'ü rü urüe'na ngema natanüäcü i napügü nangu-güü rü nawa nangemaecë'ü i natchiga i natanü i ngema üarü urüe'na natchiga i ngema natanü i ngema ngemaü urüe'na ngema norü nayangegumaraü'ütama na nü'ü yangau'ütchi nawa i wü'í na namaä itae'ü i ngeta ngema ínangemaü na natau'üma i to inawae'üwa;

c) natautcha tá ni'í iyai'raatchigüü rü wena naü'ügü rü tama nawa inanaü i ngema we'guäcü iü'ü i art. 150 rü III rü bwa.

§ 5° ngema mugü i nawae'ü nawa i norü ü i we'guäcü iü'ü i § 4°wa rü ngegumarüü i ngema nagu yau'ü naca' na tama to ngemaü rü nge-
ma iütanüarü na ngeta naü'ü rü naü tá ni'ï nawa na ngema Estado
nameë'ü rü Distrito Federal rü ngema íngemaüwa i §2° rü XII rü garü.

§ 6° Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso IIIwa:

I - nü'ü nangema tá na nhure naguü iütanüü rü irüi'ramaë'ü i
Senado Federal iü'ü;

II - natautcha tá nangemaü i ngema nhure naguü ta iütanüü naya-
toraü'ü nawa i ngema yangegumaraü'ü rü natanü rü namaã inge-
maüarü rü ngema ta'cü íngupetügüü i nhaã natchi'cagüwaarü;

III - nawa nangema tá ngema natchiga na norütama yiï'ü i nge-
ma i nhagüü nhatüanegu rü de'agu rü buanecügügu rü iüüтчigü:

a) ngema buanecügu i nha'ü i toeruü rü yima naü'cüarü
we'guäcü naca' naüa'ü i puracügü i bua'necüarü i norü ta-
maë'pü'güwa;

b) duü'üë ya mugüwa ngemaëarü wapurugü ya naü'üne
na inaã'ü rü naü'äü i puracügü na to'naocmana nangea'ü i
ngemaügü i de'awa urüe'na wü'itama ya duü'ë ya mugüwa
ngemaë urüe'na yiema duü'ë ya meã nutücümüë i naü'e i
na naü'ü i powaetchiga rü ngemaügü i namewatama ü'ü rü
ngema marü cua'wa ngemaü urüe'na ngema namaã ima'ü'ü;

c) ngema wapurugü i tagüüтчiü i nümatama dé'aetügu
inha'ü rü ngegumarüü i ngema naca' íyaï'ütürü na naü'äü
i ügü na meã naü'ü i ngemaügü i naanegü i de'awa ngemaü
rü naca'türü i ngema natchica i tatüwa i ngema ínaüaü rü
ínayau'aüwa i ngemaügü rü wapurugü ya nü'ü nangemane
na ngemaca'tamaüтчi yiï'ü;

d) meeëaneruügu rü máquina i toeruügu.

SEÇÃO V

NGEMA IÜTANÜÜARÜ I MUNICIPIOGÜARÜ

Art. 156. Nawa nangema naca' ya Municipiogü nanaüaü i nge-
ma ütanüüтчига:

I - Yima îpatagü ya ima'tchanegü' nhu'matchi nhema iane arü naâne;

II - tüna naüeeë'ü i ngemaügü ngegumata ítamaegu ya duü'egü
i ngeürüü'ümare i ngemaügü i megüü rü nawa ngema ügü
iaü'tanüügü rü ngema megüü i tama ngeta ngeü rü woetama
ngemaüwa urüe'na nü'ü yangau'ü i ngema meü'gü naëtüwa
ngema totchi'gü rü ngema me'ü na cuü nangemaü i mugü i taca'
iü'ü na nawa ingemaü i ngema taguma nge'ta ü'ügü rü tamaet-
cha ngema porawa ínangemaü rü nhu'matchi nhamatchi inaä'ü i
mugü i ta'ca' iü'ürüü i ngema nü'ü iyangau'ü;

III - puracügü i ngeürüü'üwamare neü'ü i tama nü'ü ínacua'ü
i art. 155 rü IIwa i ngema mugü ingueëruüwa nü'ü naunetaü na
aicuma yiü'ü.

§ 1º Tama nanatchieë nayeearawa yaüтчигüü i tēpuwa i ngema
nagu íyadé'aü i ngema art. 182 rü §4º rü inciso II rü ngema iütanüü
i marü iutchigaü i inciso Iwa rü tá nanatautchaë:

I - yeerawa iüтчигü nagagu i ngema natanü i ngema tama nge-
ma ü'ü(îpata rü naane);

II - nü'ü nangema tá i ngema nhure naguü tá iütanüü ya toraü'ü
i ngema ngeta nangemaüäcü rü nawa ícungemaüäcü i ngema
tama ngetá ü'ü;

III - nü'ü nangema tá i nawa nenaü'ü nanangugüü i íngewacaü'ü
nawa i Porá Inaü'ü rü ngema nawa nangugüäcü marü ü'ü i
mugu i municipalwa.

§ 1º-A Ngema iütanüü i marü iutchigaü i inciso I i caput i nhaã artigoarü rü tama nawa nangema ya ngeürüü'ümare i tupanaarü cua'üüarü tupauca rü woo i ngema íngemagüü nawa ngemagügu na tama nawa nangemaü nanaütanü'äü i ngema iütanüü i nagu íya-dé'aü ya tümaü "b" i inciso VI rü caput i artigo 150arü i nhaã constituiçãoarü rü paaätchimare tümaarü rü tüna naãa'ü i ngema meü i tama ngetá u'ü.

§ 2º Ngema i ütänüü i inciso IIwa ümatü'ü:

I - ngema na tomewa cunaüëü i ngemaügü urüe'na ngema mugüacü yaüüca' na norüütchima yaüüca' i ngemaü nangemaäcü nawa nayauäüca' i ngema diëru rü ngema na nügümeewa na ngemaëgüäü rü norü yaügüü rü na nügümaä ya yauyegüäü rü naoëgüäü ngeguma wü'i i natchica i meäma äpaneü yaügu notürü ngeguma ngema norü íyaüü rü nac' na Taegu rü namaä n-taegu i ngema ngemaü rü ngeguma inaütanümaraägu i ngema nawa napuracüü;

II - Municípiome'ewa nangema i meigü i nama nacua'ü.

§ 3º Ngema nanhuacü na yauäü nawa i ngema diëru i ngema inciso III nawa i caput i nhaã atigoarü rü ta nawaarü ni'î i ngema mugüta a'nguëü:

I - ngema marü ngema ngemaü yeeraü rü ta iraü i aliquotagü;

II - na nüna nayauü ngema mugüwa ümatüüäcümaä ngema na to i natchicawa namuü i ngema puaracügü i to i natchianewa;

III - na we'ätchiëü i nhema nacüma rü nhu'matchi natchiga i nhema na tama naütanüü rü nangu'tchäüëü rü nhema megü i nhema nüna daugüüarü rü tá na nhemagü rü nhu'matchi nanayaugütá.

SEÇÃO V-A

NGEMA IMPOSTO I COMPETÊNCIA COMPARTILHADA NÜGÜMAÄ I ESTADOGÜ RÜ DISTRITO FEDERAL NHU'MATCHI MUNICÍPIOGÜ

Art. 156-A. Ngema mugü marü nüü ngemaü i wu'itama i üü i natücumü wu'iwatama i na ngemagüü i Estadogü i Distrito Federal rü Municípiogü.

§ 1º Ngema na naütanüü nhama nhaã caputwa ngemaü rü ta nü'ü niu na nügümaã ricatama yaüü rü ta nü'ü nacua' i ngema:

I - ngema ta aicümaüitchita ya nguëcü i ngemaügü i ngemaü i ngema marü nawatama ngemaü i puracügüma;

II - rü aicümaüitchitama nanaütanü nawa i ngema ngematama namaã natacü i ngemaügü urüe'na tama ngemaügü rü ngematata mugü rü ngema puracü icuüü ngeguma wü'i i duüü urüe'na ngeguma ngema marü âpaneü yaïgu wotchi ngeguma tama nawa aicüma icungemagu i cunaütanüü rü ngeürüümare yaïgu i ngema na ta'cüca' icunaüü;

III - ngema tautama aicüma ngema nanaü i nagu i ngema marü i tchoüü i ngema nüü i ngiü rü meã nÜna na daugüü ngeguma marü cuna naägüü rü meã nama cu puracüü i ngema curü nge-maü rü ngema narü daunüü i § 5º i IIIwa nüü ya uüäcü;

IV - nü'ürica tatama nangema i ngema mugü i wü'iguü i guüma i natchiane i taguarüwa rü notürü ngema nhaã inciso Vwa ngemaü;

V - wüitchigu natchi'acawa i nhaa taguanewa rüta nana ügü i no'rütama mugü naca' na nhure tayiüü naütanügü'ü;

VI - ngema alíquota i nawatama ngema i ngema estadogü i nhamma inciso Vwa ngemaü rü ta guüma i ngema puracügü i naügü nawa i ngema ngemaügü rü tama ngemaügü rü ngegumarüü i ngema mugü rü namaã i puracügü notürü ngema Constotuiçãowa ngemaüãcü ta ni'ï;

VII - Estado rü Municipiona naca' naca'güta naca' ngema nhure i'yadauü i nhema guüma i alíquotawa' ne'üü;

VIII - rü tautama ngema narü ücuetü rü ngema na nangemaẽmareta i naca' i ngema inaütanüü rü ngema ta guütama naütanü wü'igu nawa i ngema guüma nawa i ngema na yaugüü i ngema ngemaügü rü tama ngemaügü ngegumarüü ta i ngema mugü urüe'na puracügü rü tautama nawa ni'ï i ngemagü torütama iügüü i ngema mugü iyanguçüüwa ngo'ü rü ngemagüta Constutuiçãowa' ngemagüü;

IX - tautama nana'ã i no'rütama na nhuãcü ta na nangugüü baitata i nhema cu ütanuü arts. 153 i VIII i 195 i I i "b" i IV i Vwa nuü a uuãcü na nuüтчii i guüma i naca' i ngema nawa na ngemagüü i art. 239wa nuü na uuãcü;

X - tautama nawa ni'ï nangemaãcü ye'era na poraẽãüca' i ngema na nhuacü naca' nadaugüü na ngeta nenaüü i ngema diëru rü nü'ü nangemata i nacüma na nhuãcü yangueãü nhama Constiuiçãowa na ngemaüãcü ta ni'ï;

XI - tautama nawa nangema ngema puracü iägüüwa i na yaguemaã idé'aü i nacümagü rádio i ägagüüwa rü nagagü rü natchicü-naägu i yauü memareãcü rü ngetanüãcü;

XII - ngema mugü inameçü i Senado Federalarü rü nawa tá nangemaeç i ngema nhure naguü ta iütanüü na nawa nü'ü icua'ü i ngema iütanüüarü naca' i wü'itchigü i aë'gacü i namaã icua'ü i ngema mugü i nguruüwa ngemaü rü iã'ü tá ngeguma nata'ugu i to i iü'ü nawatama i ngema aë'gacü namaã icua'ü i naänetchigü;

XIII - guüguma natautcha nangema tá nü'ü yau'ü i natanü rü norütama i nacümaâcü rü i ngema documento i nüna n-dau'üwa ngemaüâcü.

§ 2° Naca' i ngema marü we'gu ü'ü i § 1° rü Vwa rü ngema Distrito Federal nanaü tá na estadual rü municipal namaâ icua'ü na nange-maeê'âü i norü ngema nhure naguü tá iütanüügü.

§ 3° Mugü i ngueëruü rü nü'ü natautcha tá na nü'ü naunetaü na aicu-ma yi'ü na nawa tangemaü yiema naütanüe i ngema iütanüü i naca' na tadu'ü na tanaü'üca' urüe'na ngema ütanüchiga i ngema iü'üarü rü wo' to i naaenegu taätchiü rü taäpata.

§ 4° Na yanüüchü i ngema ngemaügü iägüü i ngema iütanüüarü rü ngema natücu ya yima namaâ icua'cü i ngema iütanüü natchiga ngema meügü rü puracügü iügüü:

I - tama nayange' i ngema muüitchitá i nawa ngemaü i üetü i nhure i nutaqueë'ü i natanü i we'guü i ngema iütanüü i tama namaâ wüiguü nawa i ngema naägüü rü tama yangueë'ü na norü gu'wa nangu'ü i wü'itchigü i nagu naunetaüwa na nameêëcü rü ngema ingupetüü i natanü nayangueëüca' i § 5° rü VIIarü;

II - ninuütschi tá i ngema ngemaü i ngema iütanüüwa nadezüü rü inanayau i ngema na tama paa yiüü i ngema natchiga íyadë'âü i inciso I i nhaâ namatüarü yauyewa naca' i aê'gacü i natchicamaâ icua'ü i na naca' yiüü i ngema ü'gü i tama nü'ü nangemaü na naü'ü nayaö'ü na nangetanüâü rü yicama nanaütanüü.

§ 5° Mugü i ngueëruü rü naetü nanaü tá:

I - mugü naca' nayanüütschiâü i ngema ngemaü i iütanüüwa nadezüü rü nanamu na meâ yaü'ü rü natanüwa i toomatchigü i nacümagü:

a) norü nacüma na nhunhâcü nangugüü;

b) nhuäcü tana ngema we'guü i natchigagu ya de'aü i ngema ngetanügü i we'guü rü nhu'matchi nguneüwa nangemaüca' erü ngemaäcü mugüwa nü'ü niu;

c) ngema mugü i Constituiçãowa ümatüü ta ni'ï yawootchitanüü na nhuacü nacutchawa nawã'taü na ngemaäcü curü ngetanü cuütanüü;

II - ngema namaã i cua'güü i impostotchiga rüta nüü ni ugü na nhuacüta namaã ta puracüegüü ya taetanüe ngema impostogü, ngema wüitchigü i tacü namaã tataegüüwa rü tautatama tarü ütanü ngeguma:

a) ngema puracüwa ta ni cuna yau i nhema diëru na cuna ütanüü i nhema curü ngetanü na ngemaäcü tama i cuna nayaucu i curü ngemaügü;

b) ngema ütanüthigaarü ya'u rü nangupetü i nawa' nhema diëruarü yauwa' puracüei na ügüegu;

III - ngema nacüma na nhugu rü nhuäcü ta cuü tü'ü nataeguëü ya yiema curü diëru;

IV - rü ngema mugü i nagu cuü yaüëü na ngemaäcü wü'i natchicawa cuüü ngeta cuna inaägüäüwa ngema curü ngemaü rü na ngemata i toraüü i ngüëëgü i cuca' wã'enüü i cuna naägüitchaüü i cugawa ngemaü ngeguma cunawa'egu;

V - cuü ta inayairaatchi i ngema curü curü ngemaü i cuna naätchaüü i cugawa ngema'ü rü ngeguma cunawe'egu:

a) rü cuü nü'ü nataneta rü nhu'matchi ngegutatama cuü nanaütanüëë;

b) tautama paa cunanaã rü ta nhu'matchi wü'i nguneü cumaã naü;

c) güütama cuna nayau naca' icurü ngetanü.

VI - cumata nü'ü niu i ngema cuü nangupetüëchireü ngema cuna nayauü naca' i curü ngetanü erü ngemaäcü mugüwa nü'ü niu rü nhu'matchi tauacütama to i'natchicawa cuü naca' i curü ngetanü;

VII - nhema nhunhaäcü nhema i'ütanüüma nacua';

VIII - rü nümagü ta ni'ï nagu naïnüëü na nhuäcü ta cuna taeguëü i ngema cungetanüü rü cumaä ta nü'ü niu ingema natchiga;

IX - ngema nagu naïnüëü na cuü yangüëgüäü i ngema na ngeta nenaüü i ngema diëru rü nhu'matchi namaä inacua'güü rü nacüma i tama gutchaüäcü ta namaä nacua'eü;

§ 6° Ngema mugü i norü nguëëruü rü ta nanaügu i nacüma i naca'tatama iüü na ngemaäcü diëru maä:

I - ngema guëëma i muturu nawe'eü nayanaïüca' rü ngema rüta wü'icana tatama nanayau nawa i nhureta diëru na äë'gacüme-ewa uü wootchitaama ngeerüemare naca'Taegu:

a) ngema aliquotagü i wü'iguü i guüma i taguarü naanewa rü ta nü'ü nangema rü woetatama guüwa rü nawü'igu ingema na nhuacü tanangugüü i norü ta rü ngema natchiga rü ta ngema nawa i § 1°, V a VII wa;

b) rü ta narü wä'ta i ngema na nüma tatama nayautanügüäü nawenaarü nayauäü i ngeërüümare i ngemaügu i ngema nhaä incisowa tama me'ü nanamaä nanueü rü namaä na taeguü rü wenaarü namaä nataeü iraügu;

c) ngema nanayauäü rü naca' nataeü i ngema ngemaügu ngema nhaä incisowa nü'ü yaurü yiema duüë rü nawee natanaütanüü erü ta i'narü daunü naca' ingema nangemaäcü meä yaüüca' nhama nhaä mugüwa nü'ü yauüäcü "b" e no § 1°, VIII.

II - ngema nünaaugüü i ngema diërugü rü namaä icua'güü rü ta ngema nü'ü nangemaü i nameä norü ma'ümaä nacua'güü rü

ta nügū naügū ngemaäcūta cuŭ nangemaŭ i quidawegu rū tana cyaumetanūŭ nawa i ngema curū:

a) ngema na meātama naweguŭ i ngema diēru ngema naca'dauē ingemaŭgū rū puracūgū ngema nhaā incisowa nū'ŭ yauŭācū ta ni'ī naŭāŭ rū ngeguma tautama yanguēāgu ngema nhaāwa ngo'ŭācū ta ni'ī namaā nacua'ŭ § 1°, VIII;

b) ngema nagu naīnūŭācū ta ni'ī nangupetūŭ ngema na naca'nadaugūŭ na nhuacū ta naca'nadaugūŭ i ngema diēru rū nūna nadaugūŭ meātama nangugūgūācūmaā ta ni'ī i wū'itchigū i natchica i nhaā natchianewatchigū rū tauacū nhaā mugūwa ūmatūŭācū naŭ § 1°, V rū VII nawa i ngema naca'daugūŭ i ngemaŭgū i § 1° rū VIII wa nū'ŭ yauŭācū ta ni'ī;

III - ngema natūcumū i wū'iwa nügūmaā puracūeŭ rū nanayaugū ta ngeguma nügū nacua'gu na meātama namaā nacua'ŭ rū nū'ŭ na dawaenūācū ingema nacūma i toamatchigūmaā na wū'iguŭca' na nügūmaā wū'iguācū nū'ŭ yaugūŭ rū tautama toacūmare yaŭŭ:

a) ngema nagu naīnūŭācū ta ni'ī nangupetūŭ ngema na naca'nadaugūŭ na nhuacū ta naca'nadaugūŭ i ngema diēru rū nūna nadaugūŭ meātama nangugūgūācūmaā ta ni'ī i wū'itchigū i natchica naetūwa ingema nanhuacūta ingema natūcumū rū ngema natūcumūwa ngemagūŭ rū ta naca'nadaugū nangemaācū nū'ŭ nanguŭŭca' i ngema ngu naīnūeŭ rū naca'nadaugūŭ i ngema natucumūwa;

b) nacūmana nhuācū ta nagu yaōgūāŭ i ngema inaügūŭ ngegma nū'iraŭŭ i ngema nagu napuracūeŭ;

IV - ŭ tato ni'ī i ngema natanū i ngema nanhuācū na yaugūāŭ i ngema diēru nawa i ngema nhaā nua ngo'egagūŭ pegūpataŭ rū i'āewaetchicagū rū ngeguma ngeta cuŭtchāŭgu rū a'epataŭ rū tchibūpataŭ ngema cugūtae i ātūcumūgūŭ rū nagu nayangegū na toōcūta naŭtanūgūāŭ rū nawa nangugūgūāŭ i nacūma na nhuācū tū'ŭ nayaugūŭ i diēru nhama nhaā § 1°, V a VIII wa nawaŭācū;

V - Ngema na nhuacü ta nügümaã naügüãü i ngema natchiga i ngema ngüêêgü rü nügümaã nagu yade'agüüãcü ta ni'ï nügümaã ya ngegüãü ngeguma ngeta naïgu i ngema âê'gacügü rü nhu'matchi ngema puracütanüüügü naca' puracüêü;

VI - Ngema guüma i ngeta cuüthcãügu nagu quiüü ngema namagü i to i natchicawa nagu cuüü rü ta na yatoomaraü nanaütanügüãü rü nü'ü tanangema na nhuacü naütanügüãü rü nüna nanayaugü na nhuacü nanapuracüüta nhama nua § 1°, V rü VIII wa ngemaüãcü.

§ 7° Ngema nawa nügü inapoüü rü gutchaêü na tama naütanüãü i ngema mü'ü naütanaüêü:

I - Rü tautama nü'ü nanaütanüêê ngeguma na taüthigu i ngema nanaweeü i nhaägü;

II - Ngema tana yauü ngeguma tama nayauägu i ngema nünaãgüü i naüpa i ngema nagu na inüêü na namaã ta nügü inapoüü nawa i ngema nhaã nua nü'ü yauüãcü XI i § 1° wa ngeguma toacümare ta nü'ü yaugu i ngema mugü arü nguêruüwa.

§ 8° Ngema nayanguêü i nhaã artigowa nü'ü yauü rü nhu'matchi ngema mugü i no'rü nguëruü nagu i de'aü rü ngema caput rü ta nü'ü niu na nhuacü yaü nawa i ngema i üthcãü rü nawe'i na aicumaütchi yanguutchiü i ngeüüü i puracüca' rü tautama i ngema ai'rüügüca'mare rü ta nhu'matchi mugüca'.

§ 9° Ngeüüümare i mugü âê'gacüwa ne'üü iyairaätchitchaüü urüe'na nanaünagüthcãüü na nhuãcüta na ngeta ta nayaugüãü i ngema diêru:

I - nawee na ngema tatama nangemaêgüãü rü tauacütama nanaünagügü rü tautama iyairaätchigü i ngema na naca' nadaugüü nangeta nenaüü nangemaãcü nayaugüãüca' i ngema diêrugü i ngema nhaã § 1°, XIIwa nü'ü yauü nawa i ngema guüma i nhaã mugü i yangüêüwa nü'ü yauüãcü;

II – Rü porawa'ta ni'ücu i nhema no'rü ügü i nhema i ütanü'ü tanü arü meema na ta'cüü ya'uu i inciso Iwa i nha deatucumüwa'.

§ 10 Rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípiogü naca' nadaugüüta na nhuäcü ta nügümaã nanawü'iguëãü na ngema diëru nangeta tü'ü nayaugüü nhama § 1º, XII wa nagu ya de'aüüü.

§ 11 Ngema mugü i norü nguëëruüwa rü nhanagurü rü marü inaü-tchigü i Congresso Nacionalwa rü nana iraätchiëë rüta nana taëë i ngema nhuäcü naca nadaü i ngema na ütanüü rü marü meã na nüna nadaugüü i ngema nagu narü ñnümareü i yiema diërü i alíquota na nuã nhaã i mugüwa nuü na uüäcü § 1º rü XIIwa.

§ 12 Ngema nanataeguëü i nhaãwa nü'ü yautchãüü § 5º, VIII, rü tautama naca' ni'ï i ngema nhuäcü nangugüüãü i ngema arts. 29-A, 198, § 2º, 204wa nü'ü yautchãüü nawa i wü'itama i de'atücumü i 212, 212-A, II, e 216, § 6º rü tautama naca' ni'ï i ngema art. 158, IV, "b" i nhaãwa naweü.

§ 13 Ngeguma tuü na taegüëgü ngema nuã nuü na uüäcü i § 5º rü VIIIwa rü nanawae tananá nguëü na tuü na ngemaüca' i tumarü omü rüta nawa ta feïï (gas) i natchïï e feïwa meü rü nhumatchi iramareï i ganhari rü meãma nanawu'iguü rü ngegu-ma cuca'na daugugü.

Art. 156-B. Ngema Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogü rü wü'iguta nügümaã nanaügü nawa i woetatama i Comitê Gestor i Impostor-ärü naetüwa' i nhema megü nhu'matchi puracügü i ngema nagu naüü i ngema mugüwa nü'ü yauü nawa i Constituição rü nhu'matchi ngema mugüarü nguëüügüwa i aicumatama nagu ya ngegüãü i ngema na naca' nadaugüü na nhuäcü diëruca' nadaugüü nhama art. 156-A wa nü'ü yauüäcü:

I - wüitama ümatü nhemaü nhu'matchi na wüiguë nhema inügü rü nhu'matchi nhema na äü nhema ütanü'tchiga;

II - naca' nadauüta na nhuacü naca' nadaü i ngema ãë'gacü na nhuäcü diëru tü'ü nayauü i ngema naca' namaã nataeüwa rü

nhu'matchi naca' na taeüwa namaã i Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü;

III - na nguëü rüta nuna na daü i ngema nama i cua'guü.

§ 1º Ngema ãë'gacüarü iüü i woetama nuna daugüü rü namaã i cua'guü naca' i ngema ngemaügü rü natchica i guaneca'ma iügüü rü nü'ü nangema norü ricatama i nacümagü rü ta nü'ü nangema na nügümaã rica nacua'güü rü nuna nadauü rü nangüaü i ngema diërugü.

§ 2º Ngema mugü i nguëëruü äcüta:

I - rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogü rü nü'ü nangema i namaã i cua'guü i nügümaã wü'igu puracüë i ngema ngeta i naügüaüwa i ngema Comitê Gestor i Imposto naca' i Ngemaügü rü Puracügü;

II - rü nuü na yauäitchi rü natomaräüthigü i ngema namaã i cua'ü i wü'i i natucümu i Estado rü Distrito Federali nhu'matchi i nügüma rüta i Distrito Federal;

III - Ngema Comitê i Gestor rüta nü'ü naätanü nawa i ngema nawa i ngema nayaugüü i diëru i wü'itchigü i ngemaügüwa ngema ngeta inamugüaüwa (estadogüwa);

IV - Nuna i daü rü nama na cua'guü i Comitê Gestogü rü nhaägütaniü nama i cua'guü Estados i Distrito Federal rü nhu-matchi Municipiogü;

V - Na nuna nadaugüü rü yanuutchiaü rü na nayautanaüaü nawa i ngema nanhuacü namaã nacua'güü i ngema mugüwaäcü nuna daugüü ingema diërugü rü ta nanaügü nawa i ngema nawa nangematchigüü rü ngema namaã inacua'güthigüüwa i ngema wü'itchigü i Estadogü rü Distrito Federal rü Municipiogüwarü ta nüma nagu naüñueüäcü ni'ü urüe'na wü'igu namaã i Comitê Gestor rü ngema nuna daugüü na ngo'ëgüäcü i ngema wü'itchigü i estadogüarü;

VI - Ngema namaã i cua'guũ na nhuãcütani nge'tata na yauã i ngema i diêrü i nhaãgüwata Estado rü Distrito Federal rüta Municipiogüwa tani namaã na cua'guũ rü nhu'matchi na'ca i ngueũ rü ta nama na cua'guũ;

VII - Na nayaugüta i ngema wü'itchigü nacüma i namaã na cua'guũ Comitê Gestor rü nacümagüãcü ta ni'ĩ namaã na cua'guũ rü yangegüãũ i ngema no'rü puracü;

§ 3º Rü ngematata na ngemagü i união na yeraãcü i nama i cua'guũ i ngema marü naca' i ngue'guũ i naca i ngema curü megüũ rü nge-mata nüũ narü daunuũ i wü'i i natucümü:

I - 27 naguũta ni'ĩ ingema norü mu i ngema natucümü rü wü'itchigü i Estado rü Distrito Federalwa neũũ;

II - 27 (vinte e sete) natucümü ĩgüũ i natanüwa ngemagüũ i wü'itchigü i Municipiogüwatchigü rüta Distrito Federaltaniĩ nüũ na unetagüũ nhema nhaawa' nü'ü ya uãcü:

a) 14 (gumeepe arü ägümücu) naguũ ta ni'ĩ ngema natucümü arü mu nawa i ngema na nü'ũ naunetagüũ i wü'itchigü i Municipio rü nawee na wü'iguũ naca' i ngema wü'itchigü;

b) 13 (treze) i natucümü ĩgüũ ta niĩ ngema nawa' na ugüũ ya wü'itchigü ya Municipiogüwa taniĩ i ngema duũgü tani ngema na ngügüëgüũ.

§ 4º Ngema nanaügüãũ nawa i ngema Comitê Gestor i Imposto naca' i Ngemaũgü rü Puracügü rü ta nayanguutchiëgü ngeguma ta nü'ũ nangemagu i ngema nutaqueëũ nü'ũ unetagüũ:

I - Ngema i nhaã natucümügü i Estados rü nhu'matchi Distrito Federal:

a) ngeguma namumaegu i norü namaã icua'guũ:

b) ngema namaã i cua'guü i Estados i Distrito Federal rü nhu'matchi i yeeraäcü i 50% (cinquenta por cento) ya duëgü i natchiäne.

II - nawa i ngema i wü'iwa ngemagüü Municipiogü rü nhu'matchi Distrito Federal rü nawa i ngema guüma i nape'ewa ngemagüü rü namaã i cua'guü.

§ 5º Äë'gacü i ngema namaã i cua'ü i diërü rü nawa'e' äurima nüü na ngemaü i norü cua' na ngemaäcü ta tüü nayaü a diëru.

§ 6º Rü Comitê Gestor i Imposto nawa i ngemaügü rü puaracügü rü nhuacüta namaã nacua'guü i União rü Procuradoria-Geral i Fazenda Nacionalarü rü ta nügümaã nü'ü niugü rü nuna nadaugü nawa i ngema diërugü i ngema nagu yade'aü i arts. 156-A e 195, V wa rü meã nagu nügümaã nanaügü i wü'i i nacüma meã nü'ü nacua'güäcü na nhuäcü na namaã nacua'guü rü yangegüäü ingema name'wa ngemagüü.

§ 7º Ngema nama i cua'guü i ngemaügü i puracütanuügü i ngema cuü ngemaü i União rü nana üguta nana weä'tchiëü rüta nama na qua'guü na nhuäcütaniü tuü na yaugüü i nuã nüü na uüäcü i arts. 156-A i 195, V.

§ 8º Rü mugü i nguëëruü rüta nüü ni u na nügüwa na naü i puracügü i nhema namaã i cua'guü i dierutchiga, ngema arts.156-A rü 195,Vwa nüü ya uuäcü.

SEÇÃO VI

NGEMA REPARTIÇÃO I RECEITAS TRIBUTÁRIAGÜ

Art. 157. Norü i üü Estados rü ta Distrito Federal:

I - ngema ma yaugüü i ngeta ta niĩ na tūmaca' na daügüü i nheirūmare i ngemaügü rüta numatama i namata cua'güü i ngema natūcūmu rüta tūüna utanuü i natūcumugü i nama na puracue'güü;

II - 25% i ngemaügü i ngema ngema nayaugüü i diērugü i União üü naaü na ngemaäcū nü'ü nangüēü ngema nhā art. 154, Iwan gemaüäcū.

Art. 158. Municípiogüarü ni'igü:

I - I ngemaügü na yaugüü nawa i ngema União i ngeirūmarewa mare nana ütānügüü i nawagü i ngema i natucumügü rü ngema na ngemaüca' rü meā nūna nada'güü;

II - 50% nawa i ngema nayaugüü i ngemaügü i nayautanügüü i União nawa i ngema na natchiga i nagu natoegüü nawa i ngema ĩpatagü i ngema ngemagüü rü ta guütama i ngema nagu naĩnūeü i nhaā mugüwaäcū ta ni'ĩ art. 153, § 4º, III;

III - 50% (cinquenta por cento) i nhema na yaugüü i Estado i ngema i torütama i ĩguü rüta i naānegü i no'rütama i ĩgüü rüta marü nhemaca'tama i ĩü tagütama na nūna na yauü;

IV - 25% (vinte e cinco por cento ta niĩ ngema):

a) ngemaügüwa na yauü i Estado i ngema puracügü na ngeta ta na utchiguü i ngemaügü rütata na üaü i ngema ngeta tuü i gaü i interestadual rüta intermunicipal;

b) ngema nawa i guüma i ngema nayaugüü i ngemaügü i ngema nü'ü yautchaüü i art. 156-A i Estadogüü yānuutchiü.

§ 1º Ngema nagu na yaugüü i nama nacua'güü i Municípiogü i inciso IVwa nüü a uüäcū:

I - 65% ngema ĩramareü i nawa i ngema n'rü natanü i nagu naü-

gũũ i ngema ngemaũgü rü nawa i gema na puracü naüggüũ nahuacü tayaĩũ i ngema natchi'cawa;

II - rü 35% (trinta e cinco por cento) marü nugüma na mēēgũũ i mugü rü nuũ narü daunuũ rü nügü ya toye i iraũgu 10 (dez) i nuũ na unetaũ rü marü nuũ na ngema i meũ nawa ta cua'gũũ rü na utchigũũ rü meũ nawa i ngema i natücumugü i nguerüügü

§ 2º Na nhuregu nayautanũũ i ngema Municípiogüarü iĩũ i inciso IVwa nü'ũ yauũ:

I - 80% (oitenta por cento) i norü mu i ngema ngema ngemaũgũũ;

II - 10% nawa i ngema nagu naunetagũũ nanameēgũãũ i ngema naweegũũ i naca' nanguẽ nanaünagũũ rü ye'era nameēgũãũ na aicuma naüggũãũ i ngema mugüwa nü'ũ yauũ i ngema mugü i estadoarü;

III - 5% cinco por centota niĩ i dierü nawa ũũ na naĩnecü nana-daugũũruũ, ngema mugü i estadual arü nüũ i uuacü;

IV - 5% cinco porcentotaniĩ naca i guũma i municipiogü i wüit-chigü estadowa ngemaũũca;

Art. 159. União rüta nüna nana ã i':

I - ngema ngemaũ inaüggũũ i na yautanüggũũ nawa nangema na nhure yaĩũ woo tchingẽũrüũmare yaĩ i ngema ngemaũ i naüggũũ rü naca' ni'ĩ i ngema art. 153, VIII rü nawe'e na 50ẽ rü nhaacü tayaĩũ:

a) vinte i umni guũma nhu'matchi cinco décmogü por centoniĩ nüna na ãũ i Estadogü rüta Distrito Federal;

b) vinte dois guũma nhu'matchi cinco decimogü por centro naca' naca' nhema municipiogü na participagü'ũ;

c) ngema três por cento ta niĩ na yaugũũ rüta nana ãgũũ i nge-

ma tee' marü nawa na ngemagüü taniü tuü yaugüü yadiëru nawa i nhaa natchi'cagüwa Norte rü Nordeste rüta Centro-Oeste i nawatchigu i ngema nama i cua'güü i ngema nawa na nhemaguü i diëru ma i cua'güü rü meä ta nü a yauatchiüi nawa i ngema i paaneüwa maëgüüca' Nordestewa cü i norü ngaü yiema diëru i to i natchicawa taüü i mugüwa nüü auuäcü;

d) 1% ta ni'ï i ngema Fundo i Participação i Municípiogüarü ngema ta ni'ï i nüna naäü ngegma wü'i i gumaepü arü ngu-neügu (10) i guüma i taunecüarü gu'gu (dezenbro);

e) 1% (um por cento) ngema i Municípiogü tuü i ägüe rü nüirataniü tünata naäü i no'rü 10 a nguneigü i tawemacü i julhogu i wü'itchigü i taunecügü;

f) 1% (wüicüwa) ta ni'ï naca' i ngema Fundo i Participação i Municípiogüarü ngema ta ni'ï i nüna naäü ngeguma setembrogu i wü'itchigü ya taunecügu;

II - ngemaügü i nawa na yaugüäü i ngema na ugümareü rüta nana ägü nhaa art.153, VIII, 10% (dez por cento) rü Estadogü rü ta Distrito Federalgü tani nüü na unetaü na nhure ta niü na mugüü i nhema ngema na ügü'ü;

III - ngema nawa i ngemaügü i nayautanüü ngema na nü'ü nangüëü nawa i ngema nü'ü nanangüëü i ngema norü diëru nhama nhaa art. 177, § 4^{wa} nü'ü yauüruü rü 29% ta ni'ï i Estadogü rü Distrito Federalca' rüta nianuutchi nhama mugüwa nü'ü yauuäcü nü'ü nacua'güäcü na ngeta yaüü na mugüäü nhamawa nango'üäcü «c» e «d» nawa inciso II i ngema de'atchimaüwa;

§ 1° Nhuäcü ta ya ugügüü guäca' i nhäa i inciso Iwa nüü a uuäcü rütata nana yau i nhema diëru i nheiruümare i üü i Estado i Distrito Federal rü ta Municípiogü na nüa i arts. 157, I, e 158, I.wa nüü na üäcü.

§ 2° Tautama i Estado rü ta yeeraü i 20% nayau ngema nhaã inciso II wa nü'ü yautchaüü rü ngeguma rü guütama ninuutchi naca' i ngema guüma i ngema nge'ma ngemagüü rü ngemaäcü ta ni'ï yaüëgüäü nayanuutichigüäü nhama ngema nü'ü yauüäcü.

§ 3° Estadogü rü tüü na äta i wü'itchigü Municípiogü 25% (vinte i cinco por cento) i yiema diëru tüü na yaugüü i nhaã inciso II i caput i artigo rü nü narü daunu i meã nama na cua'guüäcü i nhaã i art. 158 i § 1° rü ta tüü na toyeü i nhema na ugümareüwa i nhaã i art. 158, § 2°wa nü na uüäcü na nhuäcü ta yea nena uü äcü i nü na amatüäcü art. 153, VIII.

§ 4° Ngema guüma i diëru i ngema nhaã inciso IIIwa rü wü'itchigü i Estado rü 25% ta ni'ï i ngema no'rü Municípiogüwa rü nhama nhaã mugüwa nü'ü yauüäcü i ngema incisowa nü'ü yauü.

Art. 159-A. Rü ngema nana ügü i Fundo Nacional de Desenvolvimento Regionalgü tani nana iraatchigüëguü i toma i natchicagüwa i natucumu nü ngemaü i nhaã i 3° III i marüta nuna na ääü i ngema i diëru i União rü Estados rüta Distrito Federalgü:

I - naügüäta i ngu'gü rü ngema nagu naïnüeü i ngema naügütchaüü i ngema puracügü;

II - rü tüü na puracüëü rü tüü yeratchigü i puracü ta tüna ätchigü rü na yeeratchigü rü nhu'matchi ta na ütchigü rüta nü na ngematchigü i ngema nama i cua'güü;

III - naügüäüta i ngema nagu naüeü i ngema to i natchianegü na ngemaäcü yeerawa nangegüäüca' ngema ngu'gü rü nhu'matchi puracü i gewacaü'güü;

§ 1° Rü tüna na tchu'uü i güüma rüta e ngeirüümare e yauguü i diëru i nhaã iü i caput.

§ 2° Na ngema näügüäü i ngema diërugü ngema nhaã caput nü'ü i utchaüü rü ngema Estadogü rü Distrito Federal rü ta paa nayan-guutchiëgü i ngema nagu narü inüëü ngemata aicuma ngüëë i ägüëgaü na nüna nadauüca' i ngema nawa i ma'ëü na ngemaäcü tama na tchieëgüäüca'.

§ 3° Ngema nüü narü daunüü i nhã i artigo nama na cua' Estado rüta Distrito Federalgü tani na nguëü ta nhuretiü yïema diërü tûmama na cua'güü caput.

§ 4° Ngema nagu nuã ya de'agütchaüü nawa i ngema nhaã caput rü ta nüna nanaägü i Estadogü rü Distrito Federal na nügümaã wü'igu we'wa nangeetchigüäüca' rü nügü nü'ü nacua'ëgüäcüma rü nanangugügü nawa i ngema nawa nü'ü nacua'cü nawa nangemaäcü naporaëüca'.

I - duügü i Estado rüta Distrito Federal i nüü na ngema i 30% (trinta por cento);

II - na nügümaã nawü'iguëgüäüca' na nhuacü yangegüäüca' i Estado urüe'na Distrito Federal nawa i ngema nagu ya de'aü i art. 159, I, "a" i Constituição Federal rü ta nangema na 70% naguü ta ni'ü.

§ 5° Rü Tribunal de Contaü i Uniãoarü rü nama na cua'güta na nhuäcü na ngugü rüta natanetagüü i wüie'tchigüca' na ngema ta ngemaü nuã nüü ya uüäcü § 4°.

Art. 160. Na nügümaã nawü'iguëgüäüca' na nhuacü yangegüäüca' i Estado urüe'na Distrito Federal nawa i ngema nagu ya de'aü i art. 159, I, "a" i Constituição Federal rü ta nangema na 70% naguü ta ni'ü.

§ 1° Na gutchaëëü i nha artigo rüta tama nana gutchaëë nüü i União rü Estadogü namaã na cua'güü i diërü:

I - Ngema nanaütanügüäü i ngema nüna ägütchaüü rü nhu'mat-chi i namaã cua'güü;

II - Ngema na nguëëü i art. 198 § 2º i incisos II e III.

§ 2º Ngema na nhuacü ta nügümaã napuracüëü rü nügümaã wü'iwa nangegüãü na ngemaãcü meã nügümaã napuracüëü na nügümaã ya yauegüãü rü nügümaã name'ëgüãü i ngema norü ngetanü rü ngeüüümare urüe'na ngema nge'ma nawa nayaugüãü i ngema nügümaã wü'iwa nangegüü i União namaã i ngema estadogü rü ta nawa nü'ü niugü na nhuacü ta naãgüãü na nhure yaüü i ngema norü ta i nügüna naãgütchaüü nawa i ngema Fundogü i Participação urüe'na ngema nawa yaugüãü i federalwa neüü.

Art. 161. Namaã na cua'gü i mugü i nguëëruü:

I - nü'ü yaugütchaüü na nhureta yaüü i ngema naünagügüü ngema nhaã art. 158, § 1º, I wa ngemaü;

II - rü ngema nana üã i mugü na nhuacü ta nana äü i diëru i nuã nüü yauuãcü i art. 159 yearuütschi i nacümaãcü i yiema i üe'i nuã nüü ya uuãcü i inciso I rü na üãüca' rüta na wu'igü na meüca' nawa i Estado i Municípiogü;

III- nü yauu nhema ümücütchiga tümaca' ya yiema na yaugüe' i nhema megü nhema no'rü ngugüruü i nhema no'rü tagü rü nhu'matchi nhemana tü namuatchi tanüü nhema nha artigugü 1757 rü 158 nhu'matchi 159wa nü yauurüü;

Wu'itama deagütucumü. Tribunal de Contas da União rü nana nhuãcü na ngugü i nhema i nguëgü i nawa i nhaã inciso II.

Art. 162. Rü União rü Estadogü rü Distrito Federal urüe'na Município-gü nawe'e nü'ü yaugüü i tawemacü gu'gu na nhure yiüü yiema diëru ya tü'ü nanutaqueegüe rü nhure tiüü ya tüü nayaugüe nawa i ngema guüma i ngema nanutaque'egüü ta nüna naãgüü rü nayaugüü na neta netaüü rü nhure iyaüü.

Wu'itama deagütucumü. Guüma i natchigagü i União düetüwa ngegüü rüta meã nanayo'petütanü i estadogü rü nhu'matchi municípiogü; rü ngemata-ma na ngupetü i namaã i Estado rü Município.

CAPÍTULO II

NAMAÃ I CUA'GÜÜ I DIERU TCHIGA ARÜ

SEÇÃO I

GUÛMA I NACÛMAGÜ

Art. 163. Mugü i nguẽẽruũ rüta naetüwa na ngema i:

I - Guũma diẽrũma cua'guũ;

II - Ngema ngetanü i to i natchianeaũ nangetanüũ rü nhu'matchi nuatama nangetanüũ rü ngemagü ngeta nüna inadaugüũ rü guũma i natucumügü rü nhu'matchi toamatchi i ngema Puder Público nüna daugüũ;

III - Nuũ na yauãtchiũ i mugü ma cua'guũ;

IV - Ngema ngetanü i to i natchianeaũ nangetanüũ rü nhu'matchi nuatama nangetanüũ rü ngemagü ngeta nüna inadaugü rü guũma i natucumügü rü nhu'matchi toomatchi i ngema Poder Público nüna daugüũ;

V - Ngema nüna na daugüũ i diẽru i natucümü i namaã i cua'guũ;

VI - Ngema nhuacüta to i' natchianearü diẽruwa naüẽcãgüãũ nawa i ngema União rü Estadogü rü Distrito Federal rü nhu'matchi Municípioarü;

VII - Ngema nawa ngemaguũ i puracügü rüta i natucümügü nuũ na ngemaũca' i na ngeta tũmaca' i na ca'ü a diẽrũ rü na meã nüna na daugüũ rü napuracüẽũ i nama i ngema i utchigüũ i ngema i natchicawa;

VIII - Nü'ü icua'ü na nhuäcü nhama i naanewa i ma'üü:

- a) ngema nüü na unetaü na paama na guüca';
- b) na wü'igu namaã wü'iwa meã i ma'üü meã nagu rü inüäcuma i ngema na nhuäcü tayaiü namaã i cua'ü i ngema cuü ngemaü;
- c) nhema i ütchiguü i diêrü na cüngetanuü rü inatchaüü i mugüwa nüü na uüäcü
- d) na ngugüü meã nangugüü rü meã naüü nayauü rü iyat-chaätchiêü;
- e) Ngema na ugüü na tuü na mugüü rü ngema na ngemaü rü na ira'ätchiêü i curü ngetanü;

IX - nangugüü rü naüü i wü'i i nacüma na nhuacüta yeerawa namaã i cuaü i ngema ngüêê rü ngeta ni'ï ina yauü.

Wüitama i deagütucumü. i ngema i mugü nüü na iu'u i inciso VIIIwa i caputarü i nhaã artigo rü nana mü nana üaüca' na tchu'uüca' nua i art. 167-A nhaã Constituiçãowa.

Art. 163-A. Ngema União rü Estadogü Distrito Federal rü Municípiogü nanawegüta na nhuäcü namaã inacua'güü rü nangugüäü guügutama nagu ya üäcumaã rü nüna nadauäcumaã rü nangugüäcumaã rü guügutama ngo'êäü na guanema nü'ü cua'üca' nangeta taüü ya yiemä diêru.

Art. 164. Rü União rü nüü nangema i cua' rüe'na pora na tü'naãü ya yiemä moeda ya yiemata banco centralwa'ricatatama tûmama'ã napuracüe'e.

§ 1º Rü na tchu'u na banco central na diêru i tesouro nacionalna tûü na äü na yicama tûü na ütanüüca', baitata ngeürüü i natucumü i diêrumaã i cua'güüna.

§ 2º Rü banco central rü naca na tae i ngema na ngemaäcü nama tae'üarü na ngemäcü na meüca' i ngema i nae'tüwa ngemaü i moedagü.

§ 3º Ngema nanaüüü i ngema União rü ta banco central rü Estadogü rü Distrito Federal rü Municípiogü rü nhu'matchi ngema woetama namaã puracüü i Poder Público urüe'na ngema woetama namaã puracüü tama ngemaäcü ngema mugüwa ngo'egüü.

Art. 164-A. I ngema i natucumugü i União i Estadogü i Distrito Federal rüta Municípiogüna nawaetani i nama na iï rü nuna nadaügüü i ngeguma cungetanügü i mugüwa nüü ya uuäcü ta cumanange' i inciso VIII i caput do art. 163 i nhaã Constituiçãowa.

Wüitama i deagütucumü. Nhema planoarü ü rü nhu'matchi na ya nguëü nhu'matchi nhema ngugü rü nameni na nhema nama cua' i rü nhu'matchi nhema nünacua' gü'ü nüü i'ugügüäcü nhema ngetanü aicuma nhema'üäcü ta ya iü.

SEÇÃO II

DOS ORÇAMENTOS

DIERUGÜMAÄ INACUA'GÜÜ ARÜ

Art. 165. Mugü i poder executivowa ügüü rü nüü niuta:

I - ngema na nhuacü naügüäü mucü ya taunecügu.

II - nacüma i wu' i i mugü i diërüma cua' güü;

III - nhema na dieru i ngugüü i wüitchigü ya taunecüca'.

§ 1º I ngema i mügü i wu' i i taunecügüicatatama i nana ügüü i ngema namaã cüa' güü i administração pública federalgü i ngema i na yaügüüca' rü ta na tomatchigüüca' i ngema tani na ngemaü i ngema na nawa'eguü.

§ 2° Ngema mugü nanangugüüãü rü ta nagu narü na ngeta nanan-
gegüãü rü ta'cü tayanguëgüü rü nawa' nangugütaüü rü ta nagu naï
i ngema nacümagü i mugüwa ümatüü rü ta nanaü na nangugüãü i
ngema wü'itchigü ya taunecüca' rü nanawe naca' nanangeetchigü i
nüna nadaugüü na ngemaãcü ngema namaã cua'güü namaã rü aüca'

§ 3° Ngema ãëgacü rü nana nguëta i 30 ya nguneïwena nheguma
marü nüü na gugü i ngema i poperawa nüü na üü rü na uãüca'.

§ 4° Ngema naügütaüü rü nhu'matchi ngema ãë'gacü arü i iëgüü i
ngema natchicawatchigü i nhaã mugüwa nü'ü yauüãcü ta ni'ï rü ta
naü Constituição naweeüãcü namaã wü'igu i ngema nanangugüãü i
ngema nagu naïtchãüü mucüma ya taunecügu namaã wü'igu i Con-
gresso Nacional.

§ 5° Ngema mugü i nhema dierugu i uu rü nünacua'ta:

I - nhuãcü ta nüna na daugüü nama i ngema poragü i natu-
cumümaã i namaã na cüa'güü i natucümü i ngutaque'e'guü i
nawa ta ngemaü i Poder Publicogü;

II - nhuãcü ta nüna na daugüü i wü'itchigü i natucümü tani nawa
na ügüü i muãcü;

III - ngema nanangugüãü i nawa duüëgü na nadaugüü rü guütama
i ngema namaã cua'güü rü nawa yadagüü ngema nüna diëru naãü
rü ngema natucümügü i ngema Poder Público namaã cua'güü.

§ 6° I ngema i mugü ta namaã na cua'güü rüta ngema ta nüü narü
daunüta ruta na ngemaüca i no'rü puracü ngeguma marü na nüü na
nguü'gu i nhema na nawa'eü i nawa na yauü .

§ 7° Ngema nangugüüãü i nhaã nua ümatüüwa ngemaü § 5°, I e II,
nawa i nhaã artigo namaã wü'iguü i ngema naügütaüü i taunecü-
gügu nü'ü nangema ta naiya iraatchiëãü rü tama nügümaã nawü'igu
ngema duüüügü aarü mumaã.

§ 8° Ngema nangugüüäü i nhaã nua ümatüüwa rü taucürüwata' naya ya tomarau na nawae'ni i mugü äcü naü rü tautama na tchu'uü ru ngema na nherma i megüü na cuü na ngemaüca' ngema cü nawaeü ru cüna wana na ngemaäcü cuü na uaü i nhema curü credito notürü nagücüü i mugü.

§ 9° Mugüwa' na nhema na yanguëäü:

I - natchigagu ya uu nhema diêrutchiga arü puracü rü mugü rü nguncü nagu na uneta'ü rü nhema na naügü'ü nhu'matchi na meã na nanuü nhema puracügü ya mucüma ya tauncüca'ta iiü rü nhema mugü naca' nhema dierugü nhu'matchi nhema wütchigü ya tauncüca' iiü;

II - naügüäüta nacümagü na ngemaäcü nuna nadaugüü i ngema diêru rü ngemaügü na ngemaäcü meãma inangemaüca' i ngema puracü i we'guü;

III - ngema nhawa naweüäcü rü nana yaugüü i ngema nüü na üëgüü ngeguma nüü na ngema i ngemaügü i na yauguü i ngema na ügüü i §§ 11 i 12 i art 166wa nüü ya uäcü.

§ 10 Ngema nuna dauü rü nangema nameâtama yanguëgüëäü i ngema puracügü i ngema naca' iügüü naca' nadauäcü i nacüma na nhuäcü nameâtama ngema nangugüëäü i ngemaügü rü naãäü aicu-maütchitama i ngema puracü naca' i duüügü.

§ 11 Nhaã numa nha § 10 i artigowa nüü ya uurüü rü nhema mugü i diêrutchigaguwa nü yauurüü:

I - name'wata nanangemaë nayanguëäüca' i ngema mugüwa nü'ü yau'ü nhama constituiçãoowa wümatüüäcüma rü nagu narü inü na nhuacü meã yaüëgüäü na tautama nawä'taüca' i i ngema nanaünagüüca' i ngema norü üetüruü;

II - tama na meniü cunatchu'uü i ngeguma cuü na um'gü ni marü meãma nëüäcü ugü;

**III - nayanguêêta naca' tatama i ngema aicumaüitchima nge-
ma na nü'ü yauü.**

§ 12 Na yaücutchigüta i muguü i nheã dieru arü nutaque'egu i uü naca' nhema puracü naca' nhema tare puracü i nügüwae' ägü'ü rü nhe'ma i ücutchi'i nama nhema nüna nadaugü'ü rü nhu'matchi tümaarü ta' ya yiema dieruta tüü na gu'egüe' ya yiemata nhema nutaque'e i nagu narü inüüwa' tüü ya ücutchigüe'ta ya wüitchigü taunecüca' na nhemaacü ya nguuca' nhema puracü.

§ 13 Ngema nhaãwa naweü i inciso III i § 9º rü nawa §§ 10, 11 e 12 i nhaã artigo rü ta nayanguêê naca'tama iüü i ngema diëru i ngema na duüêgü nanadauü i ngema União.

§ 14 I ngema i mugü i puracü i wu'i i taunecüwata nama na puracü-güü rüta nama ni ütchiguü.

§ 15 Ngema União rü ta meã nananu na ngematama na ngemagüü-ca' i ngema nagu nañnüeü na nhuacüta ngema naüã i ngema diëru rü namaã i Estado rü Distrito Federal na nü'ü nadauüca' na nhure rü nhuacü namaã inacua'güü.

§ 16 Ngema mugü i ya artigowa' nü yau'ü rü nameni na nü nadawa-enü rü nhema ta'cü nawa' nhemaü rü nhema natanü i nhema nüna nadaugü rü nhu'matchi nhema politica plublica arü ngugü i nhama 16 do art. 37 i constituiaowa'nüü ya uü.

§ 17 Nayanguêãüca' i ngema nhaã nua ngemaü i mugüwa nawa i inciso I i § 11 i nhaã artigoarü rü ngema Poder Executivo rü ta inayai-raatchi i ngema nanaüãü paatama nayanguêãü rü naüãü i mugü na nhuacü ngugüãü nawa na nhuacü ta nataeguêãü rü naütanüãü nge-guma nangetanüägu nhama mugümaã cua'güüwa naüpetüäcuma.

Art. 166. Na ngemaü i wü'i mugü i wüitchigu a taunecügu nüü na dauü, na nüü na ngemaüca' i nhema na nawae'ü rü meã nü0na cua'güüca' yima tare ya İpatawa i Congresso Nacional rü ta niï nama na cua'ü.

§ 1º Wü'i i natucumü tani nama i cua'güü i Senadoregü i Deputadogü:

I - rü nüü na daugüü i ngema i wü'matüü i mugüwa naca i na ca'üäcü na meã nüünawe'güüca' i wü'i a taunecüthigü i Presidente da República tani nüü na dauü;

II - nü'ü ya daugüü rü naügüäü i ngema napane natchiga na ta'cügu nainüeü i ngema puracü naügüthaügüü i nhaã natchianewa rü ngema natchicagüwa ngema nhaã nua yauüäcümaã nawa i Constituição ya nguëgüäü na nüna nadaugüü i ngema diëru tama nagu tchieëgüäcüma namaã wü'igu i ngema natucumü i Congresso Nacional rü nhu'matchi ngema namaã i ngemagüü rü ügüü nhama art. 58 äcüma;

§ 2º Nhema emendagü rü ta nhema ya guuräü i natucumüwa'ta na nawe'gü rü nhematchigaguuta na na yaugü i wüi parecer rü nhu'matchi nü nadaugü rü nhema mugücümaäcü rü nhema Plenário ya yima tare ipata ya congresso nacionalarü.

§ 3º Ngema mugü arü ngicurüügü rü nhu'matchi i naguna inüeü i mugü i wü'i taunecüthigü rü ta nayanguutthigü ngeguma nangupetü'gurica:

I - ngema nama na cua'ü i na wu'i a taunecüwa na nguëëü i namaã i mugü;

II- wu' i ü tani na unetagüü rü nawae'güäcü i ngema rüta nama i cua'güü i ngema ta nawae'güü:

a) ngema i diëru nüü ngemaü;

b) Namaã i cua'güü i ngetanüthiga;

c) yiemã diëru i äëgacü tüü yaugüe rüta tüü mugü i nhaägüca' Estadogü i Municípiogü rüta Distrito Federalca';

III - Ngema i natanüwa ngemaü:

a) ngema na meëgüü rüta i gutchinügüü;

b) ngema i namatüwa' i mugü nuü i uuäcü;

§ 4° Ngema ñnügü i äëgacügü nanawae'güü na nhuäcü nagu nañ rüta tautaã nana yaugü rü tauwatame' rü ta wü'i i taunecü naguü.

§ 5° I Presidente da Repúblicarü rü nana mu i wü'i i ümatüü i naca' i Congresso Nacional na ngema na üüca' o norü inü e artigo nüü i uuwaäcü ngeguma tautama na naügügu i nawa na ügü'ü i natucumü i natanüwa rü na ngema i gutchaü.

§ 6° Ngema projetogü i mugü i plano ya wüitchigü ya taunecüca'iiü rü nhema mugü i dierugüarü rü nhema dierugü rü wüitchigü ya taunecügu rü Presidente da Republica rü Congresso Nacionalca'ta na yamugü rü nhema mugü i artigo 165 § 9°wa nü ya uuäcü.

§ 7° Rü nawa' na nhemagü i nhema projetogü i nhema nha artigo nü ya ugügü'ü rü tama ya tomaräü i nhaticumüwa' rü nhema togü nhema mugü i nhema processo legislativowa' ya da'ü.

§ 8° Yima diërü marü nüü na nguüü nawa i ngema i mugüwa wü'igu taunecüwa rü nüü na cua'gü na ngearü diërüäüca ngema numa tümama na cua'ü na tacümama na üü i mugüwa nüü na uuäcü ngeguma ta ni nüü na ngemaü na nhuäcü ta diërü natürü marü nheguma nüü mugüguica'tatama.

§ 9° Wu'itchigü rüta nüü na ngema i inügü i ta namaã na cua'ü i norü gü ya yiema i diërü rü 2% (dois por cento) tama niñ ya yiema ta tümama ta narü äü rü ta na na ngemaäcü ta tüü narü daunuü i norü ngaümare tatanñ ta tümama na puracüei i duüügü rü nhumatchi i maüma cua'güü.

§ 9°-A Nagu naücuü i dieru ngema i naca i na'üütschiü nha § 9° nhumatchi norü artiguwa nüü ya'ugu rü 1,55ê tama ni'ñ naca i Deputadugü rü nhumatchi 0,45ê na'cata i Tchenadugü.

§ 10 rü naatümamaã naüãü ya guãma ya dierutchita rü puracügü ca'ni'i rü nhu'matchi üütaeruücata niï rü ngema mugüwa i § 9^owa nüü ya uuäcü ni'i rü ngëmaäcüta namaãta' naya'uta-reëãü' naya'ngu'uca' i mugü i norü wüyiwa i § 2° i norü atigu 198wa ümatüü, rü na'tchu'u na'tümamaã' ya dieru na'ütanüãü i duü'ügüarü puracütanü rüe'na toomatchigü ya puracü'cü' nawatana ya'uu rü ngëmaü i dierugüwa.

§ 11 Rü äë'gacü namaã i cua'cü i tagucaarü naãnewa ngëmacü' nawenaã ya ngu'utchiëãü rü na'ütanüãü nhema dierumaã i wüitchigü i deputadu naca' i ca'ü naë'püta ngema nünana üüäcü' i norü § 11wa ümatüäcü rü nacümaäcü na'nhüäcü na'nawüigumareü nayatoyeãü i dieru rü to i mugütchipe'ewa nüü ya uuäcüta i marü i ngemaü i norü § 9^owa i norü artigu 165wa i nhaã popera i taguane-caäruwa nge'maäcü, rü nagu ínadawenüta i mugü i ümatüü i § 9°-A wa ngema i nhaã artiguwa.

§ 12 Rü na'aicumama nangemaüta na naügüãü ngema nuã nü'ü ya'uu' inhaa inciso § 11wa ümatüüäcü na'guüma ngema deputadugü i estaduwa ngemagüü rüta nüü nangema na'naca' inaü'ütchiü natanüwa ngema dierutaque'e i taguarü naãnewa ngemaü rü ngemarü lë ta'ni'i naca' iü i dieru.

§ 13 Ngema dierugü marü ngemagüü i inciso 11 nhumatchi § 12wa natchiga ya deagüü i nhaã artiguarü rü taucürüta' äë'gacü nüna nanaã ngeguma ngutchaüwa nangemagu norü dierupane rüena natauguma' i norü napane ngeta' natchiga ideaüwa i ngemata' puracü nagüü tümmaaã ya dieru.

§ 14. Rü naya nguüca' ngema ümatüü i §§ 11 e 12 nhaã artigugüarü, rü yima äë'gacügü na'ücüta' i dierumaã i puracügü nawenaã nagu na'dawenüü norü mugücüma i LDO na'cagüü' nangëmaäcü natauma naca' i ngutchaügü na'ëtüwa ngema dieruta' iücuü nagu yima prefeitura rü nguüma ngëma na'nguneüa nagu nadaunüü rüena na>wegu rüena tama na>wegu ngema dierutchigawa.

§ 16. Rü diema dieru ya äë'gacü ya tacü tümaca'tama iüütchiü ya

yima estadugü rü distrutu federau rü municipiugü rü ngema inciso §§ 11 e 12wa ümatüe rü wootchi na>ngetanüa nüü ya ãë'gacü ya tacü rü ngemaäcütatama nü'ü na'yauâma' rü norüwai yiema dierugü tautama naguta'ücu duüügüarü puracü arü ütanüruü ngema nhaã artigu 169wa natchiga ya deaüäcü.

§ 17. Rü yiema dierugü norü gu'agüe ya nhaägu inciso §§ 11 e 12 tûmatchiga ya deae> rü tautatama taü necüarü gugü> ngemaâmaë> rü naiya ngewacaücü ya taü necüarü nutaqueemaã tanayautaree rü ngemaca> rü 1ê ta>ni>ï wüitchigü i deputaduca' iügüe rü nhumatchi 0,5ê ta'ni'ï i ngema wüitucumüitchigüca' naca' i deputadugü i estagügüwa ngemagüü rü distritugüwa ngemagüüca' ya dieru.

§ 18 Rü ngeguma ya ãë>gacü nü'ü na'cua naã tama tingü'u' ya dieru ya tüü íyangüêëpü diema nuã nhaã inciso §§ 11 e 12 ngema ãëgae i nhaã artiguwa nüü ya u>uäcü rü ãë>gacü rü w6uitchigüwa ngeta dieru i ücuuwa rü tatüü enarü î'êë naca' natama ya gu'u i dierue'pü marü nanutaque'egü ya gucü ya taü necügu.

§ 19 Rü ãë>gacü rüta nagu nadawenü na>guãna na>ãü i dieru rü tautama ngeerüena tchigürica> na>naã rüena wotchí tama norü natucumüwa ta>ü rü nhaã mugü i inciso § 9º-Awa ümatüüäcü.

§ 20 Rü ngema dieru naca> inacagüü i wuitucumü i deputadugü estadualgü ngema nhaã inciso § 12wa ümatüü norü üruügü i ngemaügü ngeguma tama ya ngugu ya wüi ya taunecüwa ngema puracü inaügüü nawe'inaã wenaârü naca' inacaü ãë'gacüne ya tacüna i dieru rü nhumatata yangu i ngema puracü inaüëü,

Art. 166-A. Rü ngema naca> inacaü' norüitchigü i wüitchigü ya taunecüwa' i dieru woetama marü ngemaü naca' namaã na puracürüü ya ãë>gacügü i deputadugü rü mugüwa ngemaüäcü rü nawe'naã nawatata ya natchianewa na'üü i Estaduauwagü rü Distritu Federauwa rü Municipiuwagü i nhaäcü:

I - dieruta wüicana naütawaütschi tatangü ngema natchiãne;

II - no'rü üruücarica'tama ngema puracü yima deputadu naca'ícaü i noritama.

§ 1º Rü yiema dieru ngema mu'güe' rü nhaã mugüwa nüü ya uuäcü rü taucüüwata na'guarü ta'ücuta nata'nügu ya dieru ya Estadu rü distritu rü municipiugü arü puracü ta'nügu ta'ücu rü norü § 16 do artigu 166wa, rüe na norü ngetanüarü ütanüruü , rü natchu'u i ngeürügümaré namaã na'ügüü rü yiema dierü rü ta'ucürüwata' nhaã nüä ümatüäcü nanamaã na'ütanüäü i:

I - rü taucürüwa marü i ngemagüü i duü'ügüarü arü puracütanü taya dieru rüe'na baitata ngema yuenatügüü arü ütanüü;

II - rü ñānearü ngetanü.

§ 2º Rü nacüma ya yiema dierugü rü nüä tūmagu ya deae i inciso I nhaã norü aritguwa rü:

I - rü wuicanama nawata nangü yima ñānegü i dieru i tagucaärü rü tautama naca'nawa arü naã popera ümatüü nawügüü rüena toomatchigü i nacüma ya ngegumaäatchiraü;

II - rü marünaã nagutangü i norü dierutchica' rü marü norü'ütchima ti'ï ya dierutchita yima ñānegü;

III - rü na'ngu tataücu i ngēmaügü i puracügü i nüna ügü'ü ya prefeitu i wüitchigü i taguca'ärü ñānegü rü nagu ínadauwenüüäcü i § 5º nhaã artiguarüwa.

§ 3º rü yima taguca'ärü ñānegü nawata tangügüe ya dierugü rü nhaã inciso I nüü ya uuäcü rü naweinaã wüi ämücü na'ügüü namaã i nü'ü cua'ëü i natucumü nangemaäcü tūmamaã meã na'cua'ëü nanhuäcüta' puracü'ëü tūmamaã yiema dieru.

§ 4º yiema dieru ngema ngüe rü naca' ni'ï i inciso IIwa nüü ya uuäcü , rü yiema dierutchita rü nacata' ni'ï:

I - ngema naca' ni'ï inacaü i norü projetuwa ya äê'gacü ya deputadu;

II - nangútata' ücuü ngëma äêgacü ya tacü ne'üü marü naetüwa na'puracüü nguüguma, maü'tchiga rü ngüêtaetchiga rü ngüêëgü i duâtagüca'.

§5° Rü nawenaâ 70ê ya dierurü ya îänewa ngúe rü norü inciso I nhaâwa ümatüwa ngemaüâcü nawenaâ nangúta>ücuü i ngemaügü tümamaâ na>üêü ya äê>gacü rü nagu taínadawenüü na>taucürata> na>üâü i nhaâ inciso IIwa rü norü § 1° nhaâ artiguarüwa ümatüü.

Art. 167. Na tchugüü:

I - ngewaca'ügu i puracügü rüena projetugü i tama marü muguarü natanüwa ngemagüü i wui taunecüaruwa;

II - rü ínana>üü i nge>tanü taütchiü naëtüwa ngema nagu na>ücuü i dieru i puracütanüca> i üütchiü;

III - taucürata naca'ítaca' i dieru i taütchiü naetüwa ngema marü namaâ inapuracüü i dieru rüetcha nge'maacü ngëguma mugüarü üruügü nayaugüâgu ngeguma narü mumaêgu ngema nawaegüü;

IV - taucürata nanaü i ütanütechiga rü dieru arüde' nügüca'rica' ya îänegü rüetcha nanayaugü ngeguma nügümaâ nangaugü-gu rü nhaâ artigu. 158 e 159wa nü'ü ya uâcúmaâ nawüigu'gu rü nhu'matchi nhaâ artigu. 198, § 2°,rü 212 nhu'matchi 37 rü XXII, naâ ngeetanügüca' rü namaâ na'ütanüâca' i duü'ügü i nawa puracüêü i dierumaâ nacua'güü rü rüta nhuâcü dierumaâ na puracüêü nhema artigu 165wa rü § 8°wa nüü iuuâcü nhu'matchi nacüma ngema nhaâ mugüwa rü norü § 4° waâcü;

V - rü taucürata totchigü ni'ï wana ya äê>gacü i puracügü ngeguma tama mugümaâ cüa>güü nayaugu rü nhümatchi tama nüü ya>ugu na>ngeta nenaüü i dieru namaâ ta na>ü>ü i ngema puracügü na>ueguü;

VI - rü taucürüwaata ya äë'gacü ya rü tü'ü ni'ï ü'gatchi ya dieru i wüi puracüarü marü i ngema naca' i tomare rüena ngewacaüü ngeguma taüta nüira mugü ügü'ü nawaegügu;

VII - rü taucürata ya äë'gacü nanaã i dieru i tautchaäcümare i ñänegüne notürü nawei naã na'ücuäü y dieruarü ä';

VIII - na'tchuu na namaã na'ütanüäü namaã i dierugü i fiscauarü rü duätägüarü ngüëëarü rüena ngetanügü i äepüetanüü arü, ngemaügümaa puracüegüaru rü ngetanügü i ngemagüü rü ngemata nua nhaã artigu 165wa rü § 5^owa ya uu;

IX - äë'gacü rü taucürüwa'ta dieru na'ã ngema tama mugüwa naãpaneäcü rüena mugüarü üruügü tama nayagüägu na'nange-maü i dieru i puracüru'ü;

X - äë'gacü ya tacü namaã y äëgacü i estaduaumaã cua'güü rü taucüra dieru na'ägü nüna i äë'gacügü i prefeitugüna naã ngemaäcü naütanüüca' i no'rü puracütanüügü rüe'na ngema marü rungüëü i puracüwa rüena tacutagü arü ütanü ruü;

XI - rü dierugü ya tümaca» üütchie rü nuã nhaã artigu 195 rü norü Iwa, a, e II, ümatüwa natchiga i deaü nawenaã natucumügü caricatama yaü rü norü ngemaügü arü ütanüruü nhu'matchi duä'tagüaru ngüëëruü i ngema dierugü rü nhaã artigu 201wa nü'ü ya uäcü;

XII - ngema nacüma marü ngemaü i mugüotchipe'ewa ngema nhaã § 22 40, rü diema dieru rü nawe'inaã nagutatama taücuü na ngemaäcü tümamaã na ütanüäü i puracütanü ngema marü ueguü naca'tama nua nhaã artigu 249wa nüü ya uuäü naã namaü na'ütanüäü ya guüraü i norü ngetanügü na'ngemaäcü ya ñäcüüca' i puracüchica';

XIII - rü äë'gacü ya tacü rü taucürüwaata nanaüëë i dierutchita nüna ngema Estadu rü Distritu Federau rü nüna i municipiugu ngeguma ñangetanüägu rü rüena ngürüäatchi tama iya'ngüëëägu

i norütama i mugü i previdência tchotchiauarü;

XIV - rü taucüruta äë'gacü nana'ü ya marü ngëmaë ya dieruetüwa i wüi nutaque'e i dierumaã ya äë'gacü no'rü puracüthicaca'.

§ 1° guüma ngema puracügü wui ya taunecüarü ngema ya cüa'güü naweinaã planu anuauwana ngemaü rü ngegumata taütama ngëma ya wücutchigu rü i mugüäcü rü ta nanangaüga mugüpeewa ngema namaã i cua'güü.

§ 2° rü dieru naca' i puracügü rü paacatama i ñgüü rü nüü nangema norü porá namaã i puracüü yima taunecü nagu dieru i ngucutchicü rüe'na marü ägümücü taugu naya guü ya tawemücü ya taunecüwa i ngucutchie rü ngema neücü ya taunecü arü guricatatama tümamaã ta puracüarü.

§ 3° rü naca' ni'ï wana naya ücuü i dieru paaüthitama na'ngemaäcü naütanügüäü i ngetanügü i tama i ngüëgüü rü ngürüäthimare na'ügüü nagugu i nguearuü rü rüe'na ñäthianegü rü ngemagü guäü-ma ngupetüü rü nawa ümatüäcü i uu i nhaã artigu 62wa.

§ 4° Na'üpetüetcha i dieru i estaduauarü rü municipauarü nhaägü nuã ümatüäcü i artigugüwa 155wa rü 156wa rü 156-Awa rü 157wa rü 158wa nhumatchi norü alíneagü "a", "b", "d", "e" e "f" i norü inciso Iwa rü nhu'matchi no'rü inciso IIwa i artigu 159wa namaã ya äë'gacü ya taguanemaã cua'cü norü ngetanüwa na yiema dierumaã tüü marü deemaã na'ütanüäü ya äë'gacü ya tacüü i ngema ngetanügü estaduauarü rü ümunicipauarü.

§ 5° Rü äë'gacü ya tacü nanaäetcha i ngürüäthimare i dierutchita naca' ngema ngewacügüü i cua'güma i puracüëücha' tauetcha äë'gacügü i mugü ümatügüü meewa na üpetü i naüpa nuã nhaã inciso VIwa arü mugüwa nhemaüäcü.

§ 6° Na'ngemaäcü nüü nacua'ëi no'rü nguäthigu ya taunecüwa na marü tümamaã na puracüëü ya dierugü nhaã inciso IIIwa ümatüäcü rü na'ngupetügu rü yiema dieru aicumama marü ta'ngu rüena

tama rüena nangema i ngetanü nape'ewa ya äë'gacü ya dieru äcü, rü äë'gacü nanayau i norü napane ngemana aicumama marü ta ngugu meäma ya dieru i puracügügu rü nangemawa nüü na'cuaü na'na-tauuma i norü ngetanü.

§ 7° Rü mugü rü tautama nanaä rü baitata rü ngeirüünamare ya dierru naca' ngeürümare i ngewacaü i puracügü ngeguma tautama nüü ya ugu nangetata ne'naü i dieëru namaä naütanüäü ngema puracü ngewaca' ngogüü. Tagucaä i natchiane rü Estaduaugü rü Distritu rü Municipiugü rü taucürata na'naü nügüetichitamare i ngeürümare i puracü notürü ngoi na'üägu naweinaä nümatatama namaä ya ngüreü i no'rü ütanüwa ngema inciso IV no'rü art, 7° nü'ü ya uuäcü i nhaä mugüpanewa taguca'agüarü.

Art. 167. Rü ngeguma wui ya taunecüwa nüü na'üpetügu naä 95ë arü yeera naätaüpetüü ya dieru arü ayaü rü na'marü ta ngutchaü ya dieëru tümamaä ínapuracüë ngema äë'gacügü i ñänegüwa rü ngegumata rü mugümaä cua'güü i taguanearü rü ngema äë'gacü tani'ï ya tchaätchiëë nawa nangeëraäcü tüü nanguëëü ya dieru rü nüната nanatchu'gü norü nhaäwa:

I - rü naügütanüäü i puracügü rüena puracü tona natchiëü ngema ínapuracüëüwa baita tchuraragüü na'ünagütanüäü rüetcha nanaü i ngema ünagütchiga naüpa nangupetüü na'gëmagu i mugü marütama ngema ngëmaü natchigagu i u'ü ngema ünagütanütchiga;

II - rü taucürata ngewacaü i puracü natchiëë rüena ngewacaü i natchigagü erüta taüta ngetanü ínidau' naca' ngeeraäcü ngema natchicawa;

III - rü taucürata na'na munagütanü i norü taunecüwa ngema marü ngemagüü i puracütanüü erü yeeraäcü ngetanü na'üta';

IV - taucürata ngewacaü puracütanüüca' naca rü ngeürüwamare i puracütchicawa rü notürüetcha ngeguma:

a) rü ngüraätchi ínaüügu na wüi puracüwa rü natchicüü rü

ni'ï ücu ngema iüü i to puracüwa erü taütamaëtcha ngetanü nü'ü ini'ï dau';

b) rü etcha na nangema natchicüü nawa i ngema puracü marü i ngemaetcha nagagu naã marü narüngüë nawa i nümaü i puracütanüü rüe'na natchi'ca nawa ínatautchiü rüena nawa íyamuügatchigüü rüena marü yunatüü;

c) rüetcha nangema i tümaca nacaü i puracüca' ngema nhaã incisowa IXwa ümatüü rü norü artigu 37wa i nhaã popera i tagucaärü mugüpanewa; nhumatchi;

d) natchicüügü i tchuraragü marü itchoüü nawa daütaee rü nhumatchi natchicüügü ngema nguëtanüügü i tchuraracüma-ca ínguëü marü ítchoüü nawa norü nguepataü nawenaã nge-maü i natchicüügüarü;

V - natchu'u na ngewacaü i puracütanüü ya deetchiü i üewa notürüetcha na'naü naca' ngema natchica i ngenatügüü nangemaäcü natchicawa i ngewacaü i duü'ügü ngema nhaã inciso IVwa ümatüü;

VI - ngeguma gutchaüwa nangemagu rü natchu'u naüaü ya äë'gacü i ngeürümare nguëë na'äü duëëgüne baita no'rü puracütanüüna rüe'na tchuraragüna i naca' naã me'ü poracü na'ü rüena na'ütanüaü norü ngetanü notürü nanaüetcha ngeguma marü na'ngemagu naüpa i wüi mugü nüüü ngemaü naã naäü i nguëë norü puracütanüünegu;

VII - na'tchu'u na'ngewacaü ngetanüta' na'üü wotchi taucürüwaa tama nangema';

VIII - na'tchu'u na'naünagüaü i na'tanü i puracügü wotchi na nhatüguama' nü'ü ngëma na'ëpü i puracütanü notürüwai na'wenaã' norü ngaicamana nangema rü marü meäüra namaã ta'taëü naca' i tümaru ðnagü rü ngema inciso IVwa i norü artigu. 7^owa mugüpanewa i tagucã'ägüarü ümatü'üäcü;

IX - rü äê'gacü rü taucürata> naya ütchigüama> i ngemagüü i duätarü nguëruü rüena dieru na>äü na>ngëmaäcü ta na>ütanüüca> i ngetanügü namaä erü nge>marü yeeraäcü ngetanü na>taêê';

X - rü äê'gacü rü taucürata ína'nangatanüêê' i dieruarü de'tchiga rüena na'nangerüma i ngetanügü i duü'ügüäü ngëmaü i äpü-güarü erü nge>marü dieru ínarü' îêê i norü nutaqueewa.

§ 1° Marü nüü nacua'gü na'marü nüü na'üpetüü i 85ê arü ngetanü yiema dieru arü mu'wa i ngemaëtüwa rü äê'gacü i namai i cuacü ya yima îâne i tagucaärü rü ngegumatama ni'î rü mugümaä i cua'güü tanüwa na'muäü i na'tchiga natoï dieru ta'ínaca'üca' rü ngemana tana üäü rüe'na tama ya togüe ya dieru i icuü i puracü ruüü.

§ 2° Äe'gacü ya prefeitu nawaenaä ngegumatama ya muäü naca' i mugüarü üruügü i weriadugü na'ngemaäcü naca' nanguëüca' rüe'na nayaügüä naca' ngema prefeitu naca' i müpaneü.

§ 3° Rü tautama name rü naya guarü poraä marü ngegumä nhäa üpetügu namaä:

I - ngeguma mugüarü üruügü tama nayaugüägu;

II - ngeguma marü na'ngupetügu i 180 nguneü i mugü ügüü tama ngema nüü na>fatchaügügü;

III - ngeguma tama marü nawa nangugu na nhemana na'üpetüü nüü 85 ê i dieru ngegumarü tama marü nagu na'tchie ngema nhaa norü inciso §1°wa ümatüü, wo'tchitama nayaugüä'gu i mugüarü üruügü.

§ 4° Nhema díeru arü daugü ngema nhaa mugüwa nüü ya uuäcü rü tare ya tawemücü ngupetüguwena ni'î na'ügüthigüäü' na'nüna üpetü rüe'na tama nhema mugü nagu unetaü na'nhure yiüü i dieru i ü'üta'.

§ 5° mugücüma i naguta ya'üü i na'dieru maä i fa'ü:

I - taucürüwata äê'gacü'ü ya tacü ta'tchiewe na nhemaäcü naü-tanüäü nü'ü i no'rü ngetanügü ngemaca' ni'ï taucürüwa ngetanü na'taütschiü i na'ïüü i prefeiturawa;

II - taucürawata nhema narü o' rüena nayacua'ê na mugü tama ya ngu'ü natchiga ngema dieru arü dau'gütschiga rüe'na nhure tayaüü ayaü'üê.

§ 6° Rü ngeguma nangupetüg'u ngürüâtchi ngema nuâ nüü ya'uu nhaâ artiguwa nama yima prefeitura rüena estaduaugü rüe'na distritu federau rü norü dieru rü tayatau i puracüruügü rü ngemacata' rü taucürüwaata puracü inaüâma nhu'matata äê'gacü i dierumaâ cua'ü nüü ya'u na marü nguüma nacüma i weâtchiêêruü i dieruarü na'ü ngema natchiänegü i taguca'ägü rü ngeguma tama namegu i napane i yima prefeitura rüena estaduaugü rü nanatchugüta nuna naââ i to'o i dieru:

I - natogü namücügü nüü rü nguêêü i dierumaâ;

II - rü taucürüwaata i togü i natucumügü rüta dieru nünanaâgü nangemamaâ na puracüüca' baita ngema i mu'güü i dierumaâ taegüü rüena äê'gacütschacüügüwa ya daü i puracütschica'gü rü nuna dieruca' inacaü nadiêmamaâ na'ütanüâüca' i norü ngetanü i nüiraügüü notürü nangema naca' naügüü i ngemaü i naca'rica-tama üü rü naâ bancugüna dieruca' na'caü na'ngemaäcü na'üüü wü ngemaü marü we'gumareü.

Art. 168. Rü ngeguma taguarü naâne ngutchaüwa nangemagu i guâguma daü rü guüma i äê'gacügü rü naca' mugü naügü rü numaütschitama ya äê'gacü ya tacü namai cua'cü i taguca'ârü naâne na'naüta nangemaäcü paaüra nüü nanhuüca' ya nguêêâü i rü na'weâtchiêâü gutchaü namaâ i dieru i puracüruü ngema nacüma naügüü rü ngeguma nagu natai i nguncügüca' ni'ï i ngutchaüwa rü nhumatchi nagu tani'ï ü i nhaâ nuâ ümatüüwa ngemagüü i mugü no'rü artiguwagü i 167-C, 167-D, 167-E, 167-F nhu'matchi 167-G i taguca'arü mugüpanewa ngemaüäcü.

Art. 167-C. rü naca>türü na nhuäcü naëtüwa I puracü ngema gutchaü I üpetüü rü norü nagagu nana iānegü norü ngemaugüwa ya tauayeü rü ngemaca> äë>gacü ya namai i cua>cü i taguarü naāne nanaüta rü nhuäcü namaëü i nacümawa nanhuäcü naca' i caü i duü'üü nā'napuracüëiruü rüe'na ngemaüü naüüüca' rü na'ngemaäcü na'wüigumareücata' ngema natucümugü i puracü üetchaügüü na'wüigu naüëäü rü nuā ümatüäcü nhaā inciso §1^owa rü norü artigu 169wa rü inciso IXwa i norü artigu 37wa ngemaüäcü notürü äë'gacü rü taucürawata nheürüäcü nanaāmare i dieru naca' i äë'gacügü i iānegumaā i cua'güü rü nguügutatama naya dauca' na nhuäcü itiüü ya dieru nawa i puracügü.

Art. 167-D. Mugü i äë'gacüarü rü toomatchigü nacatama iüü i nacümagü ngema ngutchaüwa nangemagu i natchiäene rü äë'gacü rü nüü nangema naāna üäü i nguëëruü i dierugü rüena ina'ïëäü i nangemaügü i ütanüü i ömügüwa nhumatata ya ngue i naëma ngema gutchaü duegütanüwa.

Wüütama deagütucümü; Rü ngema nana>tai i ngutchaü i guāma ya duägütanüwa i tagucaärü naānewa maëgüetanüwa rü ngema nhaā mugü i artigu 167-Bwa na'tchiga ya deäü rü nhaā inciso norü § 3^owa i no'rü artigu 195wa rü na'tautama nagu na'ücu nhaā mugüpanewa nge-maü i tagucaägiarü.

Art. 167-E. Rü nagu inangupetüü ngema gutchaü i taguarü natchianewa rü yiema dieru ya ücue nagu ya tauncü rü äë'gacü ya tacü rüta inanaüütchi i norü porä tumaëtüwa nüü ngemaü nanatchuäü rü nana'üta i nhaā norü inciso IIIwa i norü artigu 167wa ümatüü.

Art. 167-F. Ngeguma nagu inaüpetüü i gutchaü i duätama i guü i taguarü naānewa rü ngema nhaā artigu 167-Bwa i mugüpanewa i wümatüü rü:

I - rü ä%>gacü rü taütama naga na'inü i mugü marü ngemaü rü na>gutcha>ëëäü na dieru rü ayaüü rü ngeeraäcüta dieruca' inaca> nanamaā napuracüüca> naëtüwa;

II - rü yiema dieru i'yaüe ya nüüraücü ya tanecüarü gu'gu i 31 de dezemburuwa yiematarü ngemaügu arü ngetanü arü ütanüwa ta'taü i nhu'matchi ngema gutchaügügagu naügüü i puracüwa' arü ütanüü.

§ 1º ãêgacü ya taguanewa ngemagücü rü nüü nangema i porá naã to i mugü naca'ricatama natchiëü nanhuäcüta tûmamaã na'cua'güü ya dierugü nagu i ücue ngema gutchaü i ngu'petüü natchiänema.

§ 2º rü nhaã inciso IIwa nüü ni'ï u na yiema dierugü ya aya'üwarü rü taucürata nuãne ta'ü:

I - rü yiema dierutchita marü estaduaucatama rü distritu federaucatama rü municipiuca i ïgüe rü taucürawata togumaretaärü ta'ücu;

II - rü baita ya dierugü ya nhaã artiguwagü ümatügüe togumaretata ücuü rüena ngema i ngürüätchi i ngupetüügu i naänema i nhaã artiguwa ümatügüü i 195, 198, 201, 212, 212-A e 239 i nawa i mugüpane i tagucaãgüarü;

III - rü yiema ya dierugü marütama naca' ngemaca tü'ü na'degüe' rüena tûmaca' ínacae' i togü i natchiänegüna nawe'inaã nagurica'tama' ta'guü ya yiema dierugü i ngema' i ngüpetüügü.

Art. 167-G. Rü ngurüätchi taguarü naãne ngutchaüwa nangemagu rü nhaã artigu 167-Bwa nüü yau'uäcü ta ni'ï rü nama ína'cua'güü i dierugü rü nacatama ínaüütchiäü ngema gutchaüärü meëruü rü ngemaëtüwa natchuu»tama naã taütchiü ngetanü rü ayaüü naüëü i ãêgacügü rü nhaã norü artigu 167-Awa ya uuäcü rü nhu'matchi nhaã taguacaärü mugüpanewata.

§ 1º Rü ngurüätchi ya aegacü nagu naücu'gu naetüwa puracüu i gutchaüetüwa i üpetüü i natchiänema rü ngema tchu'güthireü mugüwa rü naya wa'nagü naca' nangemaüca' i nhaã incisosgüwa ngemaüäcü II, IV, VII, IX e X artigu 167-Awa nhaã mugüpanewa.

§ 2º Rü ngema nhaã nüü artigu utchaü i 167-Bwa ümatüüwa taütama nagu na»dau» i norü alinea «c» wa ngemaü rü norü iciso Iwa i norü artigu 159wa i nhaã norü mugüpanewa rü nüü ni'ï utchaü na yiema dierue'pü marütama naüpa tüü nayaugüe na ngema gutchaü üpetüü rü ãêgacü ya tacüarü taucürata tüü a i'raätchiëü wotchi ngema natchiäne i municipiugü tama nüü tingu ãêgacü ya ta'cüü narü nguëü i dieruarü nutaque'ewa.

§ 3° Rü estaduaugü rü distritu federau nhumatchi municipiugü ta>raeraü>ü nacüma naca' naügü i mugüwa rüena nayaüã i mugü tacü ya ãê'gacüwa ne'ü rüena tama naguya'ü erü ngeguma tautama na'yauãgu ya tacüarü mugü rü nüetchamatatama nhaã isiju § 6°wa rü norü artigu 167-Awa ngemaüãcügü ta ni'i ngü'utchi naã nhuãcü dierumaã nacua'ü nape'ewa ya ãê'gacü ya dieerumaã cua'cü.

Art. 168. Rü dierugü ya marü naca'tama i üütschie i mugüwa nge-maüãcü rü norü ngüêêruü ngema ãê'gacü arü puracütschica' i mugü ügüü rü mugüma cua'güü rü mugü arü ngüêêruüügü rü poüruüügü rü wüi ya tawemücüwa nawenaã marü ngüneü i 20wa nangügü rü nüü tingucutchiü ya no'rü puracügütanü rü ya wüi ya taunecüwa rü naca'tama mugütschi-peewa nagu ya deaüãcü i no'rü artigu . 165wa, rü nhu'matchi norü inciso § 9°wa nüü ya uãcü ngemaü naca'.

§ 1° na>tchuu na yiema dierutanüwa na'tomare i nacüma namaã i'naüü rüe'na yiemagü taunecüarü gu'wa i ngucutchie ya dierugü.

§ 2° yiema dieru íya'üe natanüwa yima wüi ya taunecüwa nawenaã tüü nataeguëü nacatamaãrü ãê'gacüarü dierutchiü erü ngegumata taütama ngemana ü'gu rü ítaitarü i no'rü dieru ya taunecüarü ügüwa.

Art. 169. Rü dieru ngema namaã na'ütanüãü i puracütanü i Estadua-
auwa rü Distritu Federauwa rü nhumatchi Municipiuwagü rü taucürüwaata nüü na'üpetü ngema dieruepü marü ngemaü i mugütschipeewa nagu ya deãü.

§ 1° Rü taucürüwaatama ngeürümare i puracütanü na'ünagü i dierumaã ya wüi ya ãê'gacü rüe'na nana'ü i natchica'gü nawa na puracüe iruü rüe'na nayatomaraüêê i no'rü nacüma marü ngema ngemagüetchaü i puracüwa rüe'na naya wücutchi rüe'na to arü ngewacaü nünanaã> nawa ngema puracütschica' i ãê'gacüarügü rüe'na tama nawaya da'cunaü rü ngema ãê'gacü ya tagucã'ã nüü inaütanüü i puracügü, notürü nanaügü i ngema nacüma ngeguma nhaãgurica'tama ya ígu:

I - rü marü naüpatama nangëmagu naya wücutchiü natchiga i ngema dieruta> namaã napuracüêü wipeewaama na>ngemaãcü

yicama namaã na>ütanüã i puracütanüügü rüena namaã na'ünagutanüã na>etüwa na>waneü;

II - nhu'matchi ngeguma nangemagu i mugü nagu i deaü natchiga i dieru i no'rü puracüruütama ngema natucumügü i puracüëü, notürü ngema toomatchigü i tama äë'gacüwa ya dagüü i puracü-tchicagü rüë'na äë'gacügümaã ämücügüü rü tamaëtcha äë'gacü nüna nana'tchu'u na'ügüã nüma nanaweüäcü nawa na'ünagutanüã no'rü ngemaügü rüë'na toomaatchigü ya caitchiëã namaã norü puracütanüügü.

§ 2° Rü ngeguma tama ta ñügu i mugü nüü i uu rü nangupetüeagu i taüitchiü i aya'üü i dierumaã rü ngematatama ni'ï rü äë'gacü rü ya wiyeã i dieruarü ngucutchi rü äë'gacü taguca'ama cua'cü rüena estaduauwa rü tocü' rüta ya wiyeã tüü ya distritu federau rü tüüta ya municipiugü yiema tama nagu dawenüë i mugü ínaã nhüã'cü ya ngema dieruarü aya'üitchiga.

§ 3° naya nguuca> ngema nuã ümatüü mugüwa natchiga ya äë'gacü ya municipiuarü rü estadugüaru rü distritu arü nüüta naüpetügu i dieruarü ayaüitchiga nawenaã nhaã nacüma tataügüü:

I - rü inarü ñärü dierügüëü ngema guüma i ngema äë'gacü norü ngutchaüäcü namucüü rü nhumatchi ngema guüma i puracügü no'rü ööcü äë'gacü nüna i ätchigüü i puracü ngema natchica watchigü;

II - tüü taínamuü ya guäma puracütanüë ya taüta tüü ya ngue i gumepüaru taunecü.

§ 4° Rü ngeguma naëtüwa ya tauamagu rü tama ya ngúgu i dieru i puracürüügü namaã iütanüü rü mugüwa na>ümatü rü wootama ngema puracütanüügü marü taunecüägüü naã ínamamuü'tchi naüpa nangema naüü rü äë'gacü nawenaã na'ümatüaü i mugüwa na'tacücataya itchigüü ngema natchicawa tüü ínamuüü i puracüwa.

§ 5° puracütanücü ya nawa ínamuü'tchigücü i norü puracü rü na>nayau>tanü wuitchigü ya tawemücüwa na>nayau> i wüü taunecüwa.

§ 6° ngema marü ya ngüü i puracü rü ãẽ'gacü taucürüwatama wena-arü nanaü i ngematama i puracüthica nhu'matata tama nawana ngu ya ägümücü ya taunecü.

§ 7° ãẽ'gacü ya tagucaarü rü nanaüta i mugü naca ngema muüthitchiga i puracütanüarü na ngemaäcü ya naigü ya ãẽ'gacügü i municipiuwa rü estaduauwa ngemagücü ya nguẽãüca ngema nhaã nuã ümatüü i norü§ 4°wa.

TÍTULO VII

NORÜ MUGÜ I TAETCHIGA NHUMATCHI DIêRUCHIGA

CAPÍTULO I

GUÜMA I NATCHUMAÄGÜ NAGUYAÜÜ I PURACÜGÜ I TAETCHIGAARÜ

Art. 170. Mugü i âpüitchiga nagu i üü rü nagu naya nadawenüü nagemääcü duëärü puracü na meäü nhumatchi tanaüü i ngeürümare i puracü na ngemaäcü norü guwa rü guäüma ya ngu i nanangemaüca' meügü i maü guäü rü ngema we'guü i natucumüca' nüü i uuäcü rü nhu'matchi naguta-nadawenüü i nhaä norü natchianearü mugüitchuma'ägü:

I - NORÜ PORA I NATCHIÄNEETÜWAGU;

II - wuitchigü i du'ü nüü nangema i norü ngemaügü;

III - rü airüügü i ngemaü rü duätaarü ngüëruüca' ni'ï;

IV - tama natchu'u na geerüemare âpüü;

V – Rü taetanüe rü tüü nangema i türü mugü tüü i poüü;

VI - rü nguüma i poracügü naügüü i naänewa nawaina' nüüna' nge-tachauäcuma i naäne naügüäü nangemaäcü natama natchieüäca' i naäne rü deagü rü naïnecügü ngeguma naëtüwa inapuracüegügu;

VII - nangemaäcü inaüüca' i ngearü ngemaüä i natchianewatchigü taguarü naäne nhu'matchi natucumügü'tanüwachigüta;

VIII - äê'gacü i taguca'ärü nawe'ünaä naca' nadaü naä guäüma nangemaü i poracügü nawa tamaëü i natchicawatchigü;

IX - rü iragüü i poracutchicagü igüü i corrigüarü i nawa guüraü i ngemaü nawanaügüü rü naweinaä nüü nangemaü i toma-raü i nacüma i tagucaärü mugüwa ümatüüäcü rü naweinaä nayaäü i äê'gacümeëwa i dieru inanamaä naüäuca' yeeraäcü norü poracü i ngemaü noturü nawainaä rü norü natchica rü taguarü naänewa nangemaü.

Wüitama deagütucumü. Mugü rü tüü ni'ï i ngui ya geerüemare nataya wanaü naä ta'äpü rü tama äê'gacü naweegurica'tama ta'naü rü tama nhaä togü i puracügü i ngemagüüma nawüigu rü mugü naweegurica' taya wana rüena tana'ü.

Art. 172. Mugü rüta namatainacua' ngema tagucaarü naäne naweëäcü i togü i natchiänewa neüü i dieru namaä tagucaarü naänewa namaä napuracüetchaü rü äêgacü rüta nü'namu natagucaärü naänegu tatama tarüäü ya dierugü togu I natchianewa neüë rü naëtüwata nanaüpane i mugüäcü nanhuretata natchiänewa tüü namugüü ya norü yautanü.

Art. 173. Na ngema wüi nacüma naca' nümaügü marü i ngemagüü i nha'ä taguarü mugüpanewa naä ngema äê'gacü rü taucürata nüïca' nüü nadau i guüma puracüarü ü' notürüwai nangëmata naetüwaetcha' nanaüäü rü namainacua' aücümacüraü puracügü natogü i natchianecaämare namaï-cuaü ngemagü ni'ï (bancu do brasiugu, petruobrasgü, caïtcha economica-gü) rü natchaëcü na tagucaarü poü ruü ya iü ngemaca tagucaricatama ya iü i norü yoragü erü duätägüarü merüü ni'ï erü mugüwa ngemaäcü naümatü.

§ 1º Mugüta nanaü' nacüma mugügu i'ü naca' i puracüthchicagü i äê'gacüwa nedaü rü duätaca' iü nhu'matchi na'cata' nanaü' i ngema puracüthchicagü tomaraüthchigüüma ämücüü nawai puracüëü i ngemaügü i wüitichigü i duü'üarü rüena äê'gacü i tagucaärü igüü rü inagüü i ngemaügü rüe'na i taegüü namaä ngema inaügüü rüe'na ngema ngeürü'ümare puracü i ügüü duä'tama rü nawe'inaä nha'ägu ya'ü:

I - nawe'i naã duãtaãrũ ngüẽẽru ya'ĩ rü ãẽ'gacü ya taguca'ärü naãne namaĩcuaü> nhu'matchi natucumügü i ãẽ'gacü ngemacatama nawa naca' nü'ü puracüẽü;

II - natatüüwa nangemaü norütama i mugü ngema puracüchicagü tama ãẽ'gacüarü iĩgüü , nawai naã ya ngüẽãü i mugü tümaca' ya no'rü puracütanüẽ arẽ megüü, taetchigaca' , puracüca' e tumarü puracütanü arü ütanü yicama marü ítarü ngügu nawa i ngema puracü;

III - ngeguma puracü naütchaügu rü'ena nayaugu i puracügü rüena taetchiga rü toomatchigü i ngemagüü nawai ngema puracü maĩcua'ü nagu taya üü i mugü i marü i ngema' i nacümagü i wegü'ü na nhuãcü nama ícua'ü i wüi puracü duüüguca' iü;

IV - mugüwa nüü nangema naã ngema natucumü namaã inapuracüü nawe' naã nüü nangema i wuitchigü i napüe'rutchigü nügütanüwa rü yiema irarüwa naca itaẽẽ rü inaütanüẽ nawenaã tüü nangema i tümapüe'ru natanüwa ngema ãẽgacü arü puracüchicawagü;

V - ngema namaĩcua'güü i ãẽgacügüarü puracü nawe'i nüü nangema norü taunecü urüe'na nguneügu naguyagu norü pora rü nhu'matchi üwa naüpetü nangemaãcü nüna'cua'güüca' rü nana-me rüe'na tama yima namaĩcua'cü ngema puracü nawa ngema ãẽ'gacüwaneda' i puracüchicagü.

§ 2º Ngema emprezagü i ãẽ'gacüwaneda' rü nhu'matchi ngeürüümare ngema natucumüguarü rü taucürüwaata' nügü namaã nügü ini-cua'üügü natama naütanügüãü i impustugü rü namatama na wüiguü na'nügü inaüẽü itaewa i no'rü ai'rügüma ngema tama ãẽgacüarü iĩgüü i emprezagü;

§ 3º Mugürüta nana'ü nanhuãcü nügümaã na'ãmucügüü i empreza namaã i tagucaã ya ãẽgacü rü nhumatchi namaãta i natucumügü i taguarü naanewa ngẽmagüü.

§ 4° Mugürüta inayatchaätchiêê i ngema tchieäcü inaüü i taetchigawa rü nüïca' namaïcua'tchaü rü toguetucumü rü yiêêü tchieäcü rü taütchiäcü nata'nü yangüü napügüarü taewa.

§ 5° mugürüta» nanapo»cu ngema empreza pü'üerugü namaïcua'ägüü nhu'matchi yima empreza rü nanaütanüta' naca' ngema tchieü inaüêü namaä i taetchigawa tümamaä ya duä'tagü.

Art. 174. Taguca'ärü ya äê»gacü nüma ta»ni»ï namaï nacu»aü nanaüpaneäü nhu'matchi nanhuäcü ya ü'ü i puracügü äpüthigüarü rü äê»gacütata namaï na'cua' mugüwaäcü nanaüäü nanünanadau rü naäü i dieru namaä napuracüêü rü naüäü puracügü naca' ngema guüma nümaügüü i puracüarü üwa nhu'matchi tümaca' taya wuiêthigü i puracü ita'üü ya duä'tagü.

§ 1° Mugü tanana'ü i mugücümaäcü naguta ya'üü rü nhu'matchi nanaü' ta'cügüta' yaïgüü i ngema puracügü inaüütchaüü i tagucaärü naäneca' nangëmaäcü tama wui'natchicawarica' nangemaüca' i guüraü i puracügü rü guüäne arü tawa i taguarü naäne rü na'weinaä nangëmaü' i norü üêruü i me'güü i taguarü naatchianeäcüguüwa.

§ 2° Mugü rüta' nüna'nanaä' i ngüêê rü nhu'matchi nüna'mu' nanangemaü i wüiwa na puracüêü rü nügünangüêêgüüca' i natucumügü rü tomaraütchigüü i natucumügü na'puracü naüêüca'.

§ 3° Tagucaä ya äê»gacü rüta' nawanaü nanügü naüpaneü mugüäcü rü nügüna'ütücumüü i ngema waimügu uiruca' daugüü notürüwai nawe'inaä nagu naüü i mugü i naäguaneca' i'ü rü inapoügüäü i naäne rü tama na'tchiegüêüca' rü nhu'matchi na'ngemaäcü nameüca' i norü maügu i ngema waimügu aigüêü naca' i uirugü.

§ 4° Rü ngema natucumügü i daüwaäma naguyadeaü nüürta' nangema na'äê»gacü nünanääü i porá rüe'na nünanääü itaü' i natchica' nawana nangüêüca' rü nawa nayagüäüca' tautchiü i ngemaügü i nutawa ngemagüü' rü ngeta marü inangemagüüwa nhu'matchi ngema mugüwa marü ngemaüäcü namaä wüiguü i artigu 21, XXV, mugü naweüäcü.

Art. 175. Rü nünanaü ya poramaã i Cua>cü ya ãê>gacü, , mugü naweñãcü rü nawaneñãcü rüe'na natatüüwa ngemaãcü rüe'na na'ãacü nuna guñgutamarü nawenaã naca' nacañ i guñrañ i imprezagü nangemaãcü nü-günaüëñ nawa' norü natanü ngema puracü natchiaüwa i ñãnegüca' igüü .

Wuitama deagütucumü . Rü mugü rüta> nanaümatü naetüwa:

I - nacümagü i mugüwa ãmatüãcü ta'ni'ñ i imprezagu ãêgacü nüü puracüëñ na nhuãcüta nangëãñ rü nhuãcüta ya gu>u rü nhuãcüta wena naüãñ ngeguma marü yangugu i norü nguneñ rü nhuãcüta ãê'gacü nünada'u i ngema puracü inaügüü i imprezagü:

II - Rü nhema usuariagü arü poragü;

III - tarifaria arü política;

IV - nawena me'ü puracü inaüëñ rü nguñgutama nameëtchañ ngema puracü i ngemañ i ñãnewa.

Art. 176 Rü uirutchitañgü ngema inapuracüëñ rüena tama rü toomatchigü i ngemañgü nutatanüwa ngemañ rü tatügü rüe'na natügü rü òmü-gürüñ nawa naügüü rüe'na nawayaugüñ rü ngeerücaarü nañnewa ngeguma nawa inapuracüegu rü tama tümarü ni'ñ ngema noturü taguca'ärü nañne arü ni>ñ, rü ãê>gacü arü mugüricatama rü ãpaneãcü ngema nañne rü nawatata puracü no'rü deetchitchiga ngema uirugü.

§ 1º Rü nanawa tapuracüñ ngema uirugü nawa ngemañ i waimü rüe'na toomatchigü nawataüñ ngema nhaã ümatüñ mugüwa ngemañãcü rü ãê>gacü ya taguaneärü naãgurica> i norü mu> rüena nümatama no'rü ngutchaüãcü naüãgu tûmaca' ya taucaãñtchicarica' rüe'na ngema empreza taguca'ärü mugüãcü ãpaneñ rü nawe'inaã yima napata i norü puracüthicaarü taguarü nañnewa nangema' rü nhu'matchi ngeguma üyeaneña i aücümañwa nangemagu i ngema uirutchitãñ rüe'na mayugüarü nañnewa rü mugürüta' nana'ü i mugü naca'rica'tama i ññ i uiruaru yaucthiga.

§ 2° Mugü rü tüü ni'ï ngi ya yiema duë ya tümaânewa nayauâë i ngema uirugü mugü nüü i uuâcü na'nhureta' ta i ngema tüma ya uâtchiü marü norü gu'gu.

§ 3° Rü nanguneïä' na'nawa napuracüëü uiruarü yautchiga rü nge-
ma na'âü i napane nüna i nawa'napuracüëü rü taucürata toguena
nanaâ rüe'na namana'tae' nüü togü rü bai'ta irawa rüe'na no'rü
ngaügmare ngeguma tama nüirata' âë'gacü nüü cua'âcüma ngema
no'ri nüna nanaü i popera.

§ 4° tamaëtcha mugüca' nawa' naânaüü ômäarü naïëëruü
rüe'na nanaâpanegurica ngema iragüü i natüwa ngeta ômäarü
naïëwa inameüwa'.

Art. 177. Taguca'â ya âëgacüme'ëwarica' ngemagüü:

I - rü naâ naca> daü rü nawa napuracüëü i petruleu nhumatchi
gás waimüânewa ngemaü rü nhu'matchi toomatchigü ätchiü-
güü rü ifefegüü;

II - rü naya tomaâtchigüëâü i petroleutchara i taguca'ärü rüe'na
togü natchiane ca'ärüta>;

III - rü namaâ naca>taegüü rüe'na namaâ'nataegüü i napügü rü
petroleuwa ne'üü rü daüwaama naüpa ümatüügü i mugüwa;

IV - guünema ya yima wapurugü ya naüne ngema nga'tcharaü i
petroleu i taguaneca'ärü rüe'na toomatchigü petroleuwa naügüü
i napügü rüe'nata naguyaüütchiü natchara i petruleu i norü too-
matchigü nhumatchi i gás waimüwa nayaugüü rü namewa ni'ï
nangemaü ya taguca'ärü âë'gacü;

V – na'nacanadaugüü rü nanadeâü rü naporaëâü rü wenata-
maärü nameëâü rü nawa ínaüüâ i ai'rü'ügü rü namaâ nataegüü
i nuta'tchicugü toomatchigü nawaneüü norü ngemaügü rü ta-
maëtcha' radioisótopo rü norü taetchiga i ngemaëtcha rü empre-
za ngema âë'gacü nawe'ü nawanapuracüü rü naâcü ínawü'ma-

tüüwa i norü alinea b nhu'matchi rü norü inciso XXIII arü caput i art 21 nhaã mugüpane i tagucã'ânearüwa.

§ 1º Taguarü naãne rüta> nügüü nanapuracüëë i emprezagü i norü-tama ïgüü rüe'na duatagü'arümare naca' naã puracü na'üëüruü rü marü i ngemaü i puracügü i mugüwa i norü incisowa I rüta IV ya'cua rü nhaã mugüwa rü nagu nadawenü i nacümagü i marü i ngemaü i mugüwa.

§ 2º Rü mugü ngema nhaã nagu ideaü i § 1º natchigata> ni'ï i nhaã:

I - nangemaüta' na'tamana'tau' i guü i taguarü naãnewa i petruleuwa ne'üü i ngemaügü;

II - rü nhuäcüta i nacüma ngëguma puracü inaügügu;

III - no'rü nacüma nanhuaäcü nanu rü norü puracü ngema namaicua>ü i nüicatama i mugüwa taguarü ngema>ü>gü.

§ 3º Mugü tananaü naca' nawiü nhu'matchi nanguäcü namaã cua'ëü i ngema aücümagüü nawa ídawe'ü rüe'na tchurimaügü i ngemaügü nawanaüëü i taguarü naãnewa.

§ 4º Mugü ngema naüü na namaã cua'ü iguüma' i dierutchiga rü tatchiga rü nawai i napügü na ngeirüüta' yaïgüü i taguarü naãnegu tchocuü rüe'na namanaä i taëü i ngema petroleuwa neü'ü rü feïruü-gü rü toomatchigü i napügü nawane na'üü i nge'maügü nhu'matchi na'üügü i muturü rü naweinaã nhaã nacümaguta' ya üü:

I - rü natanütschigü i ngemaüta> nawenaã nhaäcüta> ya ïgüü:

a) rü witchigü i ai'rüügü naätoma'tanüraütschigü;

b) rü äë'gacü nanaü i wüi mugü nanhuaäcüta ütanüäü rü tautama nhaã marü mugüwa' ngemaüäcü nhaa no'rü artiguwa 150,III, b;

II - rü dierugü i ngutaqueü rüta> naca'ta ni'î:

- a) rü nanaã na'ütanüãü i natchiüügü ngema ya toü'ü i petroleu rü napügü rü norü toomatchigü na'ngemaãcü naitanüüraüca' ngema naüü'gü i muturu;
- b) rü namaã na'puracüëüca' nawa nana'tooneãü namaã i naï-gü ngeta' marü ínangeaneüwa' i naïnecü rüe'na ngeta nawa ínapuracüëüwa i ngema petroleu arü ya'u;
- c) rü namaã nameëãü i namagü rü türegü rü toomatchigü na-tchica' napügü nagu iüü;
- d) rü no'rü ütanüruü i nga'ü i üetanü nawa' i unibugü rü wapurugü rü toomatchigü i nawiü duã'tagü nagu rü ïane'.

Art. 178. Mugü rüta' nanaü na nhuãcü ya ïgüü ngema ngeruügü rü garuügü i buanecügu i bumüü rü deagü iü rü waimüggü i bumügüü nhu'matchi naca'ta ngema togü natchianeca'ã i ïgüü i gagürüügü nuã taguarü naãnewa puracüëü.

Wuitama deagütucumü. No'rü mugü ngema deagu i'ü i mugürüügü rü mu-güta' nana'ü' nanhuãcüta' ya ïgüü ngema napügüarü narüü rü nawe'naã tagugüca'ricatama ya ïgüü nawa ngemagüü notüru ngema inatauwama ngema gagürüü rü ãë'gacü nünana'u i togü i natchianecaã i wapurugü na'nuã ya puracüëü nawa i napüarü rü duãtarü na'.

TÍTULO VIII

NAMAÄ I CUAGÜÜ I DUÜGÜ ARÜ

CAPÍTULO VI

NAÄCUANE TCHIGACA

Art 225. Guämarü naweenaä tüü nangëma naäcuâne i guüma nüü nawa ngemaü, guäma ya duä'tagü nawa ta'cü taüëü nhu'matchi nawa nüü nangemaüca' i ma'ü i megüü, ngemaca' nagunaca'ü ya äë'gacü ya poracü i duü'ügüarü nhu'matchi guäma ya duätagü wüigu nawenaä ítanapoügüü nachawa i nacümagü i tchieigü rü nünata daugüü naca' nhu'maüügüüca' i duü'ügü rü nhu'matchi duü'ügüta ngema wipe'ewa neüügüüca'.

§ 1º naya nguutchiüca' ngema mugü naca' i ngëmagü rü äë'gacü ya poracü i duü'ügüarü naweinaä:

I - naügüäü natama nüü nadaugüü i nañecü rü wenaärü norirüüta-ma ya iëëgüäü i nacümawa nañecüarü ma'ü nhu'matchi cua'äcü nünadaugüü i naëügü rü guüraü i tchonigü arü dau rü nhu'matchi guüma i naäcuänewa ngemagüü ma'ügü nuna meänadaugüü;

II - nangema'ëäü ya guüraügüü i ngemaügü rü ' nangemaü i nawanenaüü i natchumaägü i ma'ügüarü i taguca'ärü naänewa arü, rü nünadau ya guüma i ngëma natucumügü i nawa puracüëü rü naca' ingüëü i natchiga ngema ma'ügü i naäneäcüwa ngemagüü rü nhu'matchi ngema natucümü nüü i dau'güü i naänewa ngëmaü i ma'üägüü;

III - rü naügüäü i guüma i natchicawagü i tagucaärü naänewa i natchicagü i wüiguü rü nhu'matchi norü ta'cütchigü nawa ngemaü ngëma naca' ínatch'uü rü inapoügüü rü ngema naänegü

ngürüätchi nüü nadau>gügu nata'cü nawanaüëü rüe'na naðëgügu
naweenaâ mugüwaira nenaüü rü natchu'u nangeürüümare nawa
iüü erü naguta nadau i nörü utü' ngema naca' nüma nadaugüü;

IV - naweena nangema mugüwa nü'ü yauüäcü ta ngeguma ta'cü
ngema naïgügu i ngema puracüü i ngema aüritama natchieëü i
ngema nhaâ nawa i ma'ëü rü naïpanegüâü ngeta meâtama nü'ü
niügü na ta'cü ta ngupetüü namaâ i ngema nhaâ nawa i ma'ëü rü
ngemaäcü ta nü'ü yaugüü;

V - nawe'ena nameâtama nagu naïnüëü na nhuäcü tanayange-
güâü i ngema ta'cü inaügüthaüüü rü nanhuäcü ta namaâ na tae-
güü rü nawa napuracüëü rü ta nüna nadaugüü na nhuacü meâ
inangupetüü namaâ i ngema duüügü rü nhu'matchi norü ma'ü
rü ngema nhaâ nawa i ma'ëü rü ta;

VI - rü naïgüäüta i ngema guüma i ngu'güwa i natchiga na ta'cü
ta ngupetüü i guüwana rü nüna nadaugüü i ngema nawa i ma'ëü;

VII - nüna nadaugüü i guüma ngema naïgü rü nhu'matchi ngema
naëügü natchu'güäcüma nhama mugüwa nü'ü yauüäcü i ngema
nagu ngürüätchi natchieëü i ngema norü na nhuäcü inayaeü rü
na ngemaäcü tama não'üca' i ngema ngema ma'ëü não'ëäüca' i
ngema naëügü i ngema ma'ëü.

VIII - Nangemaëü i ngema nacüma na naca' i biocombustí-
veis rü nhu'matchi hidrogênio i iraü inatchieëü nhama mugüarü
nguëëwa nü'ü yauüüü nangemaäcü na meëgüäüca' ngema na
iramaëü i ngupetüüüü ngema natchinagü i nucümaüwa na yau-
güü i nawa i naïü na ngemaäcü ya toatchiraüüëüca' ngema nhaâ
art. 195, I, “b”, IV e Vwa nü'ü yauüäcü rü nhu'matchi art. 239
naca' na nhuacü na yaugüâü i ngema natanü arts. 155, II, e 156-A.

§ 2º Ngema recursos Minerais yaugüü rü nanawe'eta nawena na-
meëâü i ngema nawa i ma'ëü inatchieëü nhama ngema mugü i nat-
chiga i de'äüwa nü'ü yauüäcü rü ngemaäcü tayanhuëgüâü.

§ 3° Ngema nacümagü i ngema puracügü i nhacäcü tchieäcü nü'ü dauü i ngema nhaã nawa i ma'ëü rü ngema woetama na tchieëü i ngeüüümare i duüüü nawe'e nanaütanügüäü i ngema namaã cua'güüü rü me'ëü ngema natchieëü nawa i nhaã naane.

§ 4° Ngema i Amazônica i tagucüã' rü ngema Naïnecü i Atlântico rü ngema Ta'tüarü Tchera rü ngema Na'püane i Mato Grossocüã' rü Na'tchipenüarü Naane rü ngemaüü i megüü tagucüã'arü ni'igü rü nanaü tá i norü i na nawa nayauü'ü i meüü mugü nawaeüäcü rü nawa i ngema na íngemaü i nü'ü i ngui'ü na nüna idau'ü i natchica rü ngegumarüü ngema nhure i namaã na íngemaü i ngema nge'maüü i meüü i woetama ngemagüü.

§ 5° Ngema naane i tauearü iü'ü rü tama iägüü ni'igü urüe'na ngema Estadogüwa yau'ü rü nawa ngema ügü i tama wüüguü rü nawaeüüü na nüna idau'ü i naane i ngema inangemaü'wa i naïnecü rü inama'ëüwa i naëüü i ngema woetama ngemagüü.

§ 6° Ngema Usinagü inaügüü i reator nuclearmaã nawae'e na nü'ü nangemaü norü natchica i nü'ü unetaü na aicuma yiü'ü i mugü i federalwa rü natauguma i ngema rü tautama name tá ni'ï yaücutchiü.

§ 7° Naca' i ngema mugü i inciso VIIarü guwa i § 1° i nhaã artigoarü rü tama nagu nayaõ na natchieü nanaü'ü i ngema iae'wae i naëügümaã iü'ü rü ngemanhaäcü ngema nacüma nawa ngo'üca' yiü rü ngema § 1° i art. 215äcü i nhaã Constituição Federalarü rü taäëwa nangemaü na nhama meü i ngema woetama íngemaüüü i tama nü'ü ingögüü i ngema nawa nangemaü i ngema tanatüwa neü'ü i meü i tagucüã'cüma rü na nawae' ni'ï meã ínaü'ü i mugü i naca'tama iü'üwa i nü'ü ingi'ü na meã íngemaü i ngema naë'üüü i nawa ngemagüü.

Parceiros:

IDGLOBAL
Instituto de Direito Global

AGU
ATUALIZAÇÃO GUBERNAMENTAL

MINISTÉRIO DA
JUSTIÇA

MINISTÉRIO DOS
POVOS INDÍGENAS

GOVERNO FEDERAL
BRASIL
UNIÃO E RECONSTRUÇÃO

Apoio:

MAKIRA-E'TA
REDE DE MULHERES INDÍGENAS DO ESTADO DO AMAPÁ

Ngeguma ya dueegü tüũ na ngemagu i ñnü nawa ngema wümatü, urüena tanawaegügu nana tomarauũ i ngema wümatü, nanawaena naca' ta daugüũ i ngema namaã cuagüũ nhaã i nguneũgu 17 de janeiro de 2026, nhaã nha-tüwá rü ümatügüũgu taniĩ ta ya mugüũ i ngema ta nawaegüũ:

Caso tenha algum comentário ou sugestão sobre o texto traduzido, entre em contato até 17 de janeiro de 2026 pelos meios a seguir:

E-mail:

AGU: lingua.indigena@agu.gov.br

IDGlobal: contato@idglobal.org.br

Makira E'ta: livd2025makira.eta@gmail.com

Endereço:

Escritório Makira E'ta:

Av. Boulevard Álvaro Botelho Maia 440, Sala

205, 2º Andar, Edifício Floriano Albuquerque, Centro, CEP. 69.025-070,

Manaus – Amazonas – Brasil

Whatsapp:

Coordenação Makira E'ta (Rosimere Arapaço): (92) 99367-7459

Site:

www.livd.org.br